

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI**

**HATAY'DA ORTAÖĞRETİME DEVAM EDEN
SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM
SORUNLARI VE ÇÖZÜMLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Ebru SÜMER YILDIRIM**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. İlbey DÖLEK**

Hatay-2023

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI**

**HATAY'DA ORTAÖĞRETİME DEVAM EDEN
SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM
SORUNLARI VE ÇÖZÜMLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Ebru SÜMER YILDIRIM**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. İlbey DÖLEK**

Hatay-2023

ONAY

Ebru SÜMER YILDIRIM tarafından hazırlanan “**Hatay’da Ortaöğretime Devam Eden Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları ve Çözümleri Üzerine Bir İnceleme**” adlı çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği ile **GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

../.. /2023

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. İlber DÖLEK (Tez Danışmanı- Başkan)	
Doç. Dr. Gülşah TAŞÇI (Üye)	
Dr. Öğr. Üyesi Sinan SCHREGLMANN (Üye)	

Ebru SÜMER YILDIRIM tarafından hazırlanan “Hatay’da Ortaöğretime Devam Eden Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları ve Çözümleri Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini onaylarım.

Prof. Dr. Leyla HARPUTLU

Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (04/07/2023)

İmza

Ebru SÜMER YILDIRIM

ÖNSÖZ

Eğitim çağındaki birçok göçmen Türkiye’de yaşamaktadır. Suriye’den göç etmek zorunda kalan insanların tek problemi beslenme ve barınma gibi temel şeyler değildir, iyi bir eğitim almakta ihtiyaçtır. Eğitim topluma yön verir. Şu an genç olan Suriyeli göçmen nüfus dünyanın geleceğidir. Bu çalışmayı seçme nedenim bir eğitimci olarak okullarımızda öğrenim gören bu göçmenlerin eğitim problemlerini öğrenmek ve onların çözümlerine odaklanmaktır.

Bu çalışmada Hatay’da ortaöğretime devam eden Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları eğitim sorunları ve çözümleri üzerinedir. Bu çalışma ile Türkiye’de bulunan ve ortaöğretime devam eden genç Suriyeli öğrencilerin yaşadığı eğitim problemleri ve önerilerinin sunulabilmesi hedeflenmiştir.

Kıymetli, fedakâr tez danışmanım Doç Dr. İlber DÖLEK’e eğitim yaşantıma katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

HATAY'DA ORTAÖĞRETİME DEVAM EDEN SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM SORUNLARI VE ÇÖZÜMLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ebru SÜMER YILDIRIM

Göç Araştırmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2023

Danışman: Doç. Dr. İlbey DÖLEK

ÖZET

Kişiler sosyal, ekonomik, siyasi, doğal veya dini sebeplerle yasal veya yasalara uygun olmadan bulunduğu bölge içinde ya da sınırların dışına göç edebilmektedir. Dünyada yaşanan kitlesel göçlerle beraber dünya üzerinde pek çok denge değişmektedir. Suriye’de yaşanan iç savaştan sonra ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan 3,5 milyonun üzerinde insana kapılarını açan Türkiye senelerdir Suriyelileri misafir etmektedir. Türkiye bu yoğun göç dalgasının ülkeye uyumunu sağlamak için hemen her alanda politikalar geliştirip uygulamaya koymuştur. Hatay’da göçün ilk gününden beri Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı bir ildir. Geçici Eğitim Merkezlerinin kapatılmasıyla birlikte Suriyeli öğrencilerin MEB’e bağlı resmi okullara geçişi sağlanarak uyumlarının kolaylaştırılması amaçlanmıştır. Bu tezin amacı Türkiye’ye zorunlu göç gerçekleştiren Suriyeli genç nüfusun eğitim problemlerini öğrenmek ve çözümler üretmektir. Araştırmanın örneklem grubunu Hatay’ın Altınözü, Antakya, Kırıkhan, Reyhanlı ilçelerinde farklı tür ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 110 kız, 138 erkek olmak üzere toplamda 248 Suriyeli öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada Akçalı (2019) tarafından geliştirilen, Suriyeli sığınmacıların eğitim sorunlarına ve çözüm önerilerine yönelik ölçek formu kullanılmıştır. Veriler yüz yüze toplanmış dil problemi yaşanması durumuna karşı tercüme desteği sağlanmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre Hatay ilinde eğitim alanında karşılaşılan sorunlar konuşma ve yazma problemleri, öğretmen ilişkilerinde karşılaşılan sorunlar, okulda dışlandığını düşünme, müfredat farklılığı, uyum sağlayamama ve disiplin problemleri olarak tespit edilmiştir. Karşılaşılan sorunlara

yönelik okullarda ailelerin kaynaşmasını sağlayacak etkinlikler gerçekleştirilmesi, veli ziyaretleri ve eğitimlerinin planlanması, rehberlik servisinin sürece dahil edilmesi, dil öğreniminin öğrencinin aktif olacağı şekilde planlanması ve öğrenme ortamının zengin ve bütünleştirmeye yönelik olması çözüm önerileri sunulmuştur.

ANAHTAR KELİMELER

Göç, Eğitim, Suriyeli Göçmen, Lise, Hatay

A STUDY ON EDUCATIONAL PROBLEMS AND SOLUTIONS OF SYRIAN STUDENTS ATTENDING SECONDARY EDUCATION IN HATAY

Ebru SÜMER YILDIRIM

Department of Migration Studies, Master's Thesis, 2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. İlbey DÖLEK

ABSTRACT

People, because of the social, economical, political, natural or religious reasons may immigrate in their region or outside the borders illegally or legally. Along with the mass migrations in the world, many balances are changing worldwide. Turkey - opened its doors to over 3.5 million people who had to leave their country after the civil war in Syria- has been hosting Syrians for years. Turkey has developed and implemented policies in almost every field in order to adapt this intense wave of migration to the country. Hatay is a province where Syrian refugees have been densely populated since the first day of migration. With the closure of the Temporary Education Centers, it was aimed to facilitate the adaptation of Syrian students by ensuring their transition to public schools affiliated to the Ministry of National Education. The aim of this thesis is to learn and create solutions about the educational problems of the young Syrian population who migrate to Turkey. The sample group of the research consists of 248 Syrian students, including 110 girls and 138 boys, studying in different types of secondary education institutions in Hatay's Altınözü, Antakya, Kırıkhan, Reyhanlı districts. In this research, a questionnaire form developed by Akçalı (2019) for the education problems of Syrian refugees and solution suggestions was used. The data was collected in person and translation support was provided in case of language problems. Survey model, one of the quantitative research methods, was used in the research. For the analysis of the data, descriptive statistics method was used. According to the findings obtained as a result of the research, the problems encountered in the field of education in the province of Hatay were determined as, speaking and writing problems, problems encountered in teacher relations, thinking of being excluded at school, curriculum differences, inability to adapt and discipline problems. The presented solution suggestions were to carry out activities that will ensure the integration of families in schools for the encountered

problems, to plan parent visits and educations, to include the guidance service in the process, to plan language learning in such a way that the student will be active, and to have a rich and integrative learning environment.

KEY WORDS

Migration, Education, Syrian Immigrant, High School, Hatay

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	V
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
2. Araştırmanın Yöntemi	4
2.1. Araştırmanın Kapsam, Varsayım ve Sınırlılıkları.....	4
2.2. Araştırmanın Soruları	4
2.3. Araştırmanın Modeli.....	5
2.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	6
2.5. Veri Toplama Araçları.....	7
2.5.1. Ölçek formunun özellikleri	7
2.5.1.1. Kişisel Bilgi Formu.....	7
2.5.1.2. Ölçek.....	7
2.5.1.2.1. Suriyeli Öğrencilerle İlgili Tutum Ölçeği.....	7
2.5.1.2.1. Suriyeli Öğrencilerle İlgili Başarı Ölçeği	8
2.6. Verilerin Analizi	9
3. İlgili Araştırmalar	9

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Göç.....	15
1.2. Göçmen, Sığınmacı, Mülteci, Şartlı Mülteci, Vatansız Kavramları.....	15
1.3. Göç Türleri	16
1.3.1. Sınırlara Göre Göçler	16
1.3.2. Yasal Statülere Göre Göçler.....	17
1.3.3. Tetikleyen Unsurlara Göre Göçler	17
1.3.4. Boyutlarına Göre Göçler	17
1.3.5. Sürelere Göre Göçler.....	18

1.3.6 Göç Edenlerin Özelliklerine Göre Göçler	18
1.4. Göçün Nedenleri Ve Sonuçları	18
1.5. Göç Ve Yaşanan Sorunlar	19
1.6. Kuramsal Açıdan Göçler	20
1.6.1. Ravenstein'in Göç Kanunları.....	20
1.6.2. İtme Çekme Teorisi	21
1.6.3. Petersen'in Beş Göç Tipi	22
1.6.4. Kesişen Fırsatlar Teorisi.....	22
1.6.5. Merkez Çevre Kuramı (Bağımlılık Okulu).....	22
1.6.6. Göç Sistemleri Kuramı	23
1.6.7. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı	23

İKİNCİ BÖLÜM GÖÇ VE EĞİTİM

2.1. Türk Toplumunda Göçler	24
2.1.1. Düzenli Göçler	24
2.1.2. Düzensiz Göçler.....	26
2.1.3. Suriye Göçü	28
2.1.4. Hatay Ve Suriye Göçü	31
2.2. Göç Ve Eğitim İlişkisi	33
2.2.1. Entegrasyon.....	34
2.2.2. Asimilasyon	35
2.2.3. Çokkültürlülük	35
2.2.4. Suriye Göçü Ve Türk Eğitim Sistemi.....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

3.1. Demografik Özelliklere İlişkin Dağılımlara Yönelik Bulgular.....	42
3.2. Ölçeklere İlişkin Geçerlik Ve Güvenirlik Testlerine Yönelik Bulgular	45
3.3. Ölçeklerin Doğrulayıcı Faktör Analiz Sonuçları	47
3.3.1. Tutum Ölçeğinin DFA Sonuçları.....	47
3.3.2. Başarı Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analiz Sonuçları	49

3.4. Tutum Ölçeği Maddelerine İlişkin Betimsel İstatistikler	50
3.5. Ölçek Puanlarının Demografik Sorulara Göre Karşılaştırılması Yönelik Bulgular	53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE TARTIŞMA

4.1. Sonuç ve Tartışma.....	59
4.2. Öneriler	65
KAYNAKÇA	67
EKLER.....	81

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Hatay’da Bulunan Göçmenlerin İlçe Bazından Dağılımı	32
Tablo 2. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı	38
Tablo 3. Demografik Özelliklere İlişkin Dağılımlara Yönelik Bulgular	42
Tablo 4. Demografik Özelliklere İlişkin Dağılımlara Yönelik Bulgular (Devam)	44
Tablo 5. Tutum Ölçeği İlişkin Faktör Analizi (AFA)	46
Tablo 6. Başarı Ölçeği İlişkin Faktör Analizi (AFA).....	47
Tablo 7. Tutum Ölçeğinin Modelin Modifikasyon Sonrası Değer Uyum İndeksleri	48
Tablo 8. Başarı Ölçeğinin Modelin Modifikasyon Sonrası Değer Uyum İndeksleri .	49
Tablo 9. Tutum Ölçeği Maddelerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	50
Tablo 10. Tutum Ölçeği Maddelerine İlişkin Dağılımlar.....	51
Tablo 11. Başarı Ölçeği Maddelerine İlişkin Betimsel İstatistikler	52
Tablo 12. Başarı Ölçeği Maddelerine İlişkin Dağılımlar	53
Tablo 13. Ölçek Puanlarının Normallik Varsayımına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	54
Tablo 14. Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular.....	54
Tablo 15. Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular.....	55
Tablo 16. Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	55
Tablo 17. Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	56
Tablo 18. Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Hatay’da Yaşam Süresine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	57
Tablo 19. Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Anne Eğitim Seviyesine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	57
Tablo 20. Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Baba Eğitim Seviyesine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	58

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.....	29
Şekil 2.Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı.....	30
Şekil 3.2020-2021 Suriyeli Sığınmacıların Yaş Dağılımı	31
Şekil 4.Tutum Ölçeğin 17 Maddelik Modifikasyon Edilmiş Modeli	48
Şekil 5.Başarı Ölçeğin 15 Maddelik Modifikasyon Edilmiş Modeli.....	49

KISALTMALAR LİSTESİ

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AFAD : Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

ATSO : Antakya Ticaret ve Sanayi Odası

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

EÇE: Erken Çocukluk Eğitimi

GEM: Geçici Eğitim Merkezleri

GIZ: Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu

GİB: Gelir İdaresi Başkanlığı

IOM: Uluslararası Göç Teşkilatı

İHEB: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

PIKTES: Suriyeli Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi

SUYE: Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi

TDK: Türk Dil Kurumu

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

GİRİŞ

Tunus'ta 17 Aralık 2010 tarihinde başlayan “Arap Baharı” olarak isimlendirilen siyasal olaylar Arap ülkelerinin çoğunluğuna yayılmış, bu dalga yayılımı 2011'de Suriye'ye sıçramış, ve ülkedeki rejimin sert müdahalesiyle karşılaşarak insani bir krize evrilmiştir (Güçer, Karaca ve Dinçer, 2013). Oluşan çatışma ortamı Suriye'yi iç savaşa sürükleyerek yaşamı zorlaştırmıştır (Tunç, 2015). Yaşam koşullarının gitgide zorlaşması, can güvenliğinin sağlanmaması gibi sebeplerle Suriye halkını zorunlu göçe itmiştir. Ortaya çıkan zorunlu göç Suriye içerisindeki farklı bölgelere ya da Suriye dışında diğer ülkelere yönelik olarak gerçekleşmiştir (Orhan, 2014).

2011 yılında başlayan ve devam eden olaylardan sonra yaşanan göçlerden en çok etkilenen ülke 911 km sınırı ile Türkiye olmuştur. Yaşanan durumun sebeplerine bakıldığında ise Türkiye'nin coğrafi konumu, Suriye'ye yakınlığı, Avrupa'ya hayal edilen göç için geçiş noktası olarak görülmesi ve Türkiye'nin izlediği “Açık Kapı Politikası” bu durumun temel sebepleri olarak sayılabilir. Suriye'den Türkiye'ye yönelik ilk göç hareketi dalgası Hatay ili ilçesindeki Güveççi Köyü ve Cilvegözü sınır kapısından 29 Nisan 2011 tarihinde 252 kişilik bir grup tarafından gerçekleştirilmiş ve girişler günümüze kadar kesintisiz olarak devam etmiştir. Türkiye'ye Avrupa haricindeki ülkelere gelen ve geçici sığınma talebinde bulunanlara sığınmacı statüsü tanınmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'ye göç eden Suriyeliler mülteci statüsünde değil sığınmacı statüsünde gelmektedir (Kap, 2014).

Ülkemize doğru gerçekleşen göç olaylarını anlayabilmek için öncelikle göçün tanımını yapabilmek gerekir. Göç; insanların uluslararası sınırlar içinde ya da devlet sınırları içinde nedeni, zamanı ve şekli ne olursa olsun sınırı geçerek insanların yer değiştirme hareketidir (IOM, 2009). Yalçın' a (2004) göre göç; coğrafi yer değiştirme sürecinin kültürel, politik, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla toplum yapısının dokusunu değiştiren yer değiştirme hareketidir. Bu durumda sadece Suriye vatandaşlarını etkilememiş sınırındaki ülke vatandaşlarını da etkilemiştir. Zorunlu göç gerçekleştiren Suriye vatandaşlarına kapılarını açan ülkelere insan hakları, eğitim, vatandaşlık alanlarında çeşitli yenilik yapma gereksinimi ortaya çıkmıştır (Taylor ve Sidhu, 2012). Türkiye coğrafi konumu nedeniyle önemli bir ülke olmakla beraber göç alan ve göç veren ülkelere olmuştur. Göçün genel sebepleri incelendiğinde ise hastalıklar,

savaşlar, doğal afetler, ekonomik ve siyasi sorunlar söylenebilir (Kalkınma Bakanlığı, 2014). Türkiye karşılaştığı bu yoğun ve hızlı göç dalgasını kontrol etmek için çeşitli alanlarda politikalar üreterek yürütülmesini sağlamıştır. Sağlık, hukuk, eğitim, güvenlik, barınma ve sosyal yardım gibi çeşitli alanlarda gerçekleşen bu politikalar arasında en önemli olan politika ise çocuk ve genç nüfusun eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

Krizin ilk başlarda yakın zamanda biteceğini düşünerek çeşitli politikalar geliştiren Türkiye sürecin zaman içinde uzamasıyla kalıcı ve sürekli çözümler aramaya başlamıştır (Seydi, 2014). Bu duruma göre geçici koruma altında bulunan Suriyeli vatandaşların eğitim öğretime yönelik yapılacak faaliyetlerin planlanması ve uygulanması sorumluluğu Millî Eğitim Bakanlığı'na (MEB) verilmiştir. Sürecin başlangıcında MEB tarafından bu hizmetlerin yürütülmesi için 2010/48 sayılı genelge oluşturulmuştur (MEB, 2010). Bu genelge ile MEB'e bağlı okullarda öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin okullara kayıt işlemleri, denklik işlemleri, eğitim öğretim çalışmalarının planlanması, eğitimlerinde karşılaşılabilecek sorunlara yönelik çözüm yolları belirlenmiştir.

Sığınmacılar dâhil çocukların eğitiminde Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası belgelerde ülkelere sorumluluklar yüklenmekte olup eğitim çocukları koruma aracıdır ve eğitim alamayan bireylerin toplumlar ve diğer insanlar için tehlike olabileceği bir gerçektir (Seydi, 2014). Eğitim hakkı, her çocuğun yaşam hakkı gibi en temel haklardan biridir. Ulusal ve uluslararası anlamda çeşitli belgelerde bu hak güvence altına alınmıştır. Örneğin Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi Madde 28 "taraf devletler çocuğun eğitim hakkını ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşünü kabul etmektedir" ifadesi çocukların eğitim hakkını küresel çapta korumaktadır. Hem vicdanen hem de uluslararası hukuktan kaynaklı olan bu sorumluluk ile Türkiye'ye sığınan çocuklar eğitim öğretime dahil edilmiştir (Demir ve Demir, 2020).

Türkiye'de geçici koruma statüsünden bulunan Suriyeli nüfusun içinde yer alan eğitim çağındaki çocuklar önemli yer tutmaktadır. Bu çocukların genel ve mesleki eğitimler tahmin edildiği üzere önemlidir. Bu önemden dolayı başlangıçta her ne kadar geçici politikalar benimsense de zaman geçtikçe eğitim alanında yürütülen çalışmalar da istikrarlı ve yapılandırılmış hale dönüşmüştür. Türkiye'de göçmen eğitiminde ilk tecrübeler Suriyeliler ile yaşayarak kazanılmıştır. Sadece bu durum dahi konunun

hassas olduğunu, Türkiye ve Suriyeliler için önemli olduğunu göstermektedir (Şerif, 2020).

Araştırmanın problemini Hatay'da ortaöğretime devam eden Suriyeli öğrencilerin eğitim sorunlarının araştırılması oluşturmaktadır. Bu sorunla ilgili olarak belirlenen alt problemlere bu çalışmada yanıt aranmıştır. Hatay Suriye göçünün en yoğun yaşandığı illerdendir. Planlı olarak gerçekleşmeyen bu göç sonucunda çeşitli alanlarda düzenlenmenin sağlanması için politikalar üretilmiş bu politikaların uygulanabilirliği ve etkililiği önem arz etmiştir. En önemli politika alanlarından biri olan eğitim Günümüzde uygulanan eğitim politikalarının Hatay'da ortaöğretime devam eden Suriyeli öğrencilerin eğitim sorunları üzerinde etkililiğini öğrenme araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin eğitim problemleri ve eğitim problemlerine önerilen çözümler araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin çoğunluğunu çocuk nüfus oluşturmakta ve bu nüfus eğitim çağındadır. Çocuk olmalarına rağmen göç etmek zorunda kaldıkları ülkede savaş travması, maddi sıkıntılar, sosyal sorunlar gibi çeşitli sorunlarla yüz yüze gelmişlerdir.

Türkiye'nin birçok ilinde yerleşmiş oldukları gibi Hatay'da da yaşamını sürdüren Suriyeli bir nüfus vardır. Yerleşik nüfus uyum, işsizlik, barınma, beslenme problemleri yaşamakta çocuk nüfusunun artışı ile beraber eğitim sistemindeki sorunlarda çözülmesi gereken öncelikli sorunlardandır.

Suriye'de meydana gelen savaş sırasında ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan Suriyeliler çeşitli sıkıntılar göç ettikleri yerlerde yaşamaktadır. Bu sıkıntılardan en önemlisi çocukların eğitim sorunlarıdır. Eğitimlerine başka bir ülkede devam edenler ya da eğitimlerine farklı bir dilde devam etmek zorunda kalmalarından dolayı çeşitli uyum sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'ye göç ettikten sonra Hatay iline yerleşip yaşamını devam ettiren ortaöğretim eğitim çağındaki Suriyelilerin yaşadıkları eğitim sorunlarını Suriyeli öğrencilerin görüşlerine göre belirleyip çözüm önerileri geliştirmektir.

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın gerçekleştirilme sürecinde kullanılan yöntem araştırma modeli, araştırmanın kapsam, varsayım ve sınırlılıkları, araştırma soruları, örneklem seçimi, veri toplama araçlarının belirlenmesi, veri toplama süreci bu bölümde açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Kapsam, Varsayım ve Sınırlılıkları

Bu tezde Hatay’da ortaöğretime devam eden Suriyeli öğrencilerin eğitim sorunları ve çözümleri üzerine bir inceleme gerçekleştirilecektir.

Bu tezin varsayımları:

1. Araştırmaya katılan Suriyeli ortaöğretim öğrencilerinin veri toplama aracına içtenlik ile cevap verdikleri ve cevaplarının gerçeği yansıttığı varsayılmaktadır.
2. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı araştırmanın amacına uygun olduğu varsayılmaktadır.
3. Hatay’da ortaöğretime devam eden Suriyeli öğrencilerin eğitim problemlerini öğrenmeye yönelik Akçalı (2019)’un geliştirdiği ölçeğin amacına uygun olduğu ölçüm yaptığı varsayılmıştır.

Bu tezin sınırlılıkları;

1. Bu araştırma Türkiye’ye göç edip Hatay ilinde yaşamaya devam eden ortaöğretim düzeyindeki Suriyeli öğrenciler ile sınırlıdır.
2. Araştırmanın gerçekleştirildiği zaman 2021-2022 eğitim öğretim yılı güz dönemi ile sınırlıdır.
3. Araştırma örneklemini 248 öğrenci ile sınırlıdır.
4. Veri toplama aracından elde edilen cevaplar ile araştırma bulguları sınırlıdır.

2.2. Araştırmanın Soruları

Araştırmanın alt problemlerine araştırma probleminden hareketle yanıt aranmıştır.

1. Hatay’da yaşayan Suriyeli ortaöğretim öğrencilerinin tutumları ve başarıları hangi düzeydedir?
2. Hatay’da yaşayan Suriyeli ortaöğretim öğrencilerinin eğitim problemlerinde cinsiyete göre farklılık bulunmakta mıdır?

3. Hatay’da yaşayan Suriyeli ortaöğretim öğrencilerinin eğitim problemlerinde yaşa göre farklılık bulunmakta mıdır?

4. Hatay’da yaşayan Suriyeli ortaöğretim öğrencilerinin eğitim problemlerinde gelire göre farklılık bulunmakta mıdır?

5. Hatay’da yaşayan Suriyeli ortaöğretim öğrencilerinin eğitim problemlerinde sınıf düzeyine göre farklılık bulunmakta mıdır?

6. Hatay’da yaşayan Suriyeli ortaöğretim öğrencilerinin eğitim problemlerinde Hatay’da yaşama süresine göre farklılık bulunmakta mıdır?

7. Hatay’da yaşayan Suriyeli ortaöğretim öğrencilerinin eğitim problemlerinde babanın eğitim seviyesine göre farklılık bulunmakta mıdır?

8. Hatay’da yaşayan Suriyeli ortaöğretim öğrencilerinin eğitim problemlerinde annenin eğitim seviyesine göre farklılık bulunmakta mıdır?

2.3. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacı Hatay’da yaşayan Suriyeli öğrencilerin eğitim süreçlerinin nasıl devam ettiği, eğitim programlarının etkililiği, öğretmenlerin eğitim sürecindeki yerleri, eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerini tespit etmektir. Bu temel amacı tespit edebilmek için bu araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi olayları anlayıp açıklama amacı içerisinde araştırmacılara yönlendiren bir olup; pozitivist görüş ile gerçeğin araştırmacıdan bağımsız olduğunu kabul eden, gerçekliğin nesnel olarak ölçülerek analiz edilebileceği olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008).

Araştırma modeli (deseni) araştırma sorularına cevap bulmak veya araştırma sorularının test edilmesi amacıyla araştırmacının geliştirdiği plandır (Büyüköztürk vd., 2008). Bu araştırmada tarama modeli kullanılarak veri toplama aracından elde edilen veriler betimsel istatistik yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Tarama modeli; bir konuyla ilgili araştırma katılanların beceri, yetenek, tutum, ilgi ya da görüşlerinin belirlendiği diğer araştırma modellerine göre daha büyük örneklem üzerinde gerçekleşen araştırma modelidir (Frankel ve Wallen, 2006). Tarama araştırmalarının hedefi araştırmaya katılan geniş katılımcı grubunun görüşlerini betimlemektir. Bu araştırma türünde daha çok “ne, nerede, nasıl, ne zaman, hangi düzeyde, hangi sıklıkta” sorularının cevaplandırılmasına odaklanılır (Wellington, 2006). Bu araştırma

türünde özellik ve görüşlerin kaynağından çok örnekleme nasıl dağıldığıyla ilgilenilir (Frankel ve Wallen, 2006). Betimsel istatistik araştırmada belirtilen durumu dikkatli ve tam olarak tanımlar. Eğitim alanını konu edinen araştırmalarda betimsel yöntemin en çok kullanıldığı araştırmalar tarama çalışmalarıdır (Büyüköztürk vd., 2008).

2.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Hatay ilinde yaşayan ortaöğretime devam eden Suriyeli öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini 2021-2022 eğitim öğretim yılında Hatay ilinde Altınözü, Antakya, Kırıkhan, Reyhanlı ilçelerinde bulunan ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 248 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma örnekleminde yer alan öğrenciler Milli Eğitim Bakanlığına bağlı farklı lise türlerinde (Anadolu lisesi, mesleki ve teknik Anadolu lisesi, imam hatip lisesi) öğrenim gören 9.,10.,11.,12. sınıf düzeyindeki öğrencilerdir.

Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde ölçüt örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu ölçüt önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Ölçüt araştırmacı tarafından oluşturulur ya da daha önceden hazırlanmış ölçütler listesi kullanılabilir (Marshall ve Rossman, 2014).

Hatay ilinde Altınözü, Antakya, Kırıkhan, Reyhanlı ilçelerinde Suriyeli öğrencilerin yoğun oldukları okullarda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin toplam okul nüfusu incelenerek, bu okullar arasından lise türlerine göre nicelik olarak en fazla nüfuslu olanlar arasından ölçüt örneklem yöntemi ile seçilmişlerdir. Örneklemi oluşturan lise türleri Anadolu lisesi, imam hatip lisesi ve mesleki ve teknik Anadolu liseleridir. Bu örnekleme yönteminde belirli ölçütü karşılayan durumlar çalışma grubuna dahil edildiğinden dolayı, bu araştırmanın ölçütleri; Altınözü, Antakya, Kırıkhan, Reyhanlı ilçelerinde yaşaması, ortaöğretim kurumu olması, Suriyeli öğrencisi en yüksek olan okullarda öğrenim görmeleri kriterleri belirlenmiştir. Araştırmanın örnekleminde bulunan ortaöğretim kurumları Altınözü Anadolu Lisesi (n:33), Altınözü Anadolu İmam Hatip Lisesi (n:299), Kırıkhan Anadolu Lisesi (n:79), Kırıkhan Mesleki Teknik Anadolu Lisesi (n:31) Kırıkhan Nene Hatun Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi (n:288) Antakya Hatay Milli İrade Anadolu İmam Hatip Lisesi (n:419) Antakya Bilge Kağan Anadolu Lisesi (n:64) Hatay Erol Bilecik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (n:145) Reyhanlı Oğulcan Tuna Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (n:247) Reyhanlı Yeşilova Anadolu Lisesi (n:371) okullarıdır.

2.5. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Akçalı (2019) tarafından geliştirilen ölçek formu araştırmacı tarafından geliştirilerek bu araştırmada kullanıldı. Ölçek formu 5’li likert tipindedir. Toplamda 75 sorudan oluşan bu ölçek; Suriyeli Öğrencilerle İlgili Tutum Ölçeği ve Suriyeli Öğrencilerle İlgili Başarı Ölçeğini içermektedir. Araştırmada kullanılan ölçek formu Hatay’da ortaöğretime devam eden Suriyeli öğrencilerin eğitim problemlerine ve çözüm önerilerine bilimsel anlamda araştırılmasına yönlendirmiştir. Thomas (1998) ölçek kişilerin inançlarını, tutumlarını, davranışlarını ve yaşam koşullarını ortaya çıkarmaya yönelik birçok soru içeren veri toplama aracı olarak nitelendirilmektedir. Araştırmanın etik kurul onayı Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden E-32889839-605.01-37239246 sayılı karar ile alınmıştır. Araştırma ölçekleri; öğrencilerin Türkçe dil seviyelerinin yeterli olup olmayacağı bilinmediği için okullarda uygulanırken uygulama sırasında gerekli durumlarda tercümanlar aracılığı ile çevrilmiştir.

2.5.1. Ölçek formunun özellikleri

2.5.1.1. Kişisel Bilgi Formu

Akçalı (2019) tarafından geliştirilen 26 sorudan oluşan kişisel bilgi formu anketi; araştırmaya katılan katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini öğrenme amacıyla kullanılmıştır. Anket formunda katılımcıların cinsiyet, yaş, okul bilgisi, doğum yeri, ailede yaşayan birey sayısı, gelir düzeyi, Hatay’da yaşama süresi, ev içerisinde kullandıkları dil, anne-baba eğitim durumu ve meslek bilgisi, evde kimlerin yaşadığı, göç etme nedeni, gelecekte nerede yaşamak istediği, Türkiye’ye göç etme nedeni, Hatay’a gelmeyi kendilerinin isteyip istemediği, sosyal yardım alma durumu, yardım alıyorsa nasıl aldığı, okul dışı zamanında neler yaptığı, her zaman Türkiye’de yaşamayı isteyip istememe durumunu içeren sorulardan oluşmaktadır.

2.5.1.2. Ölçek

2.5.1.2.1. Suriyeli Öğrencilerle İlgili Tutum Ölçeği

Ortaöğretime devam eden Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Akçalı (2019) tarafından geliştirilen tutum anketi göz

önünde bulundurularak “Suriyeli Öğrencilerle İlgili Tutum Ölçeği” geliştirilmiştir. Bu ölçek 22 sorudan oluşmaktadır. Suriyeli öğrencilerle ilgili tutum ölçeğinde bulunan “Okulumuzdaki sıkı disiplinden hoşlanmıyorum”, “Okulda zaman zaman arkadaşlarım tarafından fiziki şiddete uğruyorum”, “Okulda zaman zaman arkadaşlarım tarafından psikolojik şiddete uğruyorum”, “Okulda öğretmenler tarafından zaman zaman maruz kalıyorum”, “Hatay halkı bizi istemiyor” önermeleri araştırmanın amacını desteklemediği düşünüldüğü için ölçek formundan çıkarılarak 17 soru olarak düzenlenmiştir. Araştırmanın tutum ölçeği “Kesinlikle katılıyorum”, 5 puan; “Katılıyorum”, 4 puan; “Kararsızım”, 3 puan; “Katılmıyorum”, 2 puan; “Kesinlikle katılmıyorum”, 1 puan olarak değerlendirilerek 5’li likert tipi şeklindedir.

Tutum ölçeğinin geliştirilme sürecinde, ölçeğin kapsam ve görünüş geçerliliğini değerlendirmek amacıyla, oluşturulan taslak ölçek uzman görüşüne sunulmuştur. Bu doğrultuda, beş farklı sosyal hizmet alanında çalışan, bir ölçme ve değerlendirme uzmanı ve bir Türk dili ve edebiyatı uzmanıyla iletişime geçilmiş ve uzman görüşü formu gönderilerek, taslak maddelerin incelenmesi istenmiştir. Uzmanlar, her bir maddenin açık ve anlaşılır olup olmadığını, konuya uygunluğunu değerlendirerek, maddeleri "uygun", "düzeltilmeli" veya "uygun değil" şeklinde sınıflandırmışlardır. Uzmanların görüş birliğiyle uygun olduğu belirlenen maddeler, ölçeğe direkt olarak dahil edilmiştir. Düzeltme gerektiren veya anlaşılmayan maddeler ile birden fazla yargı içeren maddeler ise araştırmacılar tarafından değiştirilmiş veya ölçekten çıkarılmıştır, böylece intihal olmayan bir metin oluşturulmuştur.

2.5.1.2.1. Suriyeli Öğrencilerle İlgili Başarı Ölçeği

Akçalı (2019) tarafından geliştirilen ortaöğretime devam eden Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine yönelik başarılarına yönelik 16 maddeden oluşan ölçek kullanılmıştır. Akçalı (2019) tarafından geliştirilen anket içerisinde bir madde çıkarılmış ve bazı ifadelerde değişiklikler yapılmıştır. Suriyeli öğrencilerle ilgili başarı ölçeğinde bulunan “Okuldaki din eğitimi yeterlidir” önermesi araştırmanın amacını desteklemediği düşünüldüğü için ölçek formundan çıkarılarak 16 soru olarak düzenlenmiştir. Araştırmanın başarı ölçeği “Kesinlikle katılıyorum”, 5 puan; “Katılıyorum”, 4 puan; “Kararsızım”, 3 puan; “Katılmıyorum”, 2 puan; “Kesinlikle katılmıyorum”, 1 puan olarak değerlendirilerek 5’li likert tipi şeklindedir.

2.6. Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS 22.0 programlarında analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin yapısal geçerliliği Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) gerçekleştirilmiştir. AFA sonrasında doğrulayıcı faktör analizi (DFA) toplanan verilerle yapılmıştır. DFA için LISREL programından yararlanılmıştır. Araştırma sorularının test edilmesi için verilere hangi testlerin (parametrik/nonparametrik testler) uygulanacağına karar vermek amacıyla gereken varsayımlar test edilmiştir. Dağılımın normalliğine Kolmogorov-Smirnov, basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Bağımsız iki grup karşılaştırmasında t-testi (Independent sample t-testi) ilişkisiz iki ya da daha fazla grupların karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi ve farkın kaynağının belirlenmesi için post hoc testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Sayısal değişkenler arası ilişkiye Pearson korelasyon analiz ile test edilmiştir. Elde edilen değerlerin anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kullanılmıştır.

3. İlgili Araştırmalar

Türkiye’de Suriyeli öğrencilerin eğitim sorunları ve çözüm önerilene yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde çoğunlukla konuşma ve yazma probleminden, uyum sağlayamama probleminden, eğitim sistemi farklılıklarından, okul içi iletişim problemlerinden ve disiplin sorunlarından bahsedilmektedir. Alanyazında Suriyeli öğrencilerin eğitim problemleri ve çözüm önerileri üzerine yapılmış ilgili çalışmalar bu bölümde yer almaktadır.

Uysal (2019) araştırmasını Konya’da dört lisede eğitim gören Suriyeli öğrencilerin eğitim sorunlarını tespit etmek ve çözüm önerileri sunmak amacıyla gerçekleştirmiştir. Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler, gözlemler, doküman ve internet incelemeleri sonucunda, elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda Türkçe bilmeme sorunu, olumsuz idareci tutumu, öğretmen ve öğrenci tutumları, maddi ve ailevi sorunlar, toplumun olumsuz bakış açısı gibi sorunlar belirlenmiştir.

Anıs (2019) tarafından yapılan araştırmada, Gaziantep’in Şahinbey ilçesinde ilkokulda eğitim gören Suriyeli öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen faktörler incelenmiştir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması

deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilere göre, Suriyeli öğrencilerin iletişim sorunu yaşadığı belirlenmiş ve Türkçe dil eğitiminin öğrencilerin akademik başarılarını artırabileceği sonucuna varılmıştır.

Küçükduveyki (2019) araştırmasında, ortaokul ve lise araştırma örneklemine demografik bilgi formu, göç süreci bilgi formu ve çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği uygulayarak nicel veriler elde etmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun öğretmenlerine karşı olumlu düşüncelere sahip olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğunlukla Suriyeli arkadaşlarının olduğu Türk öğrencilerle ilişkilerin sınırlı olduğu, Türkçe konuşurken kendini yetersiz hissettiği araştırma verilerinde elde edilmiştir.

Erol Eminoğlu (2018) araştırmasında, ilkokulda görev yapan okul yöneticileri, öğretmenler ve Suriyeli velilerin görüşlerine dayalı olarak nitel yöntem kullanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Suriyeli çocukların eğitimine ilişkin dil sorunu, yaş farkları, iletişim kopukluğu ve kitap/materyal eksikliği gibi ortak sorunların olduğunu ve bazı okullarda devamsızlık, kuralların ihlali, akran zorbalığı, Suriyeli velilerin ilgisizlikleri ve maddi destek beklentilerinin gibi ek sorunların da yaşandığını ortaya koymaktadır.

Özçetin (2013) araştırmasında, Bursa ilindeki çeşitli üniversitelerde öğrenim gören 221 yabancı uyruklu öğrenciyle ölçek uygulanarak çalışma yapılmıştır. Araştırma sonucunda, yabancı uyruklu öğrencilerin çoğunun Orta Asya ve Orta Doğu ülkelerinden geldiği, anne-babalarının eğitim düzeylerinin yüksek olduğu, burslu öğrenci oldukları, yurtlarda kaldıkları ve öğrenim görmekten memnun oldukları belirlenmiştir. Sosyal uyumlarıyla cinsiyet, gelir düzeyi ve arkadaşlık ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin genel olarak topluma kolay uyum sağladığı ve sosyal uyumlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Güngör ve Şenel (2018) araştırmasında, Eskişehir’de ilkokullarda gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, dil ve kültür farklılığı, temel dil becerileri, anlama, ifade etme ve yorum yapma, programın gerisinde kalma ve akademik başarısızlık gibi sorunlar tespit edilmiştir.

Beyhan ve Epçaçan (2018) araştırmasında, gecici eğitim merkezlerinde görev yapan dil öğreticilerine uygulanan açık uçlu ölçek uygulanmıştır. Verilerin analizi sonucunda dil öğreticilerinin dil öğretirken karşılaştıkları sorunların genellikle dilin fonetik yapısından kaynaklandığı, öğrencilerin Türk eğitim sistemiyle uyum

sağlamaya çalışırken Suriye'deki eğitim deneyimlerini özdeşleştirmeye çalıştıkları ve dil öğretmenlerinin en çok karşılaştıkları sorunların öğrencilerin hazırbulunuşluk ve duyuşsal farklılıkları ile materyal eksiklikleri olduğu belirlenmiştir.

Yüce (2018) araştırmasında, Ankara, Gaziantep ve Hatay illerindeki devlete bağlı ilkokul ve ortaokullardaki Türk ve Suriyeli öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve rehber öğretmenler arasında yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle okula uyumu etkileyen faktörler belirlenmiştir. Suriyeli öğrenciler, dil engeli, akran ilişkileri, öğretmen tutumları, kültürel farklılıklar gibi unsurların okula uyumlarını etkilediğini ifade etmişlerdir. Türk öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve rehber öğretmenler ise dil engeli, akran ilişkileri, öğretmen tutumları, kültürel farklılıklar gibi faktörlerin yanı sıra davranışsal sorunlar, ekonomik nedenler, sağlık ve hijyen gibi etmenlerin de okula uyumu etkilediğini belirtmişlerdir.

Kaya (2019) araştırmasında, Ankara'daki devlet üniversitelerinde eğitim gören 14 Suriyeli üniversite öğrencisiyle yapılan nitel araştırma sonucunda, Suriyeli öğrencilerin geçici koruma statüsünde oldukları gözlemlenmiştir. Çalışma, Suriyeli öğrencilerin göç sürecindeki uyum deneyimlerini dört kategori ve on iki tema altında incelenmiştir. Araştırma sonuçları, Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal uyum sürecini diğer Suriyelilere göre daha kolay ve hızlı bir şekilde yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Savaşın etkileri, katılımcıların Türkiye'de yaşadıkları zorluklara dayanıklılığı ve uyum sürecini etkilemektedir. Sosyal ve psikolojik destek kaynakları, bireysel özellikler, üniversite eğitimi ve sosyal faaliyetler, katılımcıların Türkiye'ye sosyal uyumunu etkileyen önemli faktörler olarak belirlenmiştir.

Çöplü (2019) araştırmasını Niğde'de ortaokullarda görev yapan on üç öğretmen, altı okul yöneticisi, on dört Suriyeli öğrenci ve Hatay, Niğde, Kırşehir illeri merkez ilçelerinde ikamet eden on bir veli ile gerçekleştirmiştir. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış formlar kullanılarak içerik analizi ile açıklanmıştır. Araştırma sonucunda okul yöneticileri, öğretmenler, veliler ve öğrenciler tarafından öncelikli olarak dil sorunu, uyum sorunu, iletişim sorunları, ait hissetmeme, ayrımcı tavırlar ve sınıf yönetimi sorunları belirtilmektedir.

Songür ve Olgun (2019) araştırmasında, Ankara'nın Altındağ ilçesinde ilkokulda eğitim gören Suriye kökenli öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlar incelemek için 9 okul yöneticisi, 63 öğretmen, 28 öğrenci velisi ve 31 Suriye kökenli öğrenciyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın verileri betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleriyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda,

Suriye kökenli öğrencilerin iletişim ve dil sorunu, zorbalık-dışlanma ve ötekileştirme, okula devam, akademik başarı ve velilerin etkinliklere katılımı gibi konularda sorunlar yaşadığı belirlenmiştir.

Abay (2019) araştırmasında, Mardin'in Kızıltepe ilçesinde 20 Suriyeli ortaöğretim öğrencisi, 6 veli, 5 öğretmen, 3 Suriyeli gönüllü eğitici, 5 eğitim kurumu yöneticisi, 2 il-ilçe milli eğitim yöneticisi ve 4 sivil toplum örgütü yöneticisiyle derinlemesine görüşmeler yapmıştır. Suriyeli çocukların dil ve iletişim sorunu, derslerde başarısızlık, dışlanma ve önyargılara maruz kalma gibi sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, Türkçe dil kurslarının artırılması, farklı programların uygulanması, uzman desteğinin sağlanması gibi öneriler sunulmuştur.

Aytekin (2019) araştırmasında, Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde öğrenim gören 99 Suriyeli öğrenciden uyum ve dil sorunlarıyla ilgili veriler toplamıştır. Araştırma sonucunda, Türkçe ve Arapça derslerinde başarı düzeyinin arasında %36,4 oranında azalma olduğu, Arapça dil öğretiminin başarıyı olumlu etkilediği ve ailevi, ekonomik sorunlar ile akran zorbalığının başarıyı olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Öğrencilerin uyum süreciyle yaş, lise eğitimine başladıkları sınıf düzeyi, Türkçe öğrenmeye yönelik programa katılım durumu ve Türkçe öğrenirken yaşanan zorluk derecesi arasında anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Avcı (2019) araştırmasını, 5-8 yaş arası 14 Suriyeli çocuktan oluşan bir grup üzerinde yapmıştır. Veriler, 2017-2018 öğretim yılında ölçüt örneklem yöntemiyle toplanmış olup, yarı yapılandırılmış görüşme ve alan notları içeren bir araştırma günlüğü kullanılmıştır. Bulgular, akademik deneyimler, arkadaşlık ilişkileri, öğretmen ilişkileri ve dış etmenler olmak üzere dört ana tema altında analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, çocukların çoğu akademik kaygı ve başarısızlık deneyimlemekte, bazıları okulda dışlanma ile karşılaşmaktadır. Öğretmenlerin çocukların ihtiyaçlarına yanıt verebilme konusunda farklılık gösterdiği ve sıkıntılı durumlarda etkili olamadığı belirlenmiştir. Araştırma, savaşın olumsuz etkilerinin çocukları etkilediğini göstermektedir.

Çerçi ve Canalcı (2019) araştırması, Gaziantep'teki ortaokullarda öğrenim gören 12-15 yaş arası 8 Suriyeli öğrenci ile gerçekleşmiştir. Araştırmada derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda Suriyeli öğrencilerin yazılı iletişimde sorunlar yaşadığı, kendilerini ifade etmekten çekindikleri ve Türkçeye yeterince hakim olmamalarının iletişimsel sorunların kaynağı olduğu belirlenmiştir.

Güzel (2019) araştırması, genel tarama yöntemini kullanarak Ankara'daki altı ortaöğretim kurumunda 326 Suriyeli öğrenciye uyum problemleri ölçeği uygulamıştır. Bulgular, Suriyeli öğrencilerin Türkçe becerilerinin yetersiz olduğunu, akademik başarılarının düşük olduğunu ve uyum faaliyetlerinin yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçlarına dayanarak, dil ve sosyal kültürel eğitimlerin uyum çalışmalarını desteklemesi, dil engelini ortadan kaldırmak için etkili bir Türkçe öğretim stratejisi izlenmesi ve Suriyeli öğrencilerin okula devamını teşvik etmek gerektiği önerilmektedir.

Tunga, Engin ve Çağıltay (2020) araştırmasında, ülkemizdeki Suriyeli çocukların eğitime ilişkin akademik çalışmalar ve sivil toplum kuruluşlarının raporlarını derleyerek genel bir durum analizi sunmaktadır. Araştırma, Suriyeli çocukların eğitim sürecindeki sorunları, düşük okula erişim oranları, dil engeli ve nitelikli öğretmen eksikliği gibi başlıklar altında ele alarak olası çözüm önerilerini tartışılmaktadır.

Esen (2020) araştırmasında, Konya İl Milli Eğitim yetkilileri, öğretmenler ve okul idarecileriyle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verileri betimsel analiz yöntemiyle çözümlemiştir. Araştırma bulgularında dil yetersizliği, davranış sorunları, temizlik sorunları, disiplinsizlik ve kültürel farklılıklar gibi sorunlar yer almaktadır.

Uyduran (2020) tarafından yapılan bir çalışmada, nitel araştırma yöntemi ve tek durum deseni kullanılmıştır. Söz konusu araştırma, Şanlıurfa'da bir ortaokulda 17 katılımcıyla gerçekleştirilmiş ve veriler yarı yapılandırılmış görüşme, gözlem ve doküman analizi formlarıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda, Suriyeli öğrencilerin sosyalleşme süreçlerini olumsuz etkileyen dil sorunu, kültürel farklılıklar, okul terki, maddi yetersizlikler gibi sorunların belirlendiği ve Türkçe hazırlık sınıfları açılması ve sosyal etkinliklere katılım gibi önerilerde bulunduğu görülmüştür.

Kubilay (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğretmenler, okul yöneticileri, geçici koruma altındaki öğrenciler ve velilerin görüşleri incelenmiştir. Araştırmada, ölçüt örnekleme yöntemiyle Niğde'deki bir ilkokulda en fazla geçici koruma altındaki öğrenciye sahip olan bir okul seçilmiştir. Çalışmada nitel araştırma deseni ve durum çalışması yaklaşımını kullanmış olup veriler gözlem, görüşme ve doküman incelemesiyle elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, okul güvenliği, öğretme-öğrenme ortamı ve kişilerarası ilişkiler gibi temaların öğrencinin davranışsal, sosyal ve akademik uyumunu etkilediği belirlenmiştir.

Sariahmetoğlu ve Kamer (2021) araştırmasında Kastamonu'da okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrencilerin görüşleri incelemiştir. Araştırma, betimsel modelle gerçekleştirilmiş, veriler, 4 ortaokuldaki 20 yabancı uyruklu öğrenci, 8 öğretmen ve 8 okul yöneticisiyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, Türkçe bilmeme sorununun öğrencilerin ve eğitimcilerin karşılaştığı en önemli sorun olduğunu göstermiştir. Ayrıca, yabancı uyruklu öğrenci sayısının artmasıyla birlikte şiddet olaylarının ve devamsızlık oranlarının da arttığı belirlenmiştir.

Gerçekleştirilen alanyazın taramasında Suriyeli öğrencilerin Türk öğrenciler ile birlikte eğitime katılmaları sürecinde birtakım sorunlar olduğu ve bu konuya ilişkin çeşitli bakış açıları yansıtıldığı görülmektedir. Suriyelilerin Hatay'ı tercih etme nedenlerine bakıldığında sınır bölgesine yakınlık etkili olmuştur. İlişkiler ağını kurarak, iş ve barınma ihtiyaçlarının giderilmesi de göç edilen yeri belirlemede etkili olmuştur. Hatay'da yıllar içerisinde artan Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine dahil edilişinde yaşanan sorun ve çözümlere dair görüşlerini araştıran bu çalışmanın alan yazına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Göç

Göç kavramı günümüze kadar birçok ifade ile tanıtılmaktadır. Göç kişinin hayatında her an yüzleşmesi mümkün olan insanın doğumuyla başlayan ölümüne kadar yaşamında olan bir olgudur. Göç Türkçede bir topluluğun hayatını devam ettirdiği insanlarla beraber yaşam alanını bulunduğu alandan başka bir alana taşıması çevresini değiştirmesidir (Çakır, 2011).

Göç TDK (2023)'e göre Türk dil kurumuna göre göç, siyasi, sosyal, ekonomik nedenlerle insanların ya da toplulukların bir yerden başka yere taşınma, muhaceret, hicreti, Lee (1996)'e göre sürekli ya da geçici olarak nüfusun yer değişimi, Üner (1972)'ye göre şehir köydeki nüfusun yerleşim amacıyla bir yerden başka bir yere yer değişimi olarak, Koçak ve Terzi (2012) ye göre göç ilk çağlardan günümüze kadar var olduğunu ve yaşam devam ettiği sürece süreklilik gösteren, dünyadaki her yeri kapsayan bir durum olarak nitelendirilmiştir.

1.2. Göçmen, Sığınmacı, Mülteci, Şartlı Mülteci, Vatansız Kavramları

Göçle beraber uluslararası yazında göçe dair tanımlarda ortaya çıkmıştır. Bunlar iltica, yasadışı göç, mülteci gibi kavramlardır. Bu kavramların çeşitliliğine ülkelerdeki ekonomik, savaş, siyasi, dini, sosyal işgücü, eşitsizlikler ve yasal göçün kısıtlamaları göç metotlarını içerir (Gençler, 2003).

Birleşmiş Milletler göçmeni; nedenleri, düzenli veya düzensiz olması, göç yolları, gönüllü veya zorunlu olması fark etmeksizin göç eden yabancı bir ülkede bir seneden fazla yaşamını sürdüren birey olarak nitelendirmektedir (IOM, 2009).

Göçmen kavramı üzerine uluslararası kaynaklar ile Türk hukuku arasında farklılıklar vardır. Göçmen Türk hukukunda daha dar kapsamlı, Türk soyundan olan, Türk kültürüne bağlı olma şartıyla ülkeye yerleşme nedeniyle göç etmiş olan bireyleri nitelendirmektedir. Bu koşulda olan bireyler içinde en yoğun olarak siyasi sebeplerle ülkesini terk etmiş bireyler bulunmaktadır (Başak, 2011). Göçmen; kişinin göç kararını kendi düşüncesiyle ve kişisel rahatlığı açısından istemesi olarak nitelendirilmektedir (Adıgüzel, 2020).

Mülteci ırkı, dini, sosyal durumu, siyasi düşüncesi sebebiyle vatandaşı olduğu ülkeden farklı bir ülkeye zulüm görme korkusu sebebiyle göç eden ve ülkenin korumasını talep eden kişidir (IOM, 2009). Mültecilik statüsünün diğer göç hareketlerinden farkı, mültecilerin rızalarıyla yaşadığı yerden ayrılmamalarıdır. Uluslararası korunmaya ve ihtiyaçlarının karşılanmasına gerek duyuyorlar; mültecileri yaşadıkları ülkeden koparan problemlerin çözüleceğini ve geriye döneceklerine dair inançlarına sahip olacaktırlar (Kirişçi, 1991). UNHCR (2018) uzun süreli mülteciliği aynı uyruktan 250000 veya daha fazla mültecinin iltica ettiği ülkede aralıksız beş yıl ve daha fazla zaman sürgünde olması olarak tanımlamaktadır.

Sığınmacı ise mültecilik statüsünü edinmek için başvuru yapan ve sonucunu bekleyen kişidir (IOM, 2009). Mültecilik statüsü için başvuran bireyin başvurusunun geçerli olmasına izin veren bir haktır. Kişinin dini, etnik, siyasi vb. sebeplerle çatışmalar yaşadığı ve bunun sonucunda zulümlere ve baskılara maruz kalmasıyla bulunduğu yeri terk etmesi ve dönerse de yaşamsal riskinin oluşmasıdır. Mültecilik statüsü, mülteciyi tanıma ve iltica yasal statüsündedir (Pehlivan, 2004). Sığınmacı, yasal prosedürde mültecilik başvurusuna cevap beklediği için ‘geri göndermeme’ hakkından ve sağlık muayene hakkından yararlanması gerekir (Doğan, 2018).

Statüsüz Kişiler Konvansiyonuna göre günümüze kadar vatansız kişi veya kişilerin yasal statülerinin belirlenmesi, geliştirilmesi temel haklara ve özgürlüklere uygun olarak hiçbir ayırım oluşturmada ana belge niteliği taşımaktadır: “Vatansız birey herhangi bir devlet içerisinde vatandaş olarak görünmeyen kişi anlamındadır” (UNHCR, 2010). Birleşmiş Milletler tarafından Vatansız Kişilerin Statüsüz Vatansızlığına Dair 1954 Sözleşmesi ve Vatansızlığı Azaltmaya İlişkin 1961 Sözleşmesi vatansızlık problemleri hakkında uluslararası kararın referansıdır (UNHCR, 2010).

Ülke içinde yerinden edilmiş kişiler insan haklarının ihlali, doğal afetler, şiddet, çatışma vb. sebeplerle ülke sınırları içerisinde yaşadığı evi, bölgeyi terk edip, güvenli bir alana göç etmek durumunda kalan bireylerdir (Adıgüzel, 2020).

1.3. Göç Türleri

1.3.1. Sınırlara Göre Göçler

Dış göç belirli bir zaman için ya da sürekli olarak yaşamak için ya da hayatını sürdürmek için bir ülke sınırını aşarak başka ülkelere yapılan nüfus hareketliliğidir.

(Üner, 1972,77). Dış göçte önemli olan faktörlerden biriside öncü göçmenlerin olumlu bilgi sağlamalarıdır. Dış göç için gidilen ülkedeki çekici faktörlerden ziyade bu göçe iten itici faktörler göçün gerçekleşmesinde önemlidir. (Özdemir, 2008).

İç göç ülke sınırlarında şehir, köy ya da bölge sınırlarında bir yerden diğerine yerleşme nedeniyle gerçekleşen nüfus hareketi olarak nitelendirilir (Üner, 1972). Ülke içinde genel nüfus oranı değişmezken şehir veya köy nüfusu değişmektedir. Şehir nüfus oranı artış sağlarken köylerde nüfus oranı azalır. İç göçün yönleri incelendiğinde bunların kırsaldan kırsala gerçekleşen içgöç, kırsaldan şehire gerçekleşen içgöç, şehirden şehire gerçekleşen içgöç, şehirden kırsala gerçekleşen içgöç olduğu bilinmektedir (Özdemir, 2008).

1.3.2. Yasal Statülere Göre Göçler

Yasa dışı göç, yasalara göre ülkeye giriş olmaksızın girilen ülkenin yasalara uygun girişi ve çıkışı için taşıması gereken şartları yerine getirmeden sınırı geçmesidir (Asar, 2004). Göçmenlere ihtiyaç duyulmasına rağmen yasadışı göçleri engellemek isteyen Avrupa Birliği'nin nihai nedeni ülke sınırlarına kalifiye olmayan göçmenlerin girmesini engellemek istemek ve bu göçmenlerden yararlanmamaktır. Günümüzde Avrupa Birliği sınırları içerisinde, göçmenlerin kabul edilmesi yerine 'kontrollü ve seçici kabul' durumu vardır (Şen, 2006).

1.3.3. Tetikleyen Unsurlara Göre Göçler

Gönüllü göç; kişilerin maddi menfaat sağlamak, meraklarını gidermek, geleceğine güvence sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği göçlerdir. Zorunlu göç ise kan davası, toplumdaki baskılar, terör vb. göç etmeye iten sebeplerle ortaya çıkan göçlerdir (Akgür, 1997).

1.3.4. Boyutlarına Göre Göçler

Gürel (2001)'e göre bireysel göç kişinin kendi kararıyla, becerisiyle, birikimiyle gerçekleşen, göçlerdir. Kitlese göç ise sosyal ve ekonomik vb. sebeplerle travma yaşatan bir durumda toplumun tüm katmanlarının gerçekleştirdiği göçlerdir. Zincirleme göç kişinin göç etme konusunda üyesi olduğu grubun etkisiyle ve

fikirleriyle gerçekleştirdiği göçlerdir.

1.3.5. Sürelere Göre Göçler

Kişilerin belirli zamanlar süresince içinde bulunduğu yerden çalışma, gezme, dinlenme amacıyla belirli bir süreliğine göç etmesi geçici göç olarak nitelendirilirken; yerleşme amacıyla gerçekleştirilmesi sürekli göç olarak nitelendirilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012).

1.3.6 Göç Edenlerin Özelliklerine Göre Göçler

Beyin göçü; nitelikli, eğitilmiş, yetenekli ve kalifiye bireylerin potansiyelini daha iyi göstermek için veya daha iyi iş olanaklarına sahip olmak için göç etmesidir (Başaran, 1972). Beyin göçü aynı zamanda emek göçüdür ancak her emek göçü beyin göçü sayılmaz. Beyin göçü gelişmiş ülkeler arasında olabileceği gibi daha az gelişmiş ülkeden gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere olabilir İstihdam amacıyla gerçekleştirilen ülke içi veya ülke dışı göçler emek göçü olarak nitelendirilir. Gelişmemiş ya da daha az gelişmiş ülkelerde işsizlik veya istihdam problemleri göçe itici faktörlerdir. Gelişmiş ülkelerin iş gücü ihtiyaçları beyin ve emek göçü ise çekici faktördür. (Akalin, 2012). Sanayileşmenin etkisiyle 18. ve 19. yüzyıllarda iş gücü ihtiyacı doğmasıyla birlikte daha az gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların göç etmesiyle karşılanmıştır (Toksöz, 2006).

1.4. Göçün Nedenleri ve Sonuçları

İnsanlar göç ederken bavullarına yalnızca ihtiyaç duyulan ve değerli eşyalarını eklemeyizler, inançlarını, değerlerini ve kültürlerini de yanlarına alırlar (Kirman, 2017). Gönüllü (1996)'ya göre göç sosyal, siyasi, ekonomik, dinsel vb. nedenlerle zorunlu ya da gönüllü olarak çeşitli sosyal sonuçlara neden olabilmektedir. Göç sadece bir nüfus yer değişimi olmamakta, göçe neden olan faktörler ve göçün sonuçları açısından incelenmesi gereken bir olgudur. İçduygu ve Sirkeci (1999) göçlerin sebeplerini insanın yaşamı başladığından beri savaşlar, ekonomik eşitsizlikler, iklim problemleri, soykırımlar inanç ayrımcılığı gibi problemler olarak açıklamaktadır.

Ziya (2012)'nın tanımına göre sıklıkla ekonomik sebeplerle insanın yaşadığı

yerden kurallara uygun ya da kural dışı şekillerde ayrılması, başka bir ülkeye yerleşmesi ile hayatını orada devam ettiren yabancı kişidir. Kirman ve Dölek (2020)'e göre göç çalışmalarında göçün nedenleri arasında toplumsal bir olgu olan din faktörünün de eklenmesi araştırmacının bakış açısını genişlettiği gibi, ideolojik yönelimlerden uzaklaşmasına, konunun çeşitlenmesine, araştırma sonuçlarının geçerli, güvenilir ve kapsamlı olmasına fayda sağlamaktadır.

Suriye'de meydana gelen kaos ortamı, siyasi kriz, ölümler ve belirsizlikler sığınmacıların göç etmelerinde neden olmuşlardır. Aynı zamanda ülkede illegal yollu yapılanmalar oluşan etnik, mezhepsel düşünce ayrılıklarını keskinleştirmiştir. Yaşanan gelişmeler insanların sığınacak bir liman arayışında iken Türkiye'ye göç etmelerine neden olmuştur (Harunoğulları ve Cengiz, 2014). Göçmenlerin kırsaldan şehirlere yaşanan göç yaşantılarında dini oluşumlara bağları da değişim görmektedir (Kirman, 2004).

1.5. Göç ve Yaşanan Sorunlar

Göç etmek zorunda olan bireyler potansiyel anlamda eksik, yarım ve yaralıdır. Ayrılıklar, özlemleri ve acıları da yenidir. Annesinin karnından yeni çıkmış bir bebek gibidir. Terk etmek zorunda olduğu veya ayrıldığı topraklardan başka bir yere göç eden birey yeni bir dünyaya adım atmış gibidir. Bu noktada göçmenlere zengin ve etkili bir yönetim felsefesi uygulanmalıdır (Kirman ve Dölek, 2020).

Gerçekleşen göçten sonra hedef ülkede yaşamını sürdüren kişiler ile göçmenler arasında "kültür çatışmaları" başlar. Göçmenler alıştıkları hayat tarzını bırakmak zorunda kalan ve yeni bir hayatı inşa etmek durumunda olan kişiler olarak da tanımlanabilir. Göçmenler göç ettikleri yerlerde değişime neden olduğu gibi değişmektedirler. Değerleri ve kültürlerinde değişimler yaşayabilirler. Kültürle ilgili sorunlar günlük hayatta yaşanırken; giyinme, yeme içme tarzlarında da değişimler olmaktadır (Kirman, 2017).

Sosyal haklar toplumdaki dengesizlikleri azaltabilmektedir. Devletlerin sosyal haklara ulaşmadaki rolleri büyüktür. Mülteciler, sığınmacılar; ülkede karşılaştıkları en önemli problemlerle sosyal haklar açısından daha fazla maruz kalmaktadır. Bütün insanların eğitim, sağlık, beslenme, güvenlik, evlilik hakkı vb. haklarını kullanma hakkı vardır. Mülteciler ve sığınmacılar farklılık olmaksızın bu haklardan yararlanmalıdır. (Doğan, 2018).

Türkiye’de Suriye iç savaşının başlamasıyla beraber sığınmacılar için mülteci kampları yapılmış, göç edecek insanlara barınma alanları sağlanmıştır. Barınma ihtiyaçlarını karşılayan Türkiye’de sığınmacılar AFAD gibi çeşitli yardım kuruluşlarından göç ağılarıyla yararlanmıştır. Göç eden sığınmacılar tereddüt etmeden bu ağlara yönelmektedirler (Harunoğulları ve Cengiz, 2014). Göç eden bireylerde hemşeri olma durumunda en çok bilinen yön ekonomik bağlantılardır. Göç eden kişiler temel ihtiyaçları olan iş ve barınmayı hemşeri bağlarıyla sağlarlar (Güneş-Ayata, 1991).

Taft (1966) sığınmacılar ile yerli halk arasındaki ilişkinin grup üyeliği, gruba uyum, grup normlarına uygunluk, sosyal etkileşim ve kültür ve dil konusunda bilgi hünerle olmak üzere beş faktör dikkate alınarak incelenmesi gerektiğini belirtmektedir. Taft ayrıca çaba, motivasyon, gerçek başarı ve algılanan başarıya da dikkat edilmesi gerektiğini belirtir. Adaptasyon sığınmacıların yaşadıkları problemler ve içinde bulunduğu ülke ile bağ kurması konusunda yapılan çalışmalarda, içinde bulunduğu topluma uymaları konusunda kullanılmıştır. Günümüzde etnik kültürlerini kaybetmeden yeni kültüre uyum sağlaması yani entegrasyon kavramı tercih edilmektedir (Kartari, 2006).

1.6. Kuramsal Açıdan Göçler

Göç teorilerinin amacı göçü bütün yönleriyle incelemek, göç kavramının net olarak anlaşılmasını sağlamak ve göçün toplumda yarattığı değişimleri açıklamaktır. Göç kavramını bütünsel olarak açıklayabilecek tek bir tane teori yoktur. Farklı göç tiplerinin kuramsal açıklamasını sağlamak için sistematik göç teorileri üretilmiştir.

1.6.1. Ravenstein’in Göç Kanunları

Ravenstein çalışmalarında göç olgusunun kanunlarını bulmak için 1871 ve 1881 İngiliz nüfus sayımı verilerini kullanmış ve bu verilerin analiziyle araştırmalarında yedi göç kanunundan bahsetmiştir. Ravenstein’in bu çalışması daha sonradan belirlenecek olan göç modellerinin ve kuramlarının temelini oluşturmuştur. Bu çalışma göç alanıyla ilgili ilk çalışma niteliği taşımaktadır (Yalçın, 2004). 1885 ve 1889’da Ravenstein (1889)’in Göç Kanunları (The Laws of Migration) isimli iki makalesinde yedi göç kanunundan bahsedilmektedir (Çağlayan, 2006).

1. Göç ve Mesafe: Göçün gerçekleştiği mekanlardaki iş olanaklarının fazlalığının o kentte yaşamını sürdüren nüfusa oranı göçün boyutunu belirlemektedir.
2. Göç ve Basamakları: Kentlerdeki ekonomik, sanayi alanındaki hızlı gelişmeler sonucunda göç ülkeye hızla yayılmakta ve her alanı etkilemektedir. Yaşanan göçle beraber göç edenlerden dolayı oluşan boşluk yerlere yakın çevrelerdeki göçmenler tarafından tercih edilmektedir.
3. Yayılma ve emme süreci: Göçmenlere göre göçün asli sebebi kentteki ticari, ekonomik gelişmelerin getirilerinden yararlanmaktır. Gerçekleşen göçler ile kentlerdeki iş imkanları eritilmektedir.
4. Göç Zincirleri: Ravenstein'e göre göç alan yerlerden dışarıya da göç gerçekleşmektedir. Bu göçler birbirini tetiklediği için dalga etkisi göstermektedir.
5. Doğrudan Göç: Göç eden bireyler endüstri ve ticaret merkezlerine yönelmekte ve doğrudan yani basamaksız olarak göç etmektedirler.
6. Kır ve Kent Yerleşimcileri Farkı: Kentte yerleşik yaşam sürdüren bireyler, kırsal kesimde yerleşik yaşayan bireylere göre daha az göç etme oranındadırlar. Yaşanan göçler kentte yaşam sürdüren bireylerin yerlerini etkilememektedir.
7. Kadın Erkek Farkı: Cinsiyete bağlı göç kanununa göre kadınlar erkeklere göre daha çok göç etmektedir. 1889 yılında yayınladığı makalede ise kadınların kısa süreli ve iç göç eğiliminden, erkeklerin, uzun süreli ve yurtdışı göçlerine eğiliminden bahsetmiştir.

1.6.2. İtme Çekme Teorisi

Everett Lee'nin 1996 yılındaki göç teorisi (A Theory of Migration) çalışmasına göre göçü etkileyen itici ve çekici güçler bulunmaktadır. Bunlar yaşanan yerle ilgili faktörler, gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler, işe karışan engeller ve bireysel faktörlerdir (Yalçın, 2004). Kurama göre yaşanan yer ile göç edilecek yerde olumlu ve olumsuz etkenler kendi içlerinde bütün olarak değerlendirilmelidir. Göçün belirleyenleri olan mikro yani kişisel faktörler ile makro yani kişisel olmayan faktörlere göre kişi yaşadığı yerdeki faktörleri tanımakta ve itme çekme faktörlerini kendisinin hesaplayabilmektedir. Yaşanan yer ile göç edilecek yer arasındaki makro ve mikro engeller göçmenlerin karşılaştığı faktörlerdir (Todaro, 1980).

Göçler gönüllü, zorunlu, iç göç, dış göç fark etmeksizin içerisinde riskler

bulundurmaktadır. Bu risklere rağmen göç etmek için kişi veya kişilerin önemli destek ve motivasyonlara; itme, çekme faktörlerine ihtiyacı vardır (Adıgüzel, 2020).

1.6.3. Petersen'in Beş Göç Tipi

Petersen (1958)'e göre belli dönemlerde göçe iten faktörler belli dönemlerde çekme faktörü olmaktadır. Sınıfsal ve bireysel etkenleri gözetken Petersen beş göç tipinden bahsetmiştir.

1. İlkel (Primitive) Göçler: Çevrenin itme gücüyle oluşan bu göçler kuraklık, iyi olmayan hava şartları gibi etkenlerden etkilenen toplu gerçekleştirilen göçlerdir.
2. Zoraki (Forced) ve Yönlendirilen (Impelled) Göçler: Sosyal baskıdan etkilenen göçmenler göç kararlarını kendileri verememektedir.
3. Serbest (Free) Göç: Herhangi bir itici güç veya zorlama olmadan gerçekleşen bireysel göçlerdir.
4. Kitlesele (Mass) Göç: Teknolojik iyileşmelerden etkilenen göçmenler göçmen ağları sayesinde yeni kitlesele göçlere etken olmuştur.

1.6.4. Kesişen Fırsatlar Teorisi

Stouffer'in 1940 yılında geliştirdiği bu kurama göre göç edilen yerde işgücü imkanlarının fazlalığı, göç yolunun uzun olmaması göç eden kişi sayısını etkileyen faktörlerdir. Bu teoriye göre göç yolunun uzun olmaması diğer faktörlerden önemlidir (Akçadağ, 2012).

1.6.5. Merkez Çevre Kuramı (Bağımlılık Okulu)

Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank gibi bir çok araştırmacı tarafından geliştirilen bu kuramda merkez ülkeler sosyal ve ekonomik açıdan gelişmiş kapitalist sistemde ülkelerdir. Çevre ülkeler bu sisteme bağımlı olan ülkelerdir. Merkez ve çevre ülkeler ekonomik ve kapitalist ilişkiler açısından birbirlerine karşılıklı bağımlıdırlar. Bu ilişki sisteminde merkez ülkeler hammadde temini, ucuz işgücü, pazarlama açısından çevre ülkelere gerek duymaktadır (Wallerstein, 2000).

1.6.6. Göç Sistemleri Kuramı

İki ya da daha fazla ülke arasında karşılıklı olarak gerçekleşen göç zinciri sonucunda oluşan göç sistemi kuramı göçü etkileyen ilişkilerin temeline odaklanmaktadır. Kurulan bu hareketlilik ile makro ve mikro düzeyde karşılıklı sosyal etkileşim ağıda gelişmektedir (Faist, 2003).

1.6.7. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde geliştirdikleri bağlantılar ve göç alan ve veren ülke arasında kurdukları zayıf veya güçlü olan arkadaşlık, köken, soydaşlık içeren sosyal uyumu kolaylaştıran bağlantılardır (Abadan-Unar, 2002). Wilpert'e göre ise öncü göçmenler göç alan ve veren yerlerdeki sosyal altyapı ağını ilk gelenlerinde tecrübeleriyle oluşturur ve zaman içerisinde göç gerçekleştikçe bu ilişkiler kendi kendine devam eder (Yalçın, 2004).

Göç kuramları incelendiğinde yoğun olarak süreç odaklı göç çözümlemesinin gerçekleştiği ancak zorunlu göçler kapsamındaki göç teorilerinin sonuç odaklı olduğu söylenilebilir. Sonuç odaklı olan teoriler göçü ekonomik olarak istedik seçim ve fırsat olarak ele almaktadır (Kirman ve Dölek, 2020).

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE EĞİTİM

2.1. Türk Toplumunda Göçler

Türkiye 2. Dünya Savaşı'ndan sonra dış göç kavramı ile yüz yüze gelmiştir. Bu yüz yüze gelme durumu toplumsal doku üzerinde etkilemeler yapmıştır (Abadan ve Unat, 2002). Coğrafi konumu nedeniyle yoğun göç alan Türkiye, Avrupa ve Asya arasında köprü ve bariyer olma görevi edinmiştir (Teitelbaum ve Martin, 2003).

Cumhuriyet döneminde gerçekleşen göçler Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu'yu içermekte, Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında yaşanan sosyal sorunlar, toprakları kaybetme, ekonomik sorunlar sonucunda Cumhuriyet'in ilk yıllarında Balkanlar'dan en büyük göç yaşanmıştır. Milli Mücadele'den sonra belirlenen sınırlar, Osmanlı Devleti'nin yıkılışı ile bırakılmak zorunda kalınan topraklar azınlık politikalarında etkili olmuştur (Uzuner, 2021).

2.1.1. Düzenli Göçler

Kültürel ve tarihsel olarak ortak özellikleri olan Bulgaristan Türk topluluğunun Türkiye'ye olan göçleri yaklaşık yüz yıldır devam etmektedir. Cumhuriyet döneminde iki ülke arasında gerçekleştirilen anlaşmalar ile göçmen alışverişi sürdürülmüştür. Bulgaristan'dan Türkiye'ye olan göçler Bulgaristan hükümetinin Türkler üzerindeki baskıları nedeniyle siyasi niteliklidir (Önür, 1990).

Türkiye Bulgaristan göçünü düzenlemek için 18 Ekim 1925'te Ankara'da Türk Bulgar İkamet Sözleşmesi imzalanmıştır. Bulgaristan'da yaşayan Türklerin gönüllü gerçekleştirdikleri göçler engellenmeyecek, göçmenler taşınır mallarını satabilecek, taşınmaz mallarını ise istedikleri şart ve bedellerde satabileceklerdir. Bu anlaşmayla Bulgar göçleri düzenlenmiş, yılda 10.000 kişi göç etmiştir (Sarınay, 2011).

1950-1951 ve 1969-1978 yılları arasında Bulgaristan göçlere dönemi etkilemiştir. 1950-1951 döneminde 2. Dünya Savaşı sona ermesiyle Bulgaristan komünist rejimin etkisinde, Türkiye ise Amerika'nın öncülüğünde kapitalist bir politikaya yönelmiştir. 1950'de Türkiye'den 250 bin Türk'ü almasını isteyen Bulgaristan 1951'de 154 bin kişiyi Türkiye'ye sürmüştür. (Adıgüzel,2020). 1968-1979 yılları arasında Türkiye Bulgaristan arasında “Yakın Akraba Göçü Anlaşması” imzalanmıştır.1950-1952 arasında göç eden Türkiye'de akrabası bulunan ailelerin

birleştirilmesi amaçlanmıştır (Korkmaz ve Öztürk, 2017).

Asimilasyon, siyasal, sosyal, ekonomik sıkıntılar olması adına 1989 yılında aniden ve hızlı bir şekilde Türk nüfus Bulgaristan'daki politik dengelerin bozulmaması adına Türkiye'ye göçe zorlanmışlardır. İnsan haklarına aykırı olan bu durum sonucunda insanlar mallarını, paralarını, mülklerini, ailesini bırakmak zorunda kalmışlardır (DPT, 1990). Komünist yönetim etkisinde olan Bulgaristan Türklükle ilgili olan her şeyi engellemeye çalışmış, Türkçeyi yasaklamış, kişilerin isimlerini değiştirmiş, dinsel faaliyetleri engellemiştir (Çetin, 2008). Bulgaristan 2007'de Avrupa Birliğine tam üye olmuştur. 1990'dan sonra Bulgar yönetimi zulüm ve baskılarında azalmaya gitmiş, bir kısım hak ve özgürlüklere izin tanımıştır (Cebeci, 1989).

Türkiye'ye yoğun göç eden ülkelerden biride Yugoslavya'dır. Serbest göçmen olan bu göçmenler devlet yardımlarından çok fazla yararlanamamışlardır. Yugoslav Hükümet 1923-1933 seneleri arasında Türkleri ekonomik ve sosyal baskılar uygulayarak göç etmeye zorlamışlardır. Çıkarılan iskan kanunu ile Türk ırkına bağlı olma şartı varken, Yugoslavya'da ikamet eden Türkler için bu koşulda istisnalar yapılmıştır. Makedonya göçmenlerinde etnik köken önemliyken, Türk olmayan Bosna ve Makedonya Arnavutlarında etnik bilinç etkili olmuştur (Ünal ve Demir, 2009).

Makedonya'dan Türkiye'ye göç yoğunluğu 1953 yılında imzalanan "Serbest Göç Anlaşması" ile başlamıştır. Gerçekleşen göç ile Türklerin yoğunlukta olduğu bölgeler gittikçe azalmıştır. Göçün durdurulduğu 1963'ten sonra nüfus yoğunluğu oldukça az olan Türkler üzerinde Arnavut baskıları da artmıştır. 1970'te Türk okulları için mücadele etmişlerdir. 1991'de çıkarılan Anayasa ile Makedonyalı Türkler "ulusal azınlık" kapsamına alınmışlardır. Birçok kültürel ve sosyal haklar ellerinden alınmıştır. Son yıllarda birtakım ilerlemeler kaydedilse de Makedonya Türkleri için Türkçe her zaman açık bir yara olacaktır. 1990'lı yıllarda Türkçe eğitim müfredatı olan birçok okul kapatılmıştır. Günümüzde de milli mensubiyet ve eğitim konusunda da baskılar devam etmektedir (Zorbay, 2017).

Romen hükümeti Türk nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde yasal düzenlemelerle nüfus taşıması gerçekleştirmiştir. Nüfus taşıması ile azınlık olan Türkler çeşitli ötekileştirmelere ve haksızlıklara maruz kalmışlardır. Bölgede ikamet eden Türk topraklarının Romenlere verilmesini zorunlu tutmuştur. Bu uygulama ile topraklar istimlak edilerek Türk nüfus zarara uğratılmıştır. Romanya Hükümeti tarıma elverişsiz, kumlu taşlı yerleri Türk nüfusuna bırakmıştır. Türkiye'nin vatanlarına

dönmek isteyen Romanyalı Türklere kolaylık sağlaması göçü hızlandırmıştır. 1932 yılından sonra Türkiye'ye yoğun bir göç gerçekleşmiştir (Duman, 2008).

Türkiye'ye Yunanistan'dan Cumhuriyet döneminde en yoğun ve ilk gerçekleştirilen göç; Lozan'da iki ülke arasında 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan protokol çerçevesinde zorunlu mübadele ile gerçekleştirilmiştir. Yunanistan'da Batı Trakya'da yaşamını sürdüren Türkler ile Türkiye'de İstanbul, Gökçeada, Bozcaada'da bulunan Rumlar mübadeleye dahil edilmemiştir. 1923'te başlayan göçler 1927 ye kadar göç dalgalarıyla devam etmiştir. Mübadele dini esaslara göre yapılmış, etnik kimlik dahil edilmemiştir (Sarıay, 2011).

1949 yılında komünist Çin birliklerinin Doğu Türkistan'ı işgal etmesiyle binlerce Türk göç etmek zorunda kalmıştır. Afganistan üzerinden Türkiye'ye ulaşan Uygur Türklerinin büyük çoğunluğu günümüzde Kayseri'de yaşamaktadır (Gül, 2007).

2.1.2. Düzensiz Göçler

1979 İran Devrimi ile yasal veya yasal olmayan yollarla bir sürü insan Avrupa ülkelerine gitmek üzere yola çıktılar (İçduygu ve Sirkeci, 1999). 1980-1991 seneleri arasında Türkiye üzerinden 1,5 milyon insanın göç ettiği tahmin edilmektedir (Kirişçi, 2001). Türkiye'ye yoğun bir iltica başvurusu bulunduğu bu dönemde bu tercihte İran ve Türkiye'nin 1960'larda imzaladığı anlaşmanın gereğince İranlıların 3 ay Türkiye'de vizesiz kalabilmesi etkili olan sebeplerden biridir (İçduygu, 2003).

İran'inkine benzeyen bir diğer göç hareketi olan Iraklıların göçünde çoğunlukla resmi sığınma talebinde bulunmamakla beraber yasadışı göçmenlikle yıllardır ülkeye yoğun bir giriş vardır. 1998-1991 yılları arasında Irak kökenli yarım milyon nüfus Türkiye'ye gelmiştir. Saddam Hüseyin yönetiminin Kuzey Irak'ta Kürtlere ve muhaliflere karşı yönettiği Halepçe katliamı ile başlayan yoğun göç günümüze kadar devam etmektedir (Danış, 2004).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla dünya üzerinde yeni istikrarsız bir dönem başlamıştır. (Brzezinski, 2005). Türkiye insan ticaretinin gerçekleştirilmesi açısından önemli hedef ülke olmasının yanında geçiş ülkesidir. Eski Doğu Bloku ülkelerinden göç eden aslında insan ticareti mağduru kadınlar fuhuş sektöründe yer almaktaydı. Eski Doğu Bloku ülkelerinde devletlerin küçülmesi, işyerlerinin kapanması, ucuz işçi çalıştırma gibi faktörlerle var olan serbest piyasa ekonomisi, ekonomik ve sosyal

çöküntülere sebep olmuş, toplumun çoğunluğunu kötü etkilemiştir. Can güvenliğinin olmaması, ihtiyaçların karşılanamaması kişileri göçe iten sebeplerdir (Krasteva, 2007). Göçmenler gittikleri hedef ülkede para biriktirerek ailelerine bakma, ihtiyaçlarını karşılayarak ailenin geçimini üstlenen yerededirler (Van Liemt, 2007). Göçmen kadınların eğitilmiş, düşük ücreti kabul eden olması, itaatkâr olması hedef ülkelerde ön plana çıkmaktadır (Kalfa, 2008).

1919 yılında İngilizlere karşı bağımsızlığı kazanmasına rağmen Afganistan günümüze kadar çatışmalar, savaşlar, ekonomik, siyasi sorunlarla karşılaşmıştır. İran ve Pakistan'ın yanında bu Afgan göçlerinden etkilenen ülkelere biride Türkiye'dir. Sınır hattı olmamasına rağmen yüzbinlerce Afgan uyruklu kişi düzensiz göçmen olarak ülkeye giriş yapıp burada yaşamaktadır. 2021 yılı ağustos ayından itibaren Amerika Birleşik Devletleri'nin Afganistan'dan çekilmesiyle Afganistan'da Taliban'ın iktidar savaşıyla yönetime geçmesiyle beraber kitlesel olarak Afganlar Türkiye'ye göç etmeye başlamıştır. Cihatçı yapılanmalar, baskılar ve şeriat yönetiminin oluşumu Türkiye'ye duyulan inanç ve kültür bağları nedenleriyle yeni bir göç dalgası oluşmuştur. Araştırmada aynı zamanda Türkiye'ye göç eden Afganların, göçmen ağlarını kullandıklarını zincirleme olarak göç ettiklerini, birbirlerine destek olduklarını belirtilmektedir (Tümtaş, 2021).

Türkiye'de yıllar içerisinde toplam 50.561 Afgan sığınmacıya ikamet izni verilmiştir. 2022 yılında Türkiye'de yakalanan Afgan uyruklu düzensiz göçmen sayısı 115.775'dir. 2023 yılının ilk dört ayında ise bu sayı 14.695'dir. 2023 yılı şubat ayı itibariyle 19.400 Afgan sığınmacı uluslararası koruma başvurusu yapmıştır (GİB, 2023).

24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'yı işgali için başlattığı savaş itici faktörlerle güvenli ülkelere zorunlu göçlere neden olmuştur. Birçok insan Polonya ve Romanya'ya göç etmek zorunda kalmıştır. Ukraynalılar Türkiye'ye de zaman içinde yoğun olarak göç etmeye başlamışlardır. Cenevre sözleşmesine göre Ukraynalılar için mülteci kavramı kullanılması uygundur (Tiryaki, 2022). UNHCR (2022) raporuna göre 7 milyon mülteci Avrupa'ya göç etmek zorunda kalmıştır. 19.04.2023 tarihi ile ülkemizde ikamet izni ile 45.67 Ukraynalı mülteci bulunmaktadır. 2023 yılı şubat ayı itibariyle 7131 Ukraynalı mülteci uluslararası koruma başvurusu yapmıştır.

2.1.3. Suriye Göçü

2011 yılının mart ayında Suriye’de başlayan iç savaş başta Türkiye, Lübnan, Ürdün olmak üzere dünya ülkelerini ilgilendirmiş ve uzun süreli mültecilik durumuna neden olmuştur (UNHCR, 2018). Suriye nüfusu 2010 yılında 21,5 milyon iken, 2014 yılında nüfusun yaklaşık olarak yarısı yani 10 milyonu yerinden edilmiştir. Kişilerin yaklaşık olarak 6,5 milyonu ülke içerisinde yer değiştirirken, 3,5 milyonu farklı ülkelere göç etmek zorunda kalmış mültecilerdir (Yonca, 2014). Yaşanan insani kriz süreçlerinde Avrupa Birliği ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri, diğer ülkeler, uluslararası çalışma sürdüren örgütler politik, askeri ve ekonomik kaynaklarını insani amaçlara yönelik kullanmada birlik sağlayamamışlardır (Barbelet ve Wake, 2017).

Suriye’de yaşanan iç savaş sonucunda uzun süreli mülteci desteğini ihtiyaç duyulmaktadır. Yaşanan tarihsel deneyimler incelendiğinde mültecilerin evlerine dönmeleri veya diğer çözümlerin bulunmasından önce yirmi yıllık bir süreye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir (Yavcan ve El-Ghali, 2017).

Yaşanan istikrarsızlıklar Suriye’de yaşayan insanların güvenli yerler için zorunlu göç etmesine neden olmuştur. Gerçekleştirilen göçler hem ülke içinde farklı bölgelere gerçekleşmiş hem de farklı ülkelere gerçekleşmiştir (Orhan, 2014).

Türkiye en uzun kara sınırına sahip olduğu komşusu Suriye’de yaşanan iç savaş konusunda tepkisiz kalmamıştır. Yaşanan insani krizde kültürel öğelere yakınlık, bölgesel yakınlık, din kardeşliği gibi faktörler Türkiye ve Ortadoğu ülkelerinin tepkileri üzerinde etkili olmuştur (Kirişçi, 2014).

Türkiye 2009 yılında Suriye ile karşılıklı olarak vizeleri kaldırmış ve açık kapı politikasını benimsemiş, Hatay’da sığınmacılar için kamplar kurmuştur (İhlamur-Öner, 2014). Türkiye’ye sığınmacıların toplu olarak gelişi ilk olarak 29 Nisan 2011’de başlamış ve günümüze kadar artarak devam etmiştir. Hatay’ın Yayladağı ilçesine bağlı olan Cilvegözü Sınır Karakolu’ndan 252 kişi giriş yapmıştır. (GİB, 2022). Suriyelilere yönelik “açık kapı politikası” uygulayacağını belirten Türkiye 100.000 kişilik kritik eşik durumunu dile getirmiş, ancak Suriye’den gelen göç beklentinin üzerinde gerçekleşmiştir. Türkiye sayının beklenenden fazla artması ve sürenin uzamasına rağmen sığınmacıları kabul etmeye devam etmiştir (Orhan ve Gündoğar, 2015).

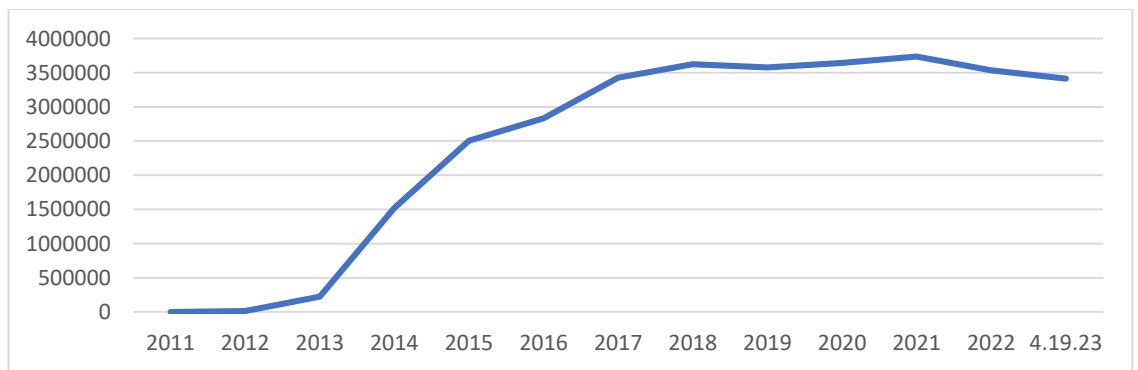
1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi’ne taraf olan ülkelere Türkiye 1967 tarihli Ek Protokol’e “coğrafi sınırlama” ile taraf olmuştur. Türkiye bu sözleşmelere göre sadece Avrupa ülkelerinden göç eden ve

dini, ırkı, milliyeti, siyasi sebeplerle ya da toplumsal üyeliği sebebiyle korku duyan ve iltica etmek isteyen kişilere mültecilik statüsü tanımaktadır. Avrupa dışından gelen göçmenlerin başvurularını BMMYK ile değerlendirerek mülteci statüsü alacakları BMMYK aracılığı ile üçüncü ülkelere yerleştirmektedir. Suriyeli sığınmacılara mülteci statüsü vermeyen Türkiye “sığınmacı” olarak nitelendirmiştir. Ekim 2011 itibariyle İçişleri Bakanlığı 1994 Yönetmeliği’nin 10. Maddesi gereğinde Suriye’den göç eden kişiler “geçici koruma statüsü” almıştır. Geçici koruma statüsü gereğince açık kapı politikası geri dönmeye zorlamama, kamplarda barınma, sağlık, iş imkanlarına erişim, sosyal yardım, eğitim vb. hizmetlerin uygulanmasının temelini oluşturmaktadır. (İhlamur-Öner, 2014).

Dünyada uluslararası koruma ihtiyacını karşılama alanında dokuz yıldır üst üste en fazla insana ev sahipliği yapan Türkiye’de geçici koruma altında 4 milyon Suriyeli sığınmacı bulunmakta ve diğer milletlerden statü sahibi uluslararası koruma başvurusu ise 318.000 kişi üzerindedir. (UNHCR, 2023). Göç İdaresi Başkanlığı’nın 19.04.2023 tarihinde yayınladığı “Geçici Koruma İstatistikleri” incelendiğinde geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin illere göre dağılımında kayıtlı Suriyeli nüfusunun 311.386 olduğu, il nüfusunun 1.686.043 olduğu, illere göre kayıtlı Suriyeli sayısının ilde yaşayan toplam kişi sayısına oranının en yüksek oranın %16,38 ile Hatay ili olduğu görülmektedir (GİM, 2023). Bu oranın diğer illere göre oldukça yüksek olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır. Tablo incelendiğinde illerdeki oranların birbirinden oldukça farklı olduğu görülmektedir. Türkiye’de bulunan Suriyeli nüfusun illere eşit ya da yakın değerler şeklinde dağılmadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 1.

Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

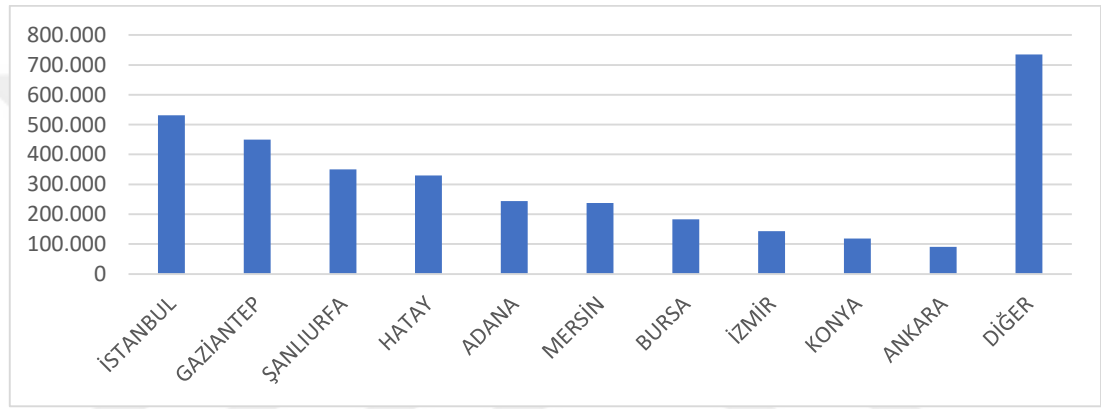

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı Geçici Koruma İstatistikleri 19.04.2023

Türkiye’de bulunan Suriyeli öğrencilerin sayısı 2014 yılından itibaren ciddi olarak artış sağlamıştır. Göç İdaresi Başkanlığının yayınladığı 19.04.2023 verilerine göre Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli nüfusun en yoğun olduğu yıl 2021 yılında 3.737.369 kişi olduğu görülmektedir. Yayımlanan verilere göre 19.04.2023 tarihiyle Türkiye’de 3.411.029 kişi geçici koruma kapsamında bulunmaktadır. Suriye savaşının başladığı 15 Mart 2011 tarihinden itibaren Türkiye yoğun bir göç dalgası altındadır.

Şekil 2.

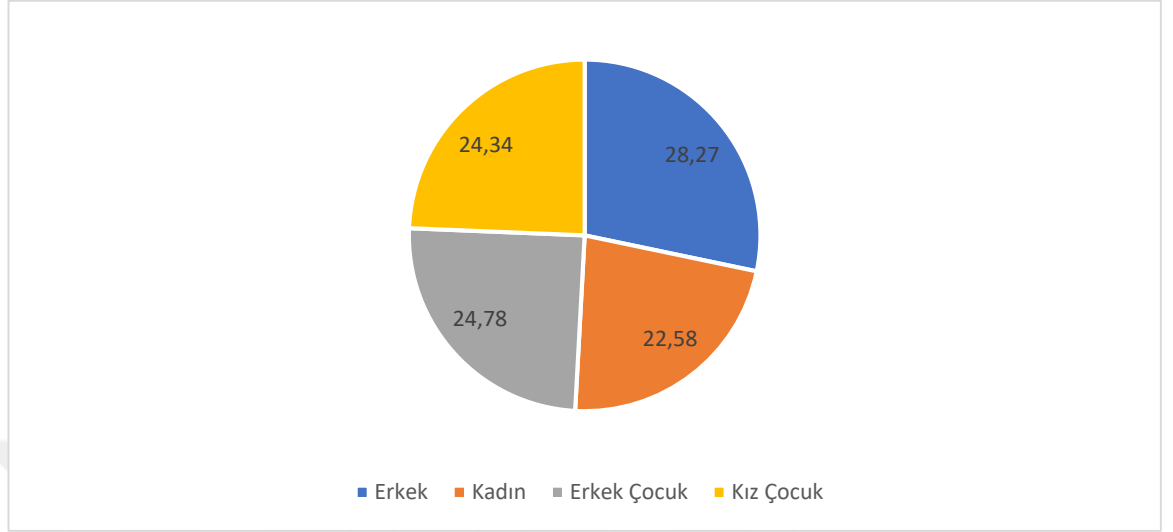
Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı Geçici Koruma İstatistikleri 19.04.2023

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli nüfusun illere göre dağılımı şekli incelendiğinde Hatay’ın 330.239 kişi ile dördüncü sırada olduğu görülmektedir. Diğer illerin konumlandırılması incelendiğinde İstanbul’da 531.098 kişi, Gaziantep’te 450.115 kişi, Şanlıurfa’da ise 349.919 kişi yaşamaktadır. Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa ‘ya göç eden Suriyeli nüfusun göçünde coğrafi yakınlık, kültürel yakınlık, tarihsel birliktelikler etkili olduğu düşünülürken, İstanbul’a göçte ise göç ağları, iş imkanları, metropol şehrinin sağladığı faydalar ve merkezi konumun etkileri olduğu düşünülmektedir.

Şekil 3.
2020-2021 Suriyeli Sığınmacıların Yaş Dağılımı

Kaynak: UNHCR Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı Türkiye Ülke Bölümü 05.04.2023

0-18 yaş aralığında bulunan erkek çocuk nüfusunun toplam nüfusun %24,78'ini 18 yaş üzeri erkek nüfusun ise toplam nüfusun %28,27'ini, 0-18 yaş aralığında bulunan kız çocuk nüfusunun toplam nüfusun %24,34'ünü, 18 yaş üzeri kadın nüfusun ise toplam nüfusun %22,58'ini oluşturduğu anlaşılmaktadır. (UNHCR, 2022).

2.1.4. Hatay ve Suriye Göçü

Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı kentlerden biri olan Hatay'da mekânsal ve sosyal anlamda kümelenme oluşmuştur. Bu kümelenme etnik ve dini gruplara, kültürel kimliklere, statüye, yaşam stiline, gelir durumuna, sınıfsal duruma göre ortaya çıkan mekânsal kümelenme farklılaşmaların somut halidir (Ünal, 2012).

Tablo 1.
Hatay’da Bulunan Göçmenlerin İlçe Bazından Dağılımı

İlçe	İlçe Nüfusu	Suriyeli Nüfusu	Suriyeli Nüfusun İlçe Nüfusuna Oranı (%)
Reyhanlı	98.534	129.354	131,28
Kumlu	14.233	7.329	51,49
Kırıkhan	115.196	56.025	48,63
Yayladağı	35.460	15.233	42,96
Antakya	377.793	126.890	33,59
Belen	33.540	10.102	30,12
Altınözü	61.106	18.353	30,03
Erzin	41.368	7.450	18,01
İskenderun	248.335	38.642	15,56
Hassa	56.409	8.189	14,52
Payas	41.409	4891	11,81
Dörtyol	123.891	11.056	8,92
Arsuz	90.456	2.482	2,74
Defne	151.017	2.379	1,58
Samandağ	121.109	561	0,46

Kaynak: Antakya Ticaret ve Sanayi Odası, 2020

Hatay’da bulunan Suriyeli sığınmacıların ilçe nüfusuna oranları incelendiğinde Reyhanlı ilçesinde 129.354 Suriyeli sığınmacı barındığı, Reyhanlı’da bulunan Suriyeli sığınmacıların ilçe nüfusuna oranı ise %131,28’dir (ATSO, 2020). Suriyeli nüfusun Reyhanlı ilçesini tercih etmesinde etkili olan faktör Cilvegözü sınır kapısının bulunmasıdır. Diğer bir faktör ise Reyhanlı’da yaşayan Türk nüfusunun diğer ilçelere göre geçmişte Suriye ile ticari, akrabalık, tarihsel bağ oluşturmalarıdır. Bir diğer faktör ise ilçenin maddi olarak uygun olmasıdır (Karan, Çakır ve Kurtarır, 2020). Göç ağları ise Türkiye’de yaşayan akrabalar ve tanıdıklardır. İlişkiler ağını kullanarak sığınmacıların Hatay’daki akrabalarıyla iletişime geçmeleri göç kararı almalarında etkilidir. Aile ve akrabalık bağlarının zayıf olduğu durumlarda şehre daha önce gelen ve çevreyi tanıyan kişilerle göçmenlerle iletişim ağı kurmaktadır (Köse, 2008).

Kırıkhan ilçesinde barınan Suriyeli sığınmacı nüfusu 56.025 kişi, Suriyeli sığınmacıların ilçe nüfusuna oranı ise %48,63'tür (ATSO, 2020). Karan, Çakır ve Kurtarır (2020)'in araştırmasına göre Hatay'da Suriyeli Girişimcilerin Yerel Adaptasyon Süreçleri ve Toplumsal Kabul Matrisinde yerel adaptasyonu kolaylaştırıcı etkenler incelendiğinde çocukların Türkçe öğrenmeleri, Arapça bile arabalar ve mülk sahipliği görülmektedir.

Antakya ilçesinde barınan Suriyeli sığınmacı nüfusu 126.890 kişi, Suriyeli sığınmacıların ilçe nüfusuna oranı ise %33,59'dur (ATSO, 2020). Ekonomik faktörler ve din faktörü göç edilecek yerleri belirlemede etkilidir. Hatay'da din ve mezhep farklılıkları olmasıyla sığınmacıların göç edilecek yerleşim yerlerini bulmalarında etkili olmuştur (Harunoğulları ve Cengiz, 2014). Karan, Çakır ve Kurtarır (2020)'in araştırmasına göre Hatay'da Suriyeli Girişimcilerin Yerel Adaptasyon Süreçleri ve Toplumsal Kabul Matrisinde yerel adaptasyonu kolaylaştırıcı etkenler incelendiğinde Arapça bilen arabalar, alışveriş ilişkisi, esnaf dayanışması, mülk sahipliği görülmektedir. Altınözü ilçesinde barınan Suriyeli sığınmacı nüfusu 18.353 kişi, Suriyeli sığınmacıların ilçe nüfusuna oranı ise %30,03'tür. (ATSO, 2020). Ekonomik faktörler ve din faktörü göç edilecek yerleri belirlemede etkilidir.

Defne ilçesinde 2379 Suriyeli sığınmacı yaşamakta, Suriyeli sığınmacıların ilçe nüfusuna oranı ise 1,58'dir. Samandağ ilçesinde ise 561 Suriyeli sığınmacı bulunmakta, ilçe nüfusuna oranı ise 0,46'dır. (ATSO, 2020). Karan, Çakır ve Kurtarır (2020)'in araştırmasına göre Esnaf ve Sanatkarlar Odası ile görüşmelerinde Samandağ ve Defne ilçelerinde Arap Alevilerinin nüfus olarak yoğunlukla yaşaması nedeniyle ilçede Suriyeli sığınmacı esnafın bulunmadığı düşünülmektedir. Oda yetkililerinin Suriye'de gerçekleşen iç savaşın Sünni-Alevi kökenli mezhep çatışmalarına dayalı olduğunu; Defne ve Samandağ ilçelerinin Arap Alevilerden oluşması nedeniyle herhangi bir önyargı ya da korku yaşamamalarını istemeleri nedeniyle tercih etmediklerini belirtmişlerdir. Ancak bölgede yaşamayıp günlük işçi olarak ilçelerde çalıştıklarını belirtmişlerdir.

2.2. Göç ve Eğitim İlişkisi

Uluslararası göçün yarattığı en önemli sorunlardan biri birbirinden farklı yaşam stilleri olan insanların ortak bir kültür oluşturmaları, farklılıklardan dolayı yaşanan sorunlar ile baş etmeleri ve dil problemleridir (Güzel, 2013). Göç ettikleri ülkenin dili,

kendi dilleri ve iki kültürü yaşamaları çocuklar için avantaj olduğu kadar dezavantajları da vardır (Leblebicioğlu, 2009).

Avrupa Birliği ülkelerinin insan hakları ve ulus çıkarları arasında kalmasıyla her ülke kendine ait göçmen politikaları üretmiştir. (Güleç, 2015). Türkiye Suriyeli göçmenlerin uyumunu sağlamada asimile edici veya dışlayıcı bir politika izlememiştir. (Özcan, 2018). Göçmenlerin bulunduğu ülkelere uyum sağlaması için uygulanan göç politikaları; asimilasyon, iki dillilik, entegrasyon, çok kültürlülük kavramlarını ön plana çıkarmaktadır.

2.2.1. Entegrasyon

Göçmenlerin kendi kültür özelliklerini koruyarak göç ettikleri ülkenin toplumu ile bütünleşmesi entegrasyon olarak tanımlanmaktadır. Aynı ülkenin sınırları içerisinde hayatını devam ettiren birbirinden farklı kültürlerin iletişimi kültürler arası özelliktedir. Her iki grubun kültürünü korumaya çalışması sosyal entegrasyon ile mümkündür (Adıgüzel, 2020).

Entegrasyon; birbirinden farklı etnik grupların birbiri üzerinde asimile politikası uygulamadan birbirlerini etkileyerek sentez oluşturmasıdır. Bu toplum görüşü birbirine uyumlu heterojen toplumlardır. Çatışmacılık törpülenir, toplumun farklı kesimleri uzlaşma sağlar. Azınlık durumdaki grup ev sahibi toplumun kültür değerleriyle çatışmadığı sürece saygı görmektedir (Canatan, 2013).

Entegrasyon etnik farklılıkların yok sayılması mümkün olmadığında ortaya çıkar. Ancak kimi araştırmacılar da entegrasyonun asimilasyon başlangıcı olduğundan bahseder. (Yalçın, 2004). Entegrasyon baskın ev sahibi toplumun kültürel çeşitliliğe açık olmasıyla başarılı bir politika olabilir (Berry, 1997). Entegrasyon kuşakları değişim gösterdikçe gerçekleşen ve zaman alan bir dönemdir. Azınlık grupları yerli grupla ilişki kurdukça hakim toplumun parçası haline gelecektir. İkinci kuşaklar ilk kuşaklara göre daha fazla entegre olur. Göçmen gruplarının iyi iş imkanlarına sahip olarak emek piyasasındaki yeri, eğitim seviyelerinin artması ev sahibi toplumla etkileşimler arttığı için entegrasyonlarında etkilidir. Geleneklerini ve inançlarını sürdürerek topluluklar halinde yaşayan düşük sınıf olarak nitelendirilen göçmen grubunun entegrasyonları ise sorunludur (Yükleyen ve Yurdakul, 2011).

2.2.2. Asimilasyon

Asimilasyon; IOM (2009)'a göre sosyal ya da etnik gruptaki belli bir azınlık grubunun başka bir grupla uyumlu olması olarak tanımlanır. Asimilasyon; azınlık gruptaki toplum üyelerinin tek yönlü uyum içerisinde olması, baskın değerlere uyması, ait olduğu etnik grup kimliğinden vazgeçmesini içerir (Verkuyten, 2010).

Asimilasyonun unsurları için göç edilen toplumun kültürü ve etkilenmesi istenen birey veya toplumdur. Göçün küreselleşmesi ve hızlanması ile toplumlar homojenliğini kaybetmekte ve birlikte yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Farklı kültürden insanlardan birinin diğerinin kültürünü etkileyerek yok etmesi kültürel tanışmaların sonucudur. Göç eden birey kendi kültür normlarını yeniden yorumlamakta yaşadığı kültüre uyumlu hale getirerek göç ettiği ülkenin değerlerini benimsemektedir. Göçmenler ilk olarak kendi kültürlerini korumaya çalışmakta ancak zamanla ülkenin politikaları ile değerleri yok olarak baskın kültür değerlerini yaşamaya başlayarak asimile olmaktadır (Adıgüzel, 2020).

1920 yılında Park ve Burgess tarafından ilk kez ortaya konulan klasik asimilasyon teorisi Chicago Okulunda ortaya çıkmıştır. O dönemde de şimdiki gibi yerli nüfus ile göçmenler arasındaki ilişkiyi anlatmaktadır. İlk dönem teorisyenleri asimilasyon sürecini kaçınılmaz, ilerlemeci ve dönüştürülmesi mümkün olmayan bir durum olarak nitelemiştir. İki yönlü bir süreç olan asimilasyon farklı toplulukların toplumsal yaşantıda deneyim, işbirliği ve ilişkilerin paylaşılmasını sağladığı gibi diğer açıdan ise kültürel dayanışmayı da destekler (Akıncı, 2010). Göçmen çocukların bulundukları ülkenin dilini kullanmaları ve normal okullarda eğitim almalarını sağlayarak kolaylaştırıcı koşullar ortaya koymaları asimile edici devlet politikasıdır (Castles ve Miller, 2008).

2.2.3. Çokkültürlülük

Çokkültürlülük sığınmacıların bulunduğu ülkede kendi özelliklerinden taviz vermeden yaşaması, sistem önünde eşit olarak uygulanan haklara sahip olmasıdır. Yaklaşımın temelini eşit haklar ve kültürlerin birbiri üzerinde üstünlüğünün olmaması oluşturur (Çağlar ve Onay, 2015). İdeal bir toplum yaşamını hedefleyen çok kültürlülük politikasının hedefi toplumu oluşturan çeşitli dini, etnik, kültürel yapıların

değerlerini koruyarak toplum içinde var olmalarını sağlamaktır. Çokkültürlülük kültürleri eşit tutan, onlar arasında hiyerarşi oluşturmayan ve çoğulculuğu hedefleyen bir yapıdır (Çötök ve Taşdelen, 2013).

İlk olarak Kanada’da 1971’de uygulanan bu model sonraki yıllarda ABD, İsveç, Hollanda ülkelerinde de uygulanmaya başlanmıştır (Canatan, 2013). 1970’lerde başlayarak 1990’ların ortalarına kadar olan dönemde Batı ülkelerinin göçmen haklarını korumayı ve arttırmayı hedefleyen çokkültürlülük politikasını uygulama niyeti varken, 1990’ların ortalarında ise asimilasyon politikasını yeniden uygulamaya çalışmaktadır (Kymlicka, 2012). Kültürlerin birlikte çatışmadan yaşadığını ifade eden çokkültürlülük politikasında; hakim toplum üyelerinin yaşam biçimlerini tehdit edeceği korkusu gerilemenin temel sebebidir (Adıgüzel, 2020).

2.2.4. Suriye Göçü ve Türk Eğitim Sistemi

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin (İHEB) 26. Maddesine göre “Herkesin eğitim hakkı vardır. Eğitim ilk ve temel öğrenme aşamasında ücretsizdir. İlköğretim okulu zorunludur. Mesleki ve teknik eğitim bütün bireylere açıktır. Üniversiteler eşit ölçülerle yeteneklere göredir. Kişilere ve kişilerin haklarına ve özgürlüklerine saygı gösterilmesi için eğitim ile tüm dünyada hoşgörü, dostluk, anlayış kazandırılmalıdır. Birleşmiş Milletler uluslararası barışı sürdürme konusundaki çalışmalarını güçlendirmelidir.”

Okullar; yerleşik yaşam sürdürmeyen mültecilerde istikrar sağlamakta ve önem oluşturmaktadır. Mültecilere okullar aracılığı ile öğrenme ortamı, güvenli alanlar, akranlarla etkileşim olanakları sağlanmaktadır (Mathews, 2008).

Türkiye uzun yıllardır birden fazla etnik, dilsel ve dinsel farklılığa sahip göçmen gruplarına ev sahipliği yapmaktadır. 1970’lerde başlayan toplumsal olaylar ile sonraki yıllarda da artan göçlerle eğitim azınlık grupları açısından yoğun olarak tartışılmıştır. 2000’lerde ise göçlerin hızlanması, çeşitli belirsizliklerin olması eğitim sorunlarını uluslararası bir boyuta taşınmıştır. Tartışılan konular çok inançlılık, çok kültürlülük ve çok dilliliğin ulus birliğine zarar vereceği yönündedir. Çok kültürlü eğitim anlayışının günümüz eğitim sisteminde personel sayısı, eğitim ortamı olanakları, fiziksel olanaklar, siyasi gündem açısından sağlanması mümkün değildir (Coşkun, 2016).

Suriyeli sığınmacıların göçlerinin ilk yıllarında eğitim politikaları ülkelerine geri dönme ihtimaliyle yürütülmüştür. Türkiye eğitim müfredatını Arapça hazırlayarak sığınmacıların Türkiye’de yaşamlarını devam ettirecekleri bir yaklaşımdan uzak olarak eğitimi planlamıştır. Bu planlamalar Suriye’deki savaşın kısa süreceği varsayımıyla acil eğitim öğretim ihtiyaçlarını kamplarda karşılamaya yönelik hazırlanmıştır (Seydi, 2014).

Milli Eğitim Bakanlığı “Yabancılar Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri” (2014/21) konulu genelgeye göre Suriyeli sığınmacılar Geçici Eğitim Merkezlerinde eğitim almaktaydı. Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı olarak valilik onayıyla açılan GEM’lerin amacı ücretsiz eğitim olanağı, ilk ve ortaokul çağındaki öğrencilerin eğitimlerinin yarıda kalmaması ve sene kaybı yaşamamalarını sağlamaktır. Devlet okullarına kayıt olunması için ikamet belgesi yerine yabancı tanıtma belgesi yeterli görülmüştür. GEM’ler ile öğrenciler e-okul sistemine ve yaygın otomasyon sistemlerine kayıt olmuşlardır. MEB tarafından belirlenen ders çizelgeleri ve öğretim programları Arapça olarak basılan ders kitapları üzerinden işlenmekteydi (MEB, 2014). GEM’ler ile eğitime ulaşan çocuklar devlet okulunda da eğitim görebilmekteydi. Günün yarısını GEM’de geçirirken diğer yarısında okula devam etmektedirler. Aileler çocuklarının gelecekteki hayatı için kaygı duymakta bu sebeple iki okulda eğitim görmelerini tercih etmekteydi. Suriye’ye geri dönme ihtimali ile kendi dili ve kültürüne uygun eğitimi GEM’de alırken, kalma ihtimaline karşı da Türk okullarında eğitim görmektedirler.

2016 yılında MEB’in “Suriyeli Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Projesi kapsamında GEM’lere yeni ara sınıf öğrencileri alınmayarak kapatılması amaçlanmıştır. MEB Suriyeli öğrencilerin okula devamını sağlamak için UNICEF ve BMMYK ile çalışmalar yürütmektedir. 2017 yılında kapatılan GEM’ler den sonra Suriyeli sığınmacılar için eğitim alanında farklı politikalar üretilmeye başlanmıştır.

Geçici Eğitim Merkezleri kapatılmış, UNICEF’in desteğiyle Suriye’de üniversiteden lisans düzeyinde mezun olan Suriyeli öğretmenler devlet okullarının ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim kademelerinde “Gönüllü Eğitici” olarak istihdam edilmiştir. 2017-2018 eğitim öğretim yılından beri devlet okullarında derslere girmek yerine rehber olarak görev sürdürmektedirler. Suriyeli öğrenciler ise karma olarak devlet okullarında eğitime entegre edilmiştir (Göl ve Çelebiyılmaz, 2023). Türkiye’de yaşayan ve eğitimden yararlanamayan 200 bin Suriyeli çocuk elektronik sistem ile

Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi ile okullara kayıt edilmektedir (Kap, 2014).

Suriyeli öğrenciler ile Suriyeli Gönüllü Eğitimcilerin bulunduğu illerde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “Suriyeli Çocukların Eğitim Sistemine Entegrasyonun Desteklenmesi Projesi (PIKTES) Türk Eğitim Sistemine entegrasyon için proje olarak yürütülmektedir. 03.10.2016’dan itibaren yürütülen proje 26 ilde halen yürütülmektedir. PIKTES projesinin bütçesi ise Avrupa Birliği tarafından “‘Türkiye’de Mali Yardım Programı” anlaşması ile karşılanmaktadır (PIKTES, 2023).

Tablo 2.

Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
TOPLAM	1.810.211	1.600.818	3.411.029
0-4	235.036	219.770	454.806
5-9	277.256	261.300	538.556
10-14	197.327	186.636	383.963
15-18	136.123	121.949	258.072
19-24	215.297	176.234	391.531
25-29	198.909	153.165	352.074
30-34	144.428	112.245	256.673
35-39	123.473	96.294	219.767
40-44	86.675	73.426	160.101
45-49	58.684	57.022	115.706
50-54	44.198	43.863	88.061
55-59	35.437	35.775	71.212
60-64	23.147	24.049	47.196
65-69	15.762	17.118	32.880
70-74	9.361	10.222	19.583
75-79	4.726	5.677	10.403
80-84	2.379	3.198	5.557
85-89	1.189	1.703	2.892
90 ve üstü	804	1.172	1.976

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Geçici Koruma İstatistikleri 19.04.2023

Göç İdaresi Başkanlığın yayınladığı 19.04.2023 verilerine göre okul çağında bulunan erkek öğrenci sayısı 610.706, kız öğrenci sayısı ise 569.885’dir. Yaş grubu incelendiğinde erkek öğrenci nüfusunun %51,7’sinin eğitim alabilecek yaşta olduğu, kız öğrenci nüfusunun %48,3’inin eğitim alabilecek yaşta olduğu görülmektedir.

Eğitim sektöründe geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin, Milli Eğitim Bakanlığı örgün eğitime kayıt olma oranı 2021-2022 eğitim öğretim yılı itibariyle 730.000’den fazladır. 37.000’den fazla sığınmacı yüksek öğrenime kayıt yaptırmıştır.

Okullaşma oranı incelendiğinde ise en yüksek oranın %79,5 ile ilkokul olduğu, ortaokul kademesinde ise düşüş gerçekleşerek %78,9 olduğu, ortaöğretimde ise büyük oranda düşüş gerçekleşerek %39,7 oranındadır (UNHCR, 2022). Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranı incelendiğinde kız öğrencilerin kültürel sebeplerle aileler tarafından okula gönderilmek istenmediği özellikle ortaokul döneminde kız öğrencilerin okula devam etme oranı düştüğü düşünülmektedir.

Eğitim çağında yabancı ülkelere göç etmek zorunda kalan çocuk nüfusun ana dilde eğitim yarım kalmaktadır. Bulunduğu ülkenin dilini de yeterince öğrenmemeleri durumunda ise başarısızlık yaşamaktadır. Bunun sonucunda çocuklar yaşadıkları ülkenin eğitiminden tam olarak yararlanamadığı gibi kendi kültürlerinden de uzaklaşmışlardır (Tezcan, 2000). Sığınmacıların çoğunlukla çocukları isteksiz iki dillilik yaşar. Resmi okullara başlayan çocuk ikinci dille karşılaştığında sorunlar yaşar. Ailenin etkisi veya okuldaki yaşantısı çocuğun bu süreci olumlu veya olumsuz geçirmesine neden olur. Uygunsuz sosyal koşullarda sürdürülen yaşantı hayal kırıklıkları yaşanmış bir sürecin sonucunda ortaya çıkmaktadır (Neumann, 2007).

Elde edilen başarı ve eğitime devam ettirme oranına rağmen %35,8 oranında Suriyeli çocuk okula devam etmemektedir. Kayıtlı veriler ayrıştırıldığında kayıtlı olmayan çocukların yüzdesi okul öncesinde %75,6, ilköğretimde %20,5'tir. Okul çağında olup eğitim öğretime kayıt olmayan %20 ortaokul öğrencisi ve %57,35 lise öğrencisi vardır. Bu oranlar önceki yıllara göre artış göstermiştir (UNHCR, 2022).

Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli öğrencilerin yükseköğretime kayıt oranları incelendiğinde 2019-2020 eğitim öğretim yılında yüzde %6,67 daha artarak bu sayı 37.236'ya yükselmiştir. Bu oran dünyada göçmenlerin eğitime katılım oranı olan %3 ile karşılaştırıldığında oldukça yüksektir. Türkiye'de yüksek öğrenime devam eden 37.236 Suriyeli öğrencinin %63'ü erkek, %37'si kadındır. Türkiye geçici koruma statüsünde bulunan bu öğrencilerin devlet üniversitelerindeki öğrenim ücretlerini karşılayarak eğitime ücretsiz devam etmeleri sağlamaktadır (UNHCR, 2022).

Okula devam etme oranının en yüksek olduğu eğitim kademesi ilkokul iken, en düşük olduğu dönem ortaöğretimdir. Okula gitmeyen grup homojen olmadığı ve farklı profillere sahip olduğu için eğitim oranlarını arttırmak için özel yaklaşımların sağlanması gerekmektedir (UNHCR, 2022). Eğitime yeterli erişimin sağlanamamasının diğer nedenleri incelendiğinde Türk eğitim sisteminin 4+4+4 programı ile eğitimin zorunlu olmasından farklı olarak Suriye eğitim sisteminin 6+3+3 olması ve lise eğitiminin zorunlu olmamasıdır. Ekonomik nedenler ile ortaokulda

çocuklar aile bütçelerine destek sağlamak için okuldan ayrılmaktadır. Diğer bir neden ise üçüncü bir ülkeye göç etme düşüncesinde olmaları sebebiyle okula kayıt olmamalarıdır. Suriyeli öğrencilerin uzun süre okul dışında kalmaları, dil bariyeri ve ailelerinin kültürel yapıları ve buna yönelik davranışları da eğitime devam etmeme nedenlerindendir (MEB, 2022).

Göç etmek zorunda kalan çocukların eğitim sisteminde görülen sorular öğretmen öğrencini arasındaki ilişki, okul terki, okula duyulan ilginin az olması, başarısızlık, devamsızlık vb. sorunlardır (Giani, 2006). Okul çağında olan çocuk nüfus aile bütçesine katkıda bulunmak için okula gitmek yerine bir işte çalışması devamsızlık oranını arttırmaktadır (Ahsan, 1997). Ailelerin ise Türkçede yetersiz oluşu, Türk eğitim sisteminden beklentilerini bilememesi, ödevlerine yardım edememesi öğrencilerin okula devamını ve başarısını etkilemektedir (Şeker ve Aslan, 2015).

Suriyeli öğrencilere yönelik yürütülen eğitim projelerinden dört projeden bahsedilecektir. 2020-2022 yılları arasında sürdürülen “‘Türkiye’de Suriyeli ve İhtiyaç Sahibi Türk Çocuklara Yönelik Erken Çocukluk Eğitimi (EÇE)” amacı erken çocukluk döneminde eğitim erişiminin artırılmasıdır. MEB ve GIZ (Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu) tarafından desteklenen bu projenin çıktıları ise EÇE hizmeti sunan kurumların kapasite artırımı, anaokulu öğretmenleri ve EÇE öğretmenlerinin yeterliliklerini geliştirme, MEB personelinin mesleki gelişimine destek verme, ebeveyn eğitimlerini güçlendirmedir. 2019-2022 arasında Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yürütülen “‘Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi” (SUYE) projesinin amacı geçici koruma statüsünde bulundan Suriyeliler dahil olmak üzere yasal kalış hakkına sahip tüm yetişkin yabancıların Türkiye’de sosyal, kültürel ve ekonomik hayata uyumunun sağlanmasıdır. Projenin çıktıları ise yabancıların toplumla uyumunu ve iletişimini güçlendirmektir (MEB, 2022).

2021-2022 eğitim öğretim yılı başında planlanan “‘Okullara Nakit Desteği” projesi MEB ve UNICEF işbirliği ile yürütülmüş ve yabancı uyruklu öğrencilerin yoğun olduğu okullara nakit desteği yapılması amaçlanmıştır. Projenin çıktıları ise okulları ve halk eğitim merkezlerinin temel temizlik ve tadilat ihtiyaçları karşılanmıştır. MEB, Türk Kızılay ve UNICEF işbirliği ile 2022 Ocakta başlayan “‘Suriyeli Eğitim ve Destek Personeli Programı” yasal kalış hakkına sahip yabancı öğrencilerin okul dışı faaliyetlerine destek olunması için Suriyeli Eğitim Destek Personeli görevlendirilmesi amaçlanmıştır. Program kapsamın 500 Türk Kızılay

bünyesinde, 2500 MEB bünyesinde toplam 3000 Suriyeli Destek Personeli istihdam edilmiştir (MEB, 2022).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın alt problemlerinden elde edilen verilerin analizleri bulgular kısmında yer almaktadır.

3.1. Demografik Özelliklere İlişkin Dağılımlara Yönelik Bulgular

Tablo 3.

Demografik Özelliklere İlişkin Dağılımlara Yönelik Bulgular

Değişken	Grup	n	%
Cinsiyet	Kadın	110	44,35
	Erkek	138	55,65
Sınıf	9. Sınıf	67	26,80
	10. Sınıf	65	26,00
	11. Sınıf	60	24,00
	12. Sınıf	56	23,20
	Altınözü Anadolu Lisesi	25	10,08
Okul	Altınözü Anadolu İmam	25	10,08
	Hatip Lisesi	25	10,08
	Kırıkhan Anadolu Lisesi	25	10,08
	Kırıkhan Mesleki Teknik	25	10,08
	Anadolu Lisesi	25	10,08
	Kırıkhan Nene Hatun Kız	25	10,08
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	25	10,08
	Antakya Hatay Milli İrade	25	10,08
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	25	10,08
	Antakya Bilge Kağan	25	10,08
	Anadolu Lisesi	25	10,08
	Hatay Erol Bilecik Mesleki	25	10,08
	ve Teknik Anadolu Lisesi	25	10,08
	Reyhanlı Oğulcan Tuna	24	9,68
	Mesleki ve Teknik Anadolu	24	9,68
	Lisesi	24	9,68
	Reyhanlı Yeşilova Anadolu	24	9,68
	Lisesi	24	9,68
Doğum yeri	Hama	76	30,00
	Şam	35	14,40
	İdlib	66	26,64
	Diğer	71	28,96
Geldiğiniz ülke	Suriye	242	96,80
	Diğer	6	3,20
Hatay'da yaşama süresi	4 yıl ve altı	27	10,89
	5-6 yıl	42	16,94
	7-8 yıl	71	28,63
	9-10 yıl	84	33,87
	10+	24	9,68
Evde anne babanın kullandığı dil	Arapça	248	100,00
	Arapça	228	91,94
Türkçe dışı dil	Kürtçe	3	1,21
	Türkçe	9	3,63
	İngilizce	7	2,82
	Diğer	1	0,40

Tablo 3.*Demografik Özelliklere İlişkin Dağılımlara Yönelik Bulgular (Devamı)*

Kardeş sayısı	İki	11	4,40
	Üç	28	11,20
	Dört	55	22,00
	Beş	72	29,60
	Altı ve üzeri	82	32,80
Anne mesleği	Ev hanımı	222	89,60
	İşçi	5	2,00
	Hemşire	4	1,60
	Öğretmen	9	3,60
	Diğer	8	3,20
Baba mesleği	İşçi	54	21,76
	Memur	1	0,42
	Esnaf	9	3,35
	Sağlıkçı	5	1,67
	Öğretmen	15	5,44
	İşsiz	59	24,69
	Diğer	105	42,68
Anne eğitim	İlkokul	28	11,43
	Ortaokul	76	30,61
	Lise	102	41,22
	Üniversite	24	9,80
	Üniversite üzeri	17	6,94
Baba eğitim	İlkokul	24	9,84
	Ortaokul	49	20,08
	Lise	93	37,30
	Üniversite	54	21,31
	Üniversite üzeri	28	11,48

Kişilerin %55,65'i (n:138) erkek, %26,80'i (n:67) 9. Sınıf, %23,20'si (n:25) Anadolu lisesi, mesleki ve teknik Anadolu lisesi ve imam hatip lisesinde okumakta, %30'u (n:76) Hama'da doğmuş, %96,80 (n:242) Suriye'den gelmiş, %33,87'si (n:84) 9-10 yıldır Hatay'da yaşamakta, tamamının anne babası evde Arapça konuşmakta, %91,94'ü (n:228) Türkçe dışı dil olarak Arapça kullanmakta, %32,80'i (n:82) 6 ve üzeri kardeşe sahip, %89,60'ının annesi (n:222) ev hanımı, %21,76'sının (n:54) babası işçi olarak çalışmakta %41,22'sinin (n:102) annesi lise mezunu, %37,30'unun (n:93) babası lise mezunu olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.
Demografik Özelliklere İlişkin Dağılımlara Yönelik Bulgular (Devam)

Değişken	Grup	n	%
Aylık gelir	0-500 tl	59	25,00
	501-1000 tl	63	25,86
	1001-1500 tl	49	19,40
	1501-2000 tl	40	16,38
	2001 tl ve üzeri	37	13,36
Kimle yaşıyorsunuz	Ailem	230	92,37
	Dede-nine	8	3,21
	Akraba	2	0,80
	Mülteci	3	1,20
	Diğer	5	2,41
Ailede kaç kişi yaşıyorsunuz	İki	5	2,03
	Üç-dört	32	12,20
	Beş-altı	87	35,37
	Yedi-sekiz	94	38,21
	9 ve üzeri	30	12,20
Göç nedeni	Savaş	219	89,30
	Terör	5	1,65
	Eğitim	12	4,94
	Ailevi nedeni	2	0,82
	Ekonomik neden	4	1,23
Gelecekte nerede yaşamak	Diğer	6	2,06
	Hatay	78	32,50
	Memleketimde	45	18,75
	Yurt dışında	86	35,83
	Diğer	31	12,92
Türkiye seçme nedeni	Bulunduğum bölgeye yakınlık	120	48,33
	Yaşam koşullarının iyi olması	47	17,92
	Ulaşım kolaylığı	24	10,00
	Dini nedenlerden dolayı	16	6,67
	Tanıdık	25	10,42
Hataya gelmeyi siz mi tercih ettiniz	Diğer	16	6,67
	Evet	129	52,02
Sosyal yardım alma durumu	Hayır	119	47,98
	Evet	115	46,09
Nereden yardım alıyorsunuz?	Hayır	133	53,91
	Özel şahıs	3	3,33
	Sosyal yardım kurumu	21	20,67
	Devlet	42	34,67
	Dernek-vakıf	18	14,00
Nasıl yardım alıyorsunuz?	Diğer	31	27,33
	Para	91	79,08
	Gıda	1	0,65
	Kıyafet	2	1,31
	Eşya	2	1,31
Okul dışı zamanlarda neler yapıyorsunuz	Diğer	19	17,65
	Evde	176	70,66
	Çarşıda	3	1,24
	Çalışıyorum	36	14,46
	Arkadaşlarımla	6	2,48
Hep Türkiye’de yaşamak ister misiniz?	Spor	14	5,79
	Kurs	13	5,37
	Evet	114	46,09
	Hayır	134	53,91

Kişilerin %25,86'sı (n:63) 501-1000 TL arası gelire sahip, %92,37'si (n:230) ailesi ile yaşamakta, %38,21'i (n:94) ailede 7-8 kişi yaşamakta, %89,30'u (n:219) savaş nedeni ile göç etmiş, %35,83'ü (n:86) gelecekte yurt dışında yaşamak istemekte, %48,33'ü (n:120) Türkiye'yi seçme nedeni olarak yakın olmasını belirtmiş, %52,02'si (n:129) Hatay'a gelmeyi kendi tercih etmiş, %46,09'u (n:115) yardım almakta, yardım alanların %34,67'si (n:42) devletten yardım almakta, %79,08'i (n:91) para olarak yardım almakta, %70,66'sı (n:176) okul dışında evde zaman geçirmekte, ve %53,91'i (n:134) her zaman Türkiye'de yaşamak istemediğini belirtmiştir.

3.2.Ölçeklere İlişkin Geçerlik ve Güvenilirlik Testlerine Yönelik Bulgular

Tutum ve başarı ölçeklerinin yapı geçerliği açımlayıcı faktör analizi (AFA) ile test edilmiştir. AFA'da örneklem yeterliliği Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ile değerlendirilerek örneklem sayısının yeterli olduğu tespit edilmiştir (Tutum puanı için Kaiser-Meyer-Olkin:0,723 Başarı puanı için Kaiser-Meyer-Olkin 0,724). Verilerin çoklu normal dağılımdan gelip gelmediği Barlett küresellik testi ile değerlendirilmiş anlamlı bulunan test istatistiğinin ($p < 0,05$) verilerin çoklu normal dağılımdan geldiği saptanmıştır (Altunışık et al., 2012, p. 268; Erdoğan et al., 2014, p. 227; Karagöz, 2016, pp. 879,884). Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik düzeylerini test etmek için Cronbach Alfa içsel tutarlılık testine tabi tutulmuştur. Cronbach (1951)'in geliştirmiş olduğu alfa katsayı yöntemi, ölçek maddelerinin iç tutarlılıklarının tahmini yöntemidir. Alfa katsayısı, ölçekte yer alan belirli maddelerin toplam varyanslarının genel varyansa oranı ile bulunan ağırlıklı standart değişimin ortalaması olarak tanımlanmaktadır (Ercan ve İsmet, 2004). Cronbach Alfa değerlerine göre ölçeklerin 0,957 değeriyle kabul edilebilir güvenilirlik seviyesinde oldukları tespit edilmiştir.

Cronbach Alpha katsayısı 0 ile 1 arasında değerler ile ölçülür ve aşağıdaki değerlerde güvenilirlik sağlanmış olur (İslamoğlu ve Alınacak, 2009: 291-292);

$0,01 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşüktür.

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek güvenilirliği kabul edilebilir seviyededir;

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek güvenilirliği yüksektir.

Tutum ve başarı ölçeği temel faktörlerini ortaya çıkarmak için temel bileşenler

yöntemi kullanılış, rotasyon olarak varimax yöntemi uygulanarak analiz edilmiştir. Tablo.1.incelendiğinde tutum ölçeği 17 madde ve 4 boyuttan oluşan bir yapıda olduğu tespit edilmiştir. Oluşan yapının toplam varyansın %45,52'sini açıkladığı tespit edilmiştir. Ölçek maddelerine ilişkin faktör yükleri 0,33-0,79 arasında olup ölçek güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır (Cronbach's Alpha:0,957) Başarı ölçeği için 15 madde ve 4 boyuttan oluşan bir yapı sergilediği toplam varyansın %50,41'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Faktör yükleri 0,40-0,77 arasında değişmektedir.

Tablo 5.
Tutum Ölçeği İlişkin Faktör Analizi (AFA)

	Faktör1	Faktör2	Faktör3	Faktör4
Madde13	0,70			
Madde4	0,60			
Madde14	0,56			
Madde15	0,55			
Madde17	0,54			
Madde2	0,45			
Madde12	0,43			
Madde10	0,33			
Madde7		0,79		
Madde8		0,76		
Madde6		0,61		
Madde9		0,48	0,36	
Madde5			0,73	
Madde16			0,68	
Madde11				0,71
Madde3				0,65
Madde1				0,54
Cronbach's Alpha		0,632		
Öz değer	2,47	2,16	1,64	1,46
Açıklayıcı Varyans	14,55	12,72	9,66	8,60
Toplam Varyans %	14,55	27,27	36,93	45,52
Kaiser-Meyer-Olkin Measure			0,723	
		Ki kare		658,38
Bartlett's Test		sd		136
		p		0,01

Tablo 6.
Başarı Ölçeği İlişkin Faktör Analizi (AFA)

	Faktör 1	Faktör2	Faktör3	Faktör 4
Başarı 2	0,77			
Başarı 3	0,76			
Başarı 13	0,61			
Başarı 6	0,40			
Başarı 11		0,75		
Başarı 9		0,74		
Başarı 10		0,63		
Başarı 1		0,46		
Başarı 12		0,42		
Başarı 8			0,75	
Başarı 7			0,64	
Başarı 5			0,50	
Başarı 14				0,74
Başarı 4				0,61
Başarı 15				0,55
Başarı 2	0,77			
Başarı 3	0,76			
Cronbach's Alpha			0,635	
Öz değer	2,25	2,16	1,58	1,58
Açıklayıcı Varyans	15,01	14,37	10,52	10,51
Toplam Varyans %	15,01	29,38	39,90	50,41
Kaiser-Meyer-Olkin Measure			0,734	
		Ki kare		785,38
Bartlett's Test		sd		105
		p		0,01

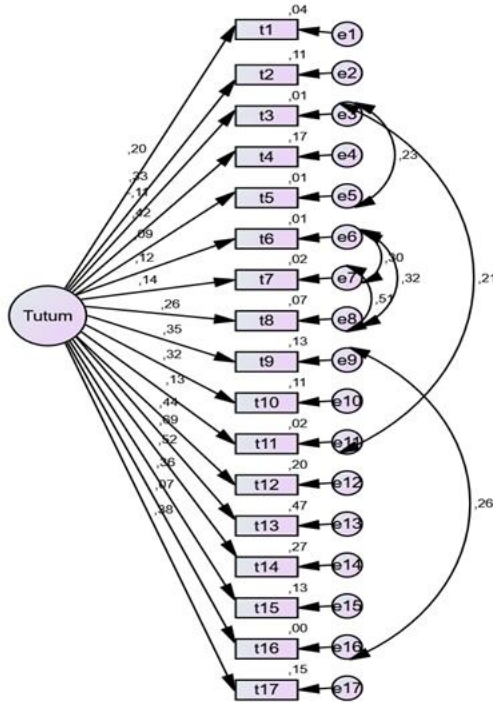
3.3.Ölçeklerin Doğrulayıcı Faktör Analiz Sonuçları

3.3.1. Tutum Ölçeğinin DFA Sonuçları

Tutum ölçeği için açıklayıcı faktör analizi sonunda tek faktörlü yapısının doğrulanması için doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi için Yapısal Eşitlik Modellemesi kullanılmıştır. Literatürde yer alan skorlar hesaplanmış ve yorumlanmıştır (Hooper vd. 2008).

Yapısal eşitlik için oluşturulan 17 maddelik ve 1 faktörlü yapının modeli Şekil 4'de sunulmuştur.

Şekil 4.
Tutum Ölçeğinin 17 Maddelik Modifikasyon Edilmiş Modeli

CMIN=286,457; DF=113; CMIN/DF=2,535; p=,000; RMSEA=,079; CFI=,679; GFI=,885

Tablo 7.
Tutum Ölçeğinin Modelin Modifikasyon Sonrası Değer Uyum İndeksleri

Uyum Ölçüsü	Modifikasyon Sonrası Değer	İdeal Uyum Değeri	Kabul Edilebilir Uyum Değeri
CMIN/DF	2,53	$0 \leq X^2/sd \leq 2$	$2 < X^2/sd \leq 5$
RMSEA	0,08	$RMSEA \leq 0.05$	$RMSEA \leq 0.08$
GFI	0,88	$0.95 \leq GFI$	$0.90 \leq GFI$
CFI	0,68	$0.95 \leq CFI$	$0.90 \leq CFI$
NFI	0,58	$0.95 \leq NFI$	$0.90 \leq NFI$
IFI	0,69	$0.95 \leq IFI$	$0.90 \leq IFI$
TLI	0,61	$0.95 \leq TLI$	$0.90 \leq TLI$

Tutum Ölçeğinin uyumunu analiz etmek için yapılan doğrulayıcı faktör analizi neticesinde hesaplanan skorların kabul aralığına yakın olduğu görülmüş ve iyileştirme yoluna gidilmiştir. İyileştirme işlemi için kovaryans değerleri incelenmiş, bu değerlerden aynı faktör içerisinde ve en yüksek değere sahip değişkenler

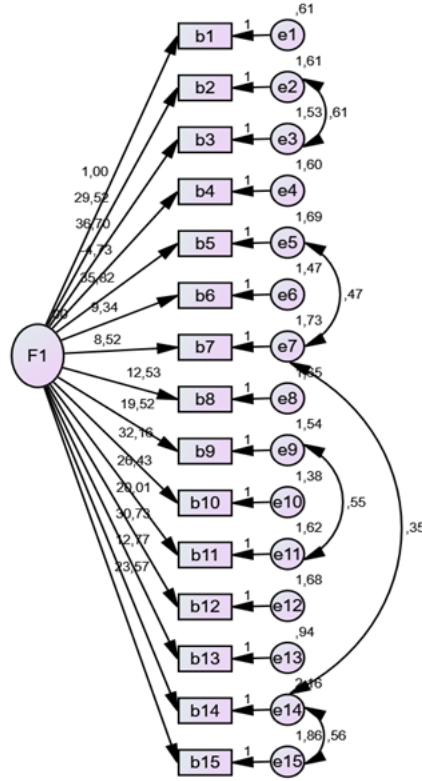
ilişkilendirilmiştir. Modifikasyon için indeks scorları incelenmiş ve en yüksek M.I. değerlerine sahip değişkenler (e3<->e5, e3<->e11, e6<->e7, e6<->e8, e9<->e16) arasında ilişkilendirme yapılmıştır.

Bu değişkenler ilişkilendirildikten sonra nihai sonuç elde edilmiş, modele ilişkin anlamlılık ve uyum katsayılarının kabul seviyesinde olduğu görülmüştür. Modelin modifikasyon edilmiş hali Şekil 4’de verilmiştir.

3.3.2. Başarı Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analiz Sonuçları

Şekil 5.

Başarı Ölçeğinin 15 Maddelik Modifikasyon Edilmiş Modeli

Tablo 8.

Uyum Ölçüsü	Modifikasyon Sonrası Değer	İdeal Uyum Değeri	Kabul Edilebilir Uyum Değeri
CMIN/DF	2,102	$0 \leq X^2/sd \leq 2$	$2 < X^2/sd \leq 5$
RMSEA	0,067	$RMSEA \leq 0.05$	$RMSEA \leq 0.08$
GFI	0,913	$0.95 \leq GFI$	$0.90 \leq GFI$
CFI	0,827	$0.95 \leq CFI$	$0.90 \leq CFI$
NFI	0,724	$0.95 \leq NFI$	$0.90 \leq NFI$
IFI	0,833	$0.95 \leq IFI$	$0.90 \leq IFI$
TLI	0,786	$0.95 \leq TLI$	$0.90 \leq TLI$

Başarı Ölçeğın faktörlerle olan uyumunu analiz etmek için yapılan doğrulayıcı faktör analizi neticesinde hesaplanan skorların kabul aralığına yakın olduğu görülmüş ve iyileştirme yoluna gidilmiştir. İyileştirme işlemi için kovaryans değerleri incelenmiş, bu değerlerden aynı faktör içerisinde ve en yüksek değere sahip değişkenler ilişkilendirilmiştir. Modifikasyon için indeks scorları incelenmiş ve en yüksek M.I. değerlerine sahip değişkenler (e2<->e3, e5<->e7, e7<->e14, e9<->e11, e14<->e15) arasında ilişkilendirme yapılmış ve modifikasyon sonrası uyum iyilik değerleri tablo 6’da verilmiştir.

3.4.Tutum Ölçeği Maddelerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Tablo 9.
Tutum Ölçeği Maddelerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	Ortalama	Standart sapma
Tutum1	2,23	1,27
Tutum2	2,26	1,15
Tutum3	2,76	1,54
Tutum4	2,19	1,21
Tutum5	3,47	1,44
Tutum6	2,87	1,44
Tutum7	2,67	1,47
Tutum8	2,57	1,40
Tutum9	3,02	1,39
Tutum10	2,55	1,15
Tutum11	2,28	1,30
Tutum12	2,92	1,39
Tutum13	2,28	1,16
Tutum14	2,26	1,17
Tutum15	2,04	1,12
Tutum16	3,34	1,40
Tutum17	2,63	1,28

Tutum ölçeği maddelerine ilişki ortalama ve standart sapma değerleri tablo.8’de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde en düşük tutum puanlarının $2,04 \pm 1,12$ ile 15. Madde olduğu en yüksek ortalamaya sahip maddenin ise $3,47 \pm 1,44$ ile 5. madde olduğu tespit edilmiştir. Tablo 8’e göre öğrencilerin tutum ölçeğinde en düşük madde 15 “Okulda kendimi güvende hissediyorum”, 2,07 madde ortalamasına sahip olurken, en yüksek ise madde 5 “Okul kurallarına uyum sağlamakta sıkıntı çekiyorum” 3,47 madde ortalamasına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 10.

Tutum Ölçeği Maddelerine İlişkin Dağılımlar

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1. Göçle gelen ailelerin çocukların okula uyum konusunda sorun yaşadığını düşünüyorum.	94	37,60	69	27,60	44	17,60	21	8,80	20	8,40
2. Kendimi okulda mutlu hissediyorum	67	26,80	106	42,40	38	15,20	21	8,80	16	6,80
3. Ailemizin göç etmesi eğitimimizi olumsuz etkiledi	75	30,00	51	20,40	35	14,40	33	13,60	54	21,60
4. Okulmda arkadaşlarımla uyumluyum.	86	34,40	89	35,60	35	14,00	21	8,80	17	7,20
5. Okul kurallarına uyum sağlamakta sıkıntı çekiyorum.	37	14,80	35	14,40	30	12,40	65	26,00	81	32,40
6. Öğretmenlerle iletişim kurmada sıkıntı çekmiyorum.	58	23,20	57	22,80	41	16,80	45	18,40	47	18,80
7. Okulda arkadaş sıkıntısı çekmiyorum.	72	28,80	66	26,40	28	11,60	38	15,60	44	17,60
8. Okulda iletişim sıkıntısı çekmiyorum.	76	30,40	58	23,20	48	19,20	32	13,20	34	14,00
9. Arkadaşlarımla beni dışladığını düşünmüyorum.	51	20,40	37	15,20	63	25,20	51	20,40	46	18,80
10. Hatay halkının bizden haberi olduğunu düşünüyorum.	57	22,80	53	21,20	107	42,80	10	4,40	21	8,80
11. Toplumun bana yabancı gözle baktığını düşünüyorum.	98	39,20	50	20,00	56	22,40	25	10,40	19	8,00
12. Türkiye’deki eğitim ortamının bizim ülkemizden daha iyi olduğunu düşünüyorum.	49	19,60	57	22,80	54	22,40	41	16,40	47	18,80
13. Okuldaki öğretmenlerimin beni sevdiğini düşünüyorum.	77	30,80	74	29,60	68	28,00	11	4,40	18	7,20
14. Arkadaşlarımla beni sevdiğini düşünüyorum.	74	29,60	88	35,20	53	22,00	14	5,60	19	7,60
15. Okulda kendimi güvende hissediyorum.	100	40,00	80	32,00	43	18,00	11	4,40	14	5,60
16. Okulda zaman zaman mezhepsel çatışmalar yaşıyoruz.	35	14,00	36	14,40	61	25,20	41	16,40	75	30,00
17. Kendimi okulun bir parçası hissediyorum.	56	22,40	70	28,00	63	26,00	29	11,60	30	12,00

3.4. Başarı Ölçeği Maddelerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Tablo 11.

Başarı Ölçeği Maddelerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	Ortalama	Standart sapma
Başarı1	1,35	0,78
Başarı2	3,01	1,46
Başarı3	3,26	1,52
Başarı4	2,54	1,27
Başarı5	3,21	1,56
Başarı6	2,94	1,24
Başarı7	3,18	1,34
Başarı8	2,50	1,32
Başarı9	2,68	1,33
Başarı10	3,14	1,41
Başarı11	3,50	1,43
Başarı12	3,09	1,38
Başarı13	3,22	1,22
Başarı14	3,03	1,51
Başarı15	3,38	1,48

Başarı ölçeği maddelerine ilişki ortalama ve standart sapma değerleri tablo.10'da gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde en düşük tutum puanlarının $1,35 \pm 0,78$ ile 1. Madde olduğu en yüksek ortalamaya sahip maddenin ise $3,38 \pm 1,48$ ile 15. Madde olduğu tespit edilmiştir. Tablo 10'a göre öğrencilerin başarı ölçeğinde en düşük madde 1 "Okul başarısı için Türkçe konuşma gereklidir" maddesi 1,35 madde ortalamasına sahip olurken, en yüksek ise madde 15 "Teknik eğitim veren okula gitmek istiyorum" 3,38 madde ortalamasına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 12.
Başarı Ölçeği Maddelerine İlişkin Dağılımlar

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1. Okul başarısı için Türkçe konuşma gereklidir.	192	76,80	41	16,80	6	2,40	6	2,40	3	1,60
2. Türkçeyi yeterli derecede öğrenemedim.	46	18,40	65	26,00	38	16,00	38	15,20	61	24,40
3. Okulda dersleri dil bilmediğim için anlamıyorum.	48	19,20	43	17,20	30	12,80	49	19,60	78	31,20
4. Okul başarıımı yeterli buluyorum.	70	28,00	58	23,20	59	23,60	43	17,60	18	7,60
5. Matematikten hiç anlamıyorum.	59	23,60	31	12,40	33	14,00	49	19,60	76	30,40
6. Kompozisyon yazamıyorum	39	15,60	48	19,20	85	34,80	42	16,80	34	13,60
7. Sözel derslerde daha başarılıyım.	37	14,80	42	17,20	59	23,60	59	23,60	51	20,80
8. sayısal derslerimde daha başarılıyım.	75	30,00	61	24,40	50	20,40	38	15,60	24	9,60
9. Öğretmenler konuyu çok hızlı anlatıyor.	61	24,40	62	24,80	51	21,20	45	18,00	29	11,60
10. Dersi anlamadığımda soracak kimsem yok.	49	19,60	37	14,80	40	16,80	73	29,20	49	19,60
11. Dersi anlamadığımda öğretmenler konuyu tekrar etmiyor.	38	15,20	29	11,60	31	13,20	71	28,40	79	31,60
12. Okuldaki derslerin bir kısmının gereksiz olduğunu düşünüyorum.	41	16,47	50	20,08	56	22,89	47	18,88	54	21,69
13. Okul müfredatının bana uygun olmadığını düşünüyorum	28	11,20	36	14,40	81	33,20	58	23,20	45	18,00
14. Bir meslek kursuna katılmak istiyorum.	63	25,20	34	13,60	41	17,20	53	21,20	57	22,80
15. Teknik eğitim veren okula gitmek istiyorum	45	18,00	29	11,60	39	16,40	55	22,00	80	32,00

3.5. Ölçek Puanlarının Demografik Sorulara Göre Karşılaştırılması Yönelik Bulgular

Ölçek puanlarının demografik sorulara göre karşılaştırılması bu bölümde ele alınmıştır.

Tablo 13.*Ölçek Puanlarının Normallik Varsayımına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular*

	Kolmogorov-Smirnov			Çarpıklık	Basıklık
	İstatistik	sd	p		
Tutum ölçeği	0,08	250,00	0,00	-0,46	0,99
Başarı ölçeği	0,07	250,00	0,00	-0,53	0,30

Verilerin analizi için kullanılması gereken istatistik testlere karar vermek için normal dağılım varsayımı kontrol edilmiştir. Kolmogorov-Smirnov testine göre normallik varsayımı sağlanamadığı ($p < 0,05$) ancak basıklık ve çarpıklık katsayılarının ± 2 arasında olmasında (George ve Mallery, 2010) verilerin normal dağılımdan aşırı sapma göstermediği değerlendirilerek analizler parametrik testler ile yapılmıştır.

Tablo 14.*Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular*

Değişken	Grup	n	$\bar{X} \pm Ss$	t	sd	p
Tutum ölçeği	Kadın	110	2,57 $\pm$ 0,42	-1,15	246,00	0,25
	Erkek	138	2,64 $\pm$ 0,55			
Başarı ölçeği	Kadın	110	2,91 $\pm$ 0,56	-0,77	246,00	0,44
	Erkek	138	2,96 $\pm$ 0,57			

t:Independent sample t test

Tutum ve başarı ölçek puanları kişilerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir ($p > 0,05$).

Tablo 15.

Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Değişken	Grup	n	$\bar{X} \pm Ss$	F	p
Tutum ölçeği	13-14	32	2,57±0,49	1,54	0,21
	15-16	119	2,53±0,48		
	17	48	2,69±0,44		
	18-19	51	2,70±0,58		
Başarı ölçeği	13-14	32	2,98±0,54	1,88	0,13
	15-16	119	2,93±0,61		
	17	48	3,00±0,50		
	18-19	51	2,76±0,63		

F: One Way ANOVA

Tutum ölçek puanları kişilerin yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir. ($p>0,05$).

Tablo 16.

Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Değişken	Grup	n	$\bar{X} \pm Ss$	F	p
Tutum ölçeği	9.sınıf	67	2,63±0,39	1,77	0,15
	10. sınıf	65	2,51±0,56		
	11. sınıf	60	2,58±0,46		
	12. sınıf	58	2,71±0,55		
Başarı ölçeği	9.sınıf	67	2,95±0,56	1,29	0,28
	10. sınıf	65	2,94±0,54		
	11. sınıf	60	3,02±0,56		
	12. sınıf	58	2,82±0,60		

F: One Way ANOVA

Tutum ve başarı ölçek puanları kişilerin sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 17.*Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular*

Değişken	Grup	n	$\bar{X} \pm Ss$	F	p	Fark
Tutum puanı	0-500 TL ¹	58	2,67±0,49	0,93	0,45	
	501-1000 TL ²	60	2,56±0,51			
	1001-1500 TL ³	45	2,56±0,37			
	1501-2000 TL ⁴	38	2,67±0,53			
	2000 TL ve üzeri ⁵	31	2,51±0,58			
Başarı puanı	0-500 TL ¹	58	2,70±0,57	3,57	0,01	1<2,4
	501-1000 TL ²	60	3,03±0,57			
	1001-1500 TL ³	45	2,96±0,54			
	1501-2000 TL ⁴	38	3,06±0,59			
	2000 TL ve üzeri ⁵	31	3,04±0,57			

F: One Way ANOVA

Tutum ölçek puanları kişilerin gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>0,05$).

Başarı ölçek puanları kişilerin gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermektedir ($p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğuna Tukey çoklu karşılaştırma testi ile bakıldığında 0-500 TL geliri olan kişilerin başarı puanlarının 501-1000 TL ve 1501-2000 TL geliri olan kişilere göre anlamlı biçimde daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 18.

Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Hatay'da Yaşam Süresine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Değişken	Grup	n	$\bar{X} \pm Ss$	F	p
Tutum ölçeği	4 yıl ve altı	27	2,54±0,58	0,76	0,55
	5-6 yıl	42	2,70±0,49		
	7-8 yıl	71	2,58±0,52		
	9-10 yıl	84	2,59±0,44		
	10+	24	2,69±0,55		
Başarı ölçeği	4 yıl ve altı	27	2,70±0,73	2,05	0,09
	5-6 yıl	42	2,92±0,53		
	7-8 yıl	71	2,98±0,55		
	9-10 yıl	84	3,02±0,52		
	10+	24	2,83±0,57		

F: One Way ANOVA

Tutum ve başarı ölçek puanları kişilerin Hatay'da yaşam sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 19.

Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Anne Eğitim Seviyesine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Değişken	Grup	n	$\bar{X} \pm Ss$	F	p
Tutum ölçeği	İlkokul	28	2,45±0,55	1,07	0,37
	Ortaokul	75	2,60±0,49		
	Lise	101	2,63±0,52		
	Üniversite	24	2,69±0,42		
	Üniversite üzeri	17	2,71±0,46		
Başarı ölçeği	İlkokul	28	2,87±0,61	0,93	0,45
	Ortaokul	75	2,87±0,59		
	Lise	101	3,00±0,53		
	Üniversite	24	3,06±0,56		
	Üniversite üzeri	17	2,87±0,60		

F: One Way ANOVA

Tutum ve başarı ölçek puanları kişilerin anne eğitim seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 20.

Tutum ve Başarı Ölçek Puanlarının Baba Eğitim Seviyesine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Değişken	Grup	n	$\bar{X} \pm Ss$	F	p	Fark
Tutum ölçeği	İlkokul ¹	24	2,45±0,54	1,70	0,15	
	Ortaokul ²	49	2,67±0,50			
	Lise ³	91	2,54±0,50			
	Üniversite ⁴	52	2,65±0,51			
	Üniversite üzeri ⁵	28	2,73±0,41			
Başarı ölçeği	İlkokul ¹	24	2,62±0,59	3,03	0,02	2<4,5
	Ortaokul ²	49	2,84±0,56			
	Lise ³	91	3,02±0,52			
	Üniversite ⁴	52	3,00±0,59			
	Üniversite üzeri ⁵	28	2,90±0,59			

F: One Way ANOVA

Tutum ölçek puanları kişilerin baba eğitim seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>0,05$).

Başarı ölçek puanları kişilerin baba eğitim seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermektedir ($p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğuna Tukey çoklu karşılaştırma testi ile bakıldığında babası ortaokul mezunu olan kişilerin başarı puanları, babası üniversite ile üniversite ve üzeri eğitime sahip olan kişilere göre anlamlı biçimde daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE TARTIŞMA

4.1. Sonuç ve Tartışma

Türkiye yıllar içinde aldığı yoğun göç etkisiyle çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Etkileyen en önemli ve en karmaşık sorun ise göç ile ülkeye gelen geçici koruma statüsündeki çocukların eğitim problemidir. Türkiye yıllar içinde göçmenlere yönelik çeşitli politikalar üretmiş ve günümüzde kapsayıcı eğitim politikasıyla MEB bünyesinde çeşitli okullarda eğitim görmektedirler. Okullarda başlayan bu yaşantı beraberinde çeşitli dilsel, bilişsel, sosyokültürel, yapısal, ailesel problemleri de getirmiştir.

Araştırmada Hatay ilinde yaşayan ve ortaöğretime devam eden öğrencilerin eğitimlerinde yaşadıkları problemler incelenmiştir. Bu araştırmaya kapsamında Hatay ilinde Altınözü, Antakya, Kırıkhan, Reyhanlı ilçelerinde bulunan ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 248 öğrenciye ölçek uygulanmıştır. Araştırmaya katılan Suriyeli öğrencilerin doğum yerleri incelendiğinde %30'unun Hama olduğu ve zorunlu göç gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır. Hatay ilinde yaşayan göçmenlerin ilde yaşama süresi yoğunluk olarak 9-10 Yıl arasındadır. Hatay ili Suriye'ye yakınlığı ile göç yolu üzerindedir. Türkiye'nin komşu olduğu ülkeler olan Suriye, Irak, İran gibi Orta Doğu ülkelerinden yoğunlukla mülteci ve sığınmacıların göçü yaşanmıştır. Göçün ana sebepleri incelendiğinde terör, savaş, çatışmalar gibi siyasi nedenlerin etken olduğu görülmektedir.

Göç edilen ülke olarak Türkiye'yi seçme nedeninin Suriye'ye yakın olması araştırma sonuçlarında ulaşılmaktadır. Katılımcıların Hatay'a gelmeyi %52 oranla kendilerinin tercih ettiği görülmektedir. Göç yolları üzerinde Hatay'ın bulunması, göçmen ağlarını kullanarak akrabalık ilişkilerinin de etkili olmasının bu durumda etkili olduğu düşünülmektedir. Aile içerisinde ebeveynler Arapça dilini konuşmaktadır. Bu durumun kendi dillerini korumasına neden olduğu gibi çocuklarında göç edilen ülkenin dil uyumunu sağlamasında gecikmelere neden olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin Türkçe dışında konuştıkları dil sınırlı olup anadilleri Arapçadır. Katılımcıların evlerinde de yoğunlukla beş ve üzeri kişi olarak yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Ailelerin eğitim durumları incelendiğinde annelerin %41 oranla lise mezunu olduğu, babalarında %37 oranla lise mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların annelerinin mesleği %89 oranla ev hanımı iken babaların mesleği ise %59 oranla yoktur. Kız çocuklarının sıklıkla erken yaşta evlendirilmesi ve erkek çocuklarının bir işe yerleştirilerek aileye ekonomik destek sağlamasının istenmesi nedenleriyle okula devam edememeleri bu durumu desteklemektedir. Araştırmaya katılan Suriyeli genç nüfusun gelecekte yaşamak istedikleri yerin %35 oranla yurt dışına yaşamak istediği olduğuna, %32,5 oranında Hatay olduğuna ulaşılmıştır. Bunda Hatay'ın Suriye'ye yakınlığının etkili olduğu ve akrabalık ilişkilerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Her zaman Türkiye'de yaşamak isteyenlerin oranı ise %53,91 hayır cevabı verirken %46,09 evet cevabı vermiştir. Katılımcıların okul dışında kalan zamanlarda %70,66 sınıfın evde vakit geçirdiği, %14,46'sının bir işte çalıştığı araştırma sonuçlarında görülmektedir. Araştırmaya katılan Suriyeli öğrencilerin %53,91'i sosyal yardım almadığını, %46,09'unun sosyal yardım aldığı bilinmektedir. Katılımcıların %34,67'si aldıkları yardımı devlet yoluyla olduğunu, %20,67'si dernek ve vakıflardan, %27,33 diğer kaynaklardan oluştuğunu belirtmiştir. Aldıkları yardımların ise %79,08'inin parasal olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan Suriyeli öğrencilerin tutum ölçeğine ilişkin puanlarına bakıldığında en düşük tutum puanının 15. madde olan "Okulda kendimi güvende hissediyorum" olduğu görülmektedir. Taştan ve Çelik (2017) araştırma sonucunda Suriyeli nüfusun geleceğe dair kaygılarının var olmasının aidiyet duygusuna zarar verdiğini ve okula devamı etkilediğini belirtmiştir. Yaşanan savaşın sonuçlarından en önemlisi insanların kaybı ve yaşamını sürdürdüğü çevreden uzaklaşmak zorunda olmanın verdiği travmalardır. Bu durum kişinin kendi yaşadığı çevrenden soyutlamasına neden olabilmekle beraber uyum sorunlarına zemin oluşturmaktadır. Öğrenciler yeni bir dil öğrenme ve müfredata uyum sağlamaya çalışırken ayrımcılığa, dışlanmalara maruz kalabilmektedir. Geçici koruma statüsünde bulunma Türkiye'de ki geleceklerine dair belirsizlik hissetmelerine ve ait hissetmemelerine neden olduğu düşünülmektedir. Göç eden çocuklar geride sevdiklerini, kayıplarını bırakmıştır. Bu durum çocukların okula karşı ait hissetmemesine uyum sağlayamamasına neden olabilmektedir.

Nar (2018) araştırmasında Suriyeli öğrencilerin farklı kültürel özelliklerinden dolayı okulda dışlandığı verisine ulaşmıştır. Levent ve Çayak (2017) Suriyeli öğrencilerin kültür, dil ve yaşam tarzlarının farklı olması nedenleriyle uyum

sağlamakta zorlandığı verisine ulaşmıştır. Kuşku, ön yargı, özlem, yabancılık, yalnızlık korkusu, kötü hissetme, suçlu hissetme göçmenlerin yaşadıkları yoğun duygulardır. Bu gibi duygular okula uyumunu da olumsuz hale getirmektedir.

Araştırmaya katılan Suriyeli öğrencilerin tutum ölçeğine ilişkin puanlarına bakıldığında en yüksek tutum puanının ise 5. madde olan “Okul kurallarına uyum sağlamakta sıkıntı çekiyorum” olduğu görülmektedir. Yiğit (2015) ve Delen (2018) ve Şimşir ve Dilmaç (2018) araştırmalarında öğretmenlerin göçmen öğrenciler ile verimli ders işlenmesi, olumlu iletişim kurulması ve okula uyumlarının kolaylaştırmayı sağlamak için herhangi bir eğitim almadıklarını; çok kültürlü sınıflarda eğitim ortamı oluşturma ve sınıf yönetiminin zor olması bulguları araştırma bulgularını desteklemektedir. Delen (2018), Nar (2018) ve Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş (2016) araştırma bulgularında öğrencilerin dersin akışını engelleme çabaları, kurallara karşı gelmesi, şiddete meyilli olmaları, yaramazlık yapmaları, çeteleşme davranışları gibi disiplin problemleri yaşamaları araştırmayı desteklemektedir. Özdemir (2016) ve Erdem (2017) araştırmalarında Suriyeli öğrencilerin derse ilgisi olmadığını, sınıf ve okul kurallarına uymadığı için iletişim problemlerinin yaşandığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan Suriyeli öğrencilerin başarı ölçek puanlarına bakıldığında en düşük başarı puanının madde 1 “Okul başarısı için Türkçe konuşma gereklidir” maddesi olduğu görülmektedir. Katılımcılar okul başarısı için Türkçe öğrenmeyi gerekli görmemektedir. Dil sorunu öğrenci, veli, öğretmen ve idare açısından çok yönlü bir problem olmaktadır. Dili gerekli görmemelerinin nedeni; kendi içlerinde çeşitli gruplaşmalarla dile ihtiyaç duymama, Suriyeli öğrenci nüfusunun fazla olması, dil alanında gerçekleştirilmesi gereken eğitim politikalarında geç kalınması oluşturmaktadır.

Yıldız (2019); araştırmasında Suriyeli öğrencilerin öncelikle Türkçe konuşma ve yazma çalışmalarına ihtiyaç duyduğu verisi araştırma sonuçlarını desteklememektedir. Suriyeli öğrencilere GEM’de öncelikli olarak Arapça kullanılması eğitim verilmesi Türkçenin öğrenilmesini geciktirmiştir. Sığınmacıların ülkelerine yakın zamanda döneceğine inanması, asimile olacağını düşünmesi dil öğreniminde olumsuz etkiye neden olmuştur. Coşkun ve diğerleri (2017), araştırmasında GEM’lerin kapatılması ile öğrencilerin MEB’e bağlı okullarda devam ettiğini ancak yeterli düzeyde Türkçe diline sahip olmadıkları için okula olan ilgileri azaldığı bulgusu araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Türkiye Suriyeli öğrencilere yönelik başarılı eğitim politikaları yürütse de dil problemi konusunda geç kalmıştır.

Bölükbaş ve Keskin (2010)'ın araştırma bulgusu olan Suriyeli öğrencilerin kendi içlerinde gruplaşmaları nedeniyle Türkçe öğrenimine olan ilginin azalması eğitime entegre olmalarının önünde engel oluşturmaktadır.

2016-2017 yıllarından itibaren eğitim öğretim sistemine yoğunlukla entegre edilmeye çalışılan Suriyeli nüfusa dil eğitimin yanında Türkçe olarak akademik derslerde verilmektedir. Dil problemi yaşayan öğrencilerin bu dersleri anlayamadıkları düşünülmektedir. Suriyeli öğrenciler dil engelinin akademik dersleri anlamalarına engel olmalarına rağmen Türk öğrenciler ile aynı eğitsel değerlendirilmektedir. Bu nedenle akademik olarak yaşadıkları başarısızlık açıkça görülmektedir. Derse aktif katılamayan öğrenciler sınıf iklimini etkileyebilecek çeşitli problem davranışında bulunabilmektedir. Dil probleminin çeşitli eğitim politikaları planlanarak çözüldükten sonra akademik başarıya yönelmenin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan Suriyeli öğrencilerin başarı ölçek puanlarına bakıldığında en yüksek başarı puanının ise madde 15 “Teknik eğitim veren okula gitmek istiyorum” olduğu görülmektedir. Teknik eğitim veren okullarda beceri eğitimleri yoğunluktadır. Belli bir motor becerinin geliştirilmesinde kişinin çabası ön planda olurken dil sadece başlangıç aşamasında önem arz etmektedir. Araştırmaya katılan Suriyeli öğrencilerin teknik eğitim okullarını tercih etmesinde de dilin geliştirilmesinden ziyade bir motor beceriye yönelmelerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Çerçi ve Canalcı (2019)'nın araştırma bulgularında öğrencilerin derste yapılan yazı çalışmalarının hızlı olması ve anlatılanları hızlı kavrayamadıkları sebepleriyle bilişsel problemler yaşadıklarını belirtmiştir. Solak ve Çelik (2018)'in araştırma bulgularında dil problemi çözülmeden okula başlamanın sosyal ve akademik açıdan çeşitli problemlere neden olabileceği araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Delen (2018), araştırmasında Türkçeyi yeterli düzeyde bilmemenin sözel olan derslerde akademik başarıyı düşürdüğü, okula ilgiyi azalttığı bulgusuna ulaşmıştır. Dil problemi akademik başarıyı doğrudan azalttığı gibi derslere olan ilginin azalmasına da neden olabilmektedir. Suriyeli öğrencilerin sayısal derslerde matematik işlemi yapabildikleri ancak problem tipli sorularda Türkçe becerisi gerektiği için zorlanmaktadır. Sözel derslerde de Türkçe gerekli olduğu için başarı oldukça düşük görünmektedir.

Tutum ve başarı ölçek puanlarının cinsiyete göre bir farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Bu araştırmada tutum ve başarı ölçeklerinde ölçek puanlarına göre farklılık göstermemesinin nedeni olarak cinsiyet rollerinin bu yaş grubunda tutumları ve

başarıyı etkilemede etkili olmadığı, kızların erkeklerden ya da erkeklerin kızlardan daha başarılı olduğunu dikte eden toplum kurallarından etkilenmedikleri düşünülebilir. Türkmen (2002), Aslan ve Uluçınar (2008), Gevrek (2009), Akdemir (2006), Cengiz (2018), Kaygısız (2021), bilimsel araştırmalarında tutum ölçek puanlarının cinsiyete göre farklılık göstermediği bulgusu araştırmayı desteklemektedir. Aydoslu (2005), Alcı ve Altun (2007), Memduhoğlu ve Kozikoğlu (2015) araştırmalarında tutum ölçek puanlarına cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğu bulgusu araştırmayı desteklememektedir. Kapıkıran (1998) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmada, Altınok (2004) ilköğretim öğrencileri ile yaptığı araştırmada başarı ölçek puanlarının cinsiyete göre değiştiği bulgusu araştırma sonuçlarını desteklememektedir.

Tutum ve başarı ölçek puanlarında sınıf düzeyine göre baktığımızda ortaöğretimde eğitim gören öğrencilerin sınıf düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Ölçek puanlarının sınıf düzeyine göre farklılık göstermemesine neden olarak Suriyeli öğrencilerin yaşlarına göre sınıf düzeylerine göre homojen dağıldıkları düşünülebilir. Küçük yaşlarda eğitimine Türkiye’de başlayan bu nüfus eğitime başlama yaşı olarak akranlarından farklılıklar göstermediği düşünülmektedir. Bağçeci (2004) ortaöğretim öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmasında, Şen ve Koca (2005) ortaöğretim öğrenciler ile yaptığı araştırmada, Yanar (2008) lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmasında, Akdeniz (2018) Suriyeli öğrenciler ile yaptığı çalışmada tutumlarının sınıf düzeyine göre değişmediği bulgusu araştırmayı desteklemektedir. Kabaklı Çimen ve Quadır (2018) üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği araştırmasında sınıf düzeyi arttıkça Suriyeli nüfusa yönelik tutumlarında olumlu olduğunu tespiti araştırma sonuçlarını desteklememektedir. Cengiz (2018), Şen ve Şimşek (2019), Kaygısız (2021), araştırmalarında araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyleri ile tutumları arasında anlamlı farklılık bulmuş bu durumu da sınıf düzeyi arttıkça alınan eğitimden dolayı tutumların değişebildiği bulgusu araştırmayı desteklememektedir. Umay (2002) üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmasında başarı ölçek puanları ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu sınıf düzeyi arttıkça başarının da arttığı bulgusu araştırma sonuçlarını desteklememektedir.

Başarı ölçek puanlarında gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmüştür. Yüksek gelir düzeyine sahip kişilerin başarısının daha yüksek olduğu, düşük gelir düzeyine sahip kişilerin başarısının daha düşük olduğu görülmüştür. Ailenin sosyo

ekonomik düzeyi arttıkça çocuğa sunduğu uyaran çeşitliliği artmakta çocuk daha az stresli olmaktadır. Ekonomik farklılıkların başarı üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın örnekleminde yer alan Suriyeli öğrencilerin gelir düzeyleri olarak birbirine benzer oldukları anlamlı farklılığı etkilediği düşünülmektedir. Akçalı (2019) ve Kaygısız (2021) araştırmalarında Suriyeli öğrencilerin gelir düzeyleri ile tutumları arasında ilişki incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı bulgusu araştırmayı desteklememektedir.

Tutum ve başarı ölçek puanlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Aktaş, Tepe ve Persson (2018), Kaygısız (2021) üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmalarda yaş ile tutum arasında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit ettiği bulgusu araştırmayı desteklemektedir. Kabaklı Çimen ve Quadir (2018); üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmada yaş ile tutum arasında anlamlı bir ilişkiden bahsetmiş, yaş arttıkça tutumların olumlu olabileceğinden bahsetmiş olduğu bulgusu araştırma sonuçlarını desteklememektedir. Akdemir (2006) ve Cengiz (2018), araştırmalarında öğrenci tutumlarının yaş arttıkça değiştiği bulgusu araştırma sonuçlarını desteklememektedir.

Tutum ve başarı ölçek puanlarının Hatay’da yaşama süresine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Saygın ve Hasta (2018) araştırmasında Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları yere uyum sağlamaları ne kadar süre o bölgede yaşadıkları, göç ettikleri yaş gibi etkenlere bağlı olduğunu belirtmiştir. Araştırma sonuçlarına göre göç ettikleri zamandan itibaren yaşamlarının büyük çoğunluğunu büyükşehirde geçiren bu nüfusun farklı gruplarla daha çok iletişime geçmesinden dolayı anlamlı bir farklılık göstermediği düşünülmektedir.

Tutum ve başarı ölçek puanları incelendiğinde annenin eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Özkan (2005) araştırmasında aile ve çevrenin tutumların gelişmesinde öneminde bahsetmiştir. Yani derse yönelik tutumlarda aile bireylerinin eğitilmiş olması etkili olmaktadır. Annenin öğrenim düzeyi düşük olmasına rağmen ailenin çocuğunun eğitimi yönünde vereceği olumlu destekler öğrencinin derse ilgisini arttırabileceği düşünülmektedir. Keskin ve Sezgin (2009) araştırmasında ilköğretim öğrencileri ile yaptıkları çalışmada annenin eğitim düzeyinin akademik başarı üzerinde bir etkisi olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Ayköse (2006), Gevrek (2009) ortaokul öğrenciler ile yaptığı araştırmasında tutum ölçek puanlarının annenin eğitim seviyesine farklılık göstermediği bulgusu araştırmayı desteklemektedir. Akdemir (2006) araştırmasında annenin eğitim seviyesinin arttıkça

öğrencinin tutumlarını daha olumlu etkileyeceği bulgusu araştırmayı desteklememektedir.

Başarı ölçek puanlarında babanın eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık görülmüştür. Babası üniversite mezunu olan kişiler daha yüksek başarı farkına sahip olduğu görülmekte, babanın çocuğu ile daha olumlu ilişki kurarak akademik başarıyı arttırdığı düşünülmektedir. Babası daha düşük eğitim düzeyine sahip öğrencilerin ise akademik başarıya olumsuz etki ettiği görülmektedir. Özkan (2005) araştırmasında matematiğe yönelik tutumda babaları öğrenim gören kişilerin babaları öğrenim görmemiş kişilerden daha olumlu olduğu sonucu araştırmayı desteklemektedir. Kalender (2007) ilköğretim öğrencileri ile yaptığı araştırmasında babanın eğitim düzeyinin öğrencinin akademik başarısını arttırdığı bulgusu araştırmayı desteklemektedir. Selçuk (2006) akademik başarıları ve İngilizce dersi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında babası üniversite ve üzeri eğitime sahip öğrencilerin akademik başarılarının babası lise mezunu olan öğrencilere göre daha olumlu olduğu bulgusu araştırmayı desteklemektedir.

Hatay yıllar içerisinde Suriyeli göçmenlerin en zor zamanında ev sahipliği yapmıştır. Suriyeli göçmenlerin en yoğun olarak göç ettiği illerden biri olarak yıllar boyunca da çeşitli kültürlere, dinlere, dillere, değerlere barışçı yaklaşımla kanatlarını açmış bir şehir olarak kalacaktır. Göç yolları, akrabalık ilişkileri, şehrin imkanları, Suriye'ye yakınlık gibi nedenlerle tercih edilen Hatay günümüzde de Suriyeli nüfusun yoğun olarak tercih ettiği illerdendir. Hatay'da bulunan Suriyeli öğrencilerin eğitim alanındaki en temel sorunları dil problemleri, uyum sağlayamamaları, dışlanmaları olarak nitelendirilebilir.

4.2. Öneriler

Araştırma kapsamında sunulan öneriler şunlardır:

1. Eğitim alanında deneysel çalışmalar yapılabilir. Dil temelli araştırmalar, okula uyumu destekleyecek sosyal beceriyi geliştirecek araştırma çalışmaları yapılabilir.
2. Araştırma sonuçları göz önüne alındığında dezavantajı durumda olan Suriyeli öğrenciler için koruyucu faktörler ile ilgili çalışmalar yapılabilir
3. Öğretmen adaylarına lisans öğrenimi sırasında kapsayıcı eğitimi destekleyici teorik ve uygulamalı derslere yer verilebilir.

4. Öğretmen ve veli tutumlarını değiştirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
5. Ailelere yönelik ziyaretler ve eğitimler öğrenci ve veli motivasyonunu arttırmayı sağlayabilir.
6. Okula uyum konusunda problem yaşayan Suriyeli öğrencilerin takibi yapılarak rehberlik servisi tarafından düzenli olarak veli ve öğrenci görüşmeleri sağlanabilir.
7. Suriyeli öğrencileri sanatsal, sosyal, sportif ve kültürel etkinliklere yönlendirilerek okula uyumları sağlanabilir.
8. Hazırbulunuşluk düzeyi yeterli olmayan öğrencilere gerekli çalışmalar yapılması için rehberlik servisi ile iletişime geçilebilir.
9. Okulda yaşanan problemleri önlemek için dil bilimciler ve sosyal çalışmacılar okullara görevlendirilebilir.
10. Dil öğretimi bireysel farklılıklara göre planlanmalı, öğrencinin aktif olduğu, yaparak yaşayarak öğrenmenin olduğu öğrenme ortamları planlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Abay, A. (2019). *Türkiye'de Suriyeli çocukların eğitim durumlarının değerlendirilmesi: Kızıltepe örneği*. Yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Adıgüzel, Y. (2020). *Göç sosyolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Ahsan, R.M. (1997) Migration of Female Construction Labourers to Dhaka City, Bangladesh. *International Journal of Population Geography*, 3: 49- 61.
- Akalın, A. (2012). Açık, döner, mühürlü kapılar: 20. yüzyılda batı/doğu ekseninde emek göçünün seyri. *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012, s. 88.
- Akalın, A. (2016). *Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmen çocukların eğitim sorunları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akçadağ, E. (2012). Yasa dışı göç ve Türkiye. *Bilgesam Yayınları*, İstanbul, 42, 12.
- Akgür, Z. G. (1997). *Türkiye'de kırsal kesimden kente göç ve bölgelerarası dengesizlik*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 201, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Akçalı, H. (2019). *Balıkesir'de ilk ve ortaokula devam eden mülteci ve sığınmacı çocukların eğitim problemleri*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdemir, Ö. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin matematik dersine yönelik tutumları ve başarı güdüsü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Akıncı Ç.N. (2010). *Çokkültürlülük, kültürlerarasılık ve entegrasyon tartışmaları bağlamında Alman eğitiminde Türk öğrenciler (Bremen Örneği)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Sakarya.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve değişim*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

- Aktaş, V., Tepe Kındap, Y. ve Persson, R.S. (2018). Investigating Turkish university students' attitudes towards refugees in a time of Civil War in neighboring Syria. *Current Psychology*, 40. 553-562.
- Aktay, E. G. Gültekin, M. (2015). Akran İşbirliği ve İlk Okuma Yazma Öğretimi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1):291-309.
- Alcı, B., Altun, S. (2007). Lise öğrencilerinin Matematik dersine yönelik öz düzenleme ve bilişüstü becerileri, cinsiyete, sınıfa ve alanlara göre farklılaşmakta mıdır?, *Çanakkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 33-44.
- Altınok, H. (2004). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Başarı Güdüsü ile Fen Başarısı ve Cinsiyet Arasındaki İlişki. *Çağdaş Eğitim*, 313:17-22.
- Anis, R. (2019). *Devlet ilkokullarında eğitim gören Suriyeli öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen faktörlerin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Antakya Ticaret ve Sanayi Odası. (2020, Şubat). Hatay İli Özel Teşvik Talep Analiz Raporu. Erişim tarihi: 18.05.2021.
- Aslan, O., Uluçınar Sağır, Ş. (2008). Fen ve Teknoloji Öğretmen Adaylarının Bilimsel Tutum ve Öz Yeterlik İnanç Düzeylerinin ve Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi, *8th International Educational Technology Conference (IETC-2008)*, Eskişehir (Bildiriler kitabı).
- Avcı, Z. (2019). *Türkiye’de erken çocukluk eğitimine devam eden Suriyeli çocukların okul deneyimlerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydoslu, U. (2005). *Öğretmen adaylarının yabancı dil olarak İngilizce dersine ilksin tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Aykırı, K. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarındaki Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Durumlarına İlişkin Görüşleri. *Turkish Journal of Primary Education*, 2, 44–56.
- Ayköse, N. (2006). *Bir özel okulda okuyan ilköğretim II. kademe öğrencilerinin öğrenilmiş çaresizlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Aytekin, M. D. (2019). *İmam-Hatip Liselerinde Okuyan Suriyeli Öğrencilerin Yaşadıkları Uyum ve Dil Sorunları*. Yüksek lisans tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Bağçeci, B. (2004, 6-9 Temmuz). Ortaöğretim kurumlarında İngilizce öğretimine ilişkin öğrenci tutumları (Gaziantep ili örneği). *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 2004 İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Barbelet, V., Wake, C. (2017). The lives and livelihoods of Syrian refugees in Turkey and Jordan. *Summary Report, Overseas Development Institute*.
- Başak, C. (2011). Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler. *T.C. İçişleri Bakanlığı Yayını*, 686, Ankara.
- Başaran, F. (1972). Türkiye'de beyin göçü sorunu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi, 1972, c:10, s.133-153.
- Berggren, E., Likic-Brboric, B., Toksöz, G., Trimiklinotis, N. (2007). *Irregular migration, informal labour and community: a challenge for Europe*. Shaker Publishing.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied psychology*, 46(1), 5-34.
- Beyhan, D., Epçacan, C. (2018). Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonu projesi kapsamında geçici eğitim merkezlerinde görev yapan dil öğreticilerinin dil öğretirken karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Electronic Turkish Studies*, 13(19).
- Bölükbaş, F., Keskin, F. (2010). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metinlerin Kültür Aktarımındaki Yeri. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(4):221-235.
- Brzezinski, Z. (2005). *Büyük satranç tahtası*. İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Cebeci, A. (1970). Bulgaristan'da Son Gelişmeler ve Türklere Karşı Uygulanan Politika. *Türk Kültürü*. (89), 342-345.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi, Ankara.
- Canatan, K. (2013). Avrupa Toplumlarının Göç Algıları ve Tutumları: Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Sosyoloji Dergisi*, 3.27: 317-332.
- Castles, S. M., Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.

- Cebeci, A. (1989). Bulgaristan'dan Gelen Soydaşlarımız Uyum Sıkıntısı Çekmektedirler. *Türk Yurdu Dergisi*, 9(28), 49-52.
- Cengiz, E. (2018). Suriyeli ortaokul öğrencilerinin psikososyal uyum sorunları ile demografik özellikler arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Coşkun, H. (2016). Kültürlerarası eğitim: Türkiye ve Almanya örneği. *Konrad Adenauer-Stiftung*.
- Coşkun, İ., Emin, N. M. (2016). Türkiye'deki Suriyelilerin eğitiminde yol haritası: fırsatlar ve zorluklar. SETA Yayınları.
- Coşkun, İ., Ökten Eren, C., Dama, N., Barkçin, M., Zahed, S., Fouda, M., Toklucu, D., Özşarp, H. (2017). Engelleri Aşmak Türkiye'de Suriyeli Çocukları Okullandırmak.
- Çağlar, A., Onay, A. (2015). Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve yapısal bir analiz. Betül Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci ve Murat Yüceşahin (drl.). Göç ve Uyum içinde. Transnational Press London, 2015.
- Çakır, S. (2011). Türkiye'de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011(23), 209-222.
- Çerçi, A., Canalcı, M. (2019). Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyon sürecinde yaşadığı iletişim sorunları. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 57-66
- Çöplü F. (2019). Göçmen öğrenciler için okul uyum programı geliştirmeye yönelik bir taslak çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Çötök, N. A., Taşdelen, H. M. (2013). Avrupa ekseninde yabancı korkusu ve İslamofobi algısının değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 8(6), 1-13.
- Danış, A. D. (2004). Yeni göç hareketleri ve Türkiye. *Birikim Dergisi*, 184(185), 216-224.
- Delen, A. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu ilkokullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- Demir, S., Demir, Y. (2020). Suriyeli Ortaokul Öğrencilerinin Türk Eğitim Sistemindeki Yaşantılarına İlişkin Bir Değerlendirme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(1), 456-467.

- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), (1990). Bulgaristan'dan Türk Göçleri. DPT Sosyal Planlama Başkanlığı Hizmete Özel Rapor, Ankara.
- Diler, R. S., Avcı, A. ve Saydaoglu, G. (2003). Emotional and behavioural problems in migrant children. *Swiss Medical Weekly*, 133(1-2), 16- 21.
- Doğan, G. (2018). *Mültecilerin göç durumu ve STK'ların bu duruma etkisi*. İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Doğan, B., Ateş, A. (2018). MEB ' e Bağlı Okullarda Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilere Yönelik Verilen Türkçe Dersinin Öğreticiler Tarafından Değerlendirir. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 105–124.
- Duman, Ö. (2008). Atatürk döneminde Romanya'dan Türk göçleri (1923-1938). *Bilig Dergisi*, 45, 23-44.
- Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42.
- Erol Emiroğlu, S. (2018). *Suriyeli sığınmacı çocukların eğitimi ve sorunları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Esen, S. (2020). *Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonu (uyumu) ve yaşanan sorunlar (Konya ili örneği)*. Yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar*. Bağlam Yayıncılık.
- Gençler, A. (2003). Büyüyen Yasadışı Göç Sorunu ve Türkiye. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1).
- Frankel, J. R., Wallen, N. E. (2006). *How to Design and Evaluate Research in Education*. McGraw Hill, 6. baskı.
- Gevrek, L. (2009). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin öğrenilmiş çaresizlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Giani, L. (2006). Migration and education: Child migrants in Bangladesh.
- GİB: Göç İdaresi Başkanlığı. (2019). Uyum strateji belgesi ve ulusal eylem planı 2018- 2023. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/uyum-strateji-belgesi-ve-ulusal-eylem-planı>

- GİB: Göç İdaresi Başkanlığı (2023). Göç İstatistikleri: Geçici Koruma Raporu. Erişim Tarihi: 28.04.2023 <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.
- GİB: Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı. Erişim Tarihi: 28.04.2023 <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Göl. D., Çelebiyılmaz, K. (2023). Türkiye’de Yaşayan Ve Devlet Okullarında Görevlendirilen Suriyeli Öğretmenlerin Okullarda Yaşadığı Sorunların İncelenmesi. *Uluslararası Temel Eğitim Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 21-28.
- Gönüllü, M. (1996): Dış Göç. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, Pamukkale Üniversitesi Yayınları sayı:1, s. 94–106.
- Güçer, M., Karaca, S. ve Dinçer, O. B., (2013). *Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı, Suriyeli Mülteciler Alan Araştırması, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (UŞAK), UŞAK Sosyal Araştırmalar Merkezi Raporu, Rapor No: 13-04, Mayıs.*
- Gül, O. K. (2007). Doğu Türkistan'dan Türkiye'ye Hazin Bir Göç Hikâyesi. *Electronic Turkish Studies*, 2(1).
- Güleç, C. (2015). Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları. *TESAM Akademi Dergisi*, 2015, 2.2
- Güneş-Ayata, A. (1991). Gecekonduarda kimlik sorunu dayanışma örüntüleri ve hemşehrilik. *Toplum ve Bilim*, Güz 52, 89-101.
- Güngör, F., Şenel, E. A. (2018). Yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 124-173.
- Gürel, S. (2001), Türkiye’de Göç ve Bütünleşme Sorunsalı, 21. Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan. *Bağlam Yayınları*, İstanbul.
- Güzel, S. (2013). Göçmen çocuklar ve Denizli’de yaşam koşulları. *Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, 1: 1-36.
- Güzel, S. (2019). *Türkiyede öğrenim gören geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin uyum problemlerinin incelenmesi* Yüksek lisans tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Harunoğulları, M., Cengiz, D. (2014). Suriyeli göçmenlerin mekânsal analizi: Hatay (Antakya) örneği. *TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu*, 23, 24.
- Ihlamur-Öner, S. G. (2014). Türkiye’nin Suriyeli mültecilere yönelik politikası. *Ortadoğu Analiz*, 6(61), 42-45.

- IOM (Uluslararası Göç Örgütü). (2009). *Göç terimleri sözlüğü*, Cenevre IOM Yayınları, Yayın No: 18.
- İçduygu, A. (2003). Organisation internationale pour les migrations. *Irregular migration in Turkey*. Geneva: International Organization for Migration.
- İçduygu, A., Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri. 75 Yılda Köylerden Kentlere, Oya Baydar (der.). *Tarih Vakfı Yayınları*, İstanbul.
- Kalfa, A. (2008). *Eski Doğu Bloku Ülkeleri Kaynaklı İnsan Ticareti ve Fuhuş Sektöründe Çalışan Kadınlar*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı (2014). Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Onuncu Kalkınma Planı (2004-2018). Göç. Erişim adresi: http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/View/15961/oik_goc.pdf
- Kabaklı Çimen ve Quadır (2018). Türk vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılarla ilgili görüşleri (Konya ili örneği). *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 2018, 53 (2): 327-345.
- Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye’nin müstakbel vatandaşları. *Akademik Perspektif*, 1(3), 30-35.
- Kalender, G. (2007). *Genel liselerin ÖSS alt sınır başarısını belirlemede etkili olabilecek bazı aile-okul ve öğrenci yeterliliklerinin incelenmesi (Gaziantep örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Kapıkıran, Ş. (1999). *Başarı korkusu ve başarısızlık korkusunun bazı psiko-sosyal değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karan, O., Çakır, B., Kurtarır, E. (2020). Hatay’daki Suriyeli Mültecilerin Girişimcilik Alanındaki Deneyimleri ve Mekânsal Faktörler. *Göç Dergisi*, 7(1), 77-94.
- Kartarı, A. (2006). *Farklılıklarla yaşamak: Kültürlerarası iletişim*. Ürün Yayınları.
- Kaya, Ö. S. (2019). *Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin göç sürecindeki uyum yaşantıları*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaygısız, S. (2021). *Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik tutumları*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul.
- Keskin, G. ve Sezgin, B. (2009). Bir grup ergende akademik başarı durumuna etki

- eden etmenlerin belirlenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(10), 4-18.
- Kirisci, K. (1991). The legal status of asylum seekers in Turkey: Problems and prospects. *Int'l J. Refugee L.*, 3, 510.
- Kirişçi, K. (2014). Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınavı, İngilizceden Çev. Sema Karaca, Brookings Enstitüsü, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Uşak.
- Kirman, M. A. (2004). Din Değiştirme Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Dini Araştırmalar*, 6(18).
- Kirman, M. A. (2017). Sosyal bir olgu olarak göç. *İslam Coğrafyasında Terör Göç ve Mültecilik*, 109-131.
- Kirman, M. A., Dölek, İ. (2020). *Göç ve din disiplinlerarası bir yaklaşım*. Astana Yayınları.
- Koçak, Y., Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Korkmaz, N., Öztürk, A. (2017). Bulgaristan Türklerinin Göç Süreci ve Göçmenlerin Türkiye'deki İskan Ve İş Gücüne Dayalı Entegrasyonu. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1(3), 268-289.
- Köse, A. (2008). Küreselleşme Çağında Bir Aidiyet Zemini ve Örgütlenme Şekli Olarak Hemşehrilik. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 3(1), 221-232.
- Kurulu, B. M. G. (2008). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. *YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6.
- Kubilay, S. (2020). *Geçici koruma altındaki öğrencilerin uyum sürecinde okul ikliminin rolü: Holistik bir yaklaşım*. Yayımlanmamış Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Küçü, E. (2018). *Lise Öğrencilerinde Mükemmeliyetçilik, İhtiyaç Doyumu ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Küçükduveyki, E. (2019). *Geçici koruma statüsündeki Suriyeli çocukların eğitim alanında yaşadıkları sorunlar ve sosyal desteklerinin incelenmesi: Altındağ örneği*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kymlicka, W. (2012). Multiculturalism: Success, failure, and the future. *Rethinking national identity in the age of migration*, 33-78.

- Leblebicioğlu, A. (2009). 50. yılında yurtdışında Türkler entegrasyon/uyum, eğitim ve sivil toplum örgütlerinin rolü ve önemi. *Yurt dışındaki Türkler: 50. yılında göç ve uyum sempozyumu*. Ankara, 21 Mayıs.
- Lee, E. S. (1996). A Theory of Migration, ed. Robin Cohen, Edward Elgar. *Publishing, Cheltenham*, s. 14-24.
- Levent, F., Çayak, S. (2017). Türkiye'de Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *HAYEF Journal of Education*, 14(1), 21-46.
- Marshall, C., Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*. Sage publications.
- Matthews, J. (2008). Schooling and settlement: Refugee education in Australia. *International studies in sociology of education*, 18(1), 31-45.
- MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, (2014). Yabancılarla yönelik eğitim-öğretim hizmetleri genelgesi (2014/21).
- MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, (2022). Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılı Verileri. Erişim Tarihi: 28.04.2023
http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/26165737_goc2022sunu.pdf
- Memduhoğlu, H. B., Kozikoğlu, İ.(2015). Üniversite öğrencilerinin yabancı dil derslerine ilişkin tutumları. *Dergisi*, 24, 184-202.
- Nar, B. (2008). *Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Neumann U. (2007). *Eğitim ve öğretim sürecinde bir kaynak olarak çok dillilik*. A. Kaya ve B. Şahin (Editörler). *Kökler ve yollar, Türkiye’de göç süreçleri* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Orhan, O. (2014). Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler. *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, Ankara*.
- Orhan, O., Şenyücel, G. (2015). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri. *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, Ankara*.
- Önür, N. (1990). 1951 ve 1968 Yıllarında Bulgaristan’dan Türkiye’ye Gelen Göçmen Aileleri ile Türkiye de Kırdan Kente Göç Eden Ailelerin Kentleşme Süreci. *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayıncılık*, Ankara.
- Özcan, A. S. (2018). Çokkültürlülük bağlamında Türkiye’nin Suriyeli öğrencilere

- yönelik eğitim politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 17-29.
- Özçetin, S. (2013). *Yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen etmenler*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, Ç. (2016). *Sivas ilinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin okul iklimine etkisine ilişkin görüşlerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Özdemir, M. (2008). *Türkiye'de iç göç olgusu, nedenleri ve Çorlu örneği*. Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Özkan, F. (2005). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin matematik dersinde kullandıkları öğrenme stratejileri ile tutumları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- PIKTES. (2023). “Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi”. Erişim Tarihi 03.04.2023. www.piktes.gov.tr
- Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review*, 23(3), 256-266.
- Ravenstein, E. G. (1889). The Laws of Migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 52(2), 241-305
- Sariahmetoğlu, H., Kamer, S. T. (2021). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitimi ve Uyum: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 612-634.
- Sarınay, Y. (2011). Cumhuriyet döneminde Balkan ülkelerinden Ankara'ya yapılan göçler (1923-1990). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(80), 351-388.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 208-229.
- Saygın S., Hasta D. (2018), ‘‘Göç, kültürleşme ve uyum’’. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 302-323, (2018).
- Selçuk, İ. (2006). *Öğrencilerin bilgisayar ve İngilizce dersine ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki: Deniz Lisesi örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014(31).
- Solak E., Çelik, S. (2018). Türkiye'de eğitim gören mülteci öğrencilerin dilsel sorunlarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 424-432.
- Songür, N., & Olgun, O. (2020). Geçici koruma statüsündeki Suriye kökenli öğrencilerin eğitim gördükleri ilkokullarda yaşanan sorunlar: Ankara-Altındağ ilçesi örneği. *Third Sector Social Economic Review*, 55(4), 2969-2996.
- Sözlük, T.D.K. (2023). Türk Dil Kurumu Sözlükleri.
- Şahin, S. A., Çelik, Z. (2020). Dışlanma ve umut arasında: Suriyeli yükseköğretim öğrencilerinin deneyimleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 10(3), 494-503.
- Şeker, B. D., Aslan, Z. (2015). Eğitim sürecinde mülteci çocuklar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8(1), 86-105, 94 – 95.
- Şeker, S. (2020). *Mülteci öğrencilerin karşılaştığı eğitim sorunları: Yozgat ili örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yozgat.
- Şen, A. İ., Koca, A.Ö. (2005). Ortaöğretim öğrencilerinin matematik ve fen derslerine yönelik olan olumlu tutumları ve nedenleri. *Eurasian Journal of Educational Research*. 18:186-201
- Şen, G., Şimşek, H. (2019). Türkiye'deki Kamu Yönetimi Öğrencilerinin Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Tutumları. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (2): 1958-1974.
- Şen, Y. F. (2006). Dünya ve Türkiye Perspektifinden Göçmen Kaçakçılığı İnsan Ticareti Organ-Doku Ticareti. *Ankara, Kom/Tadoc Yayınları*.
- Şerif, İ. (2020). *Türkiye'deki Suriyeli çocuklara yönelik eğitim politikasının etkisi: Batman örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.
- Şimşir, Z., Dilmaç, B. (2018). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitim Gördüğü Okullarda Öğretmenlerin Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *İlköğretim Online*, 17(2):1116-1134.
- Taft, R. (1966). Accuracy of Empathic Judgments of Acquaintances and Strangers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 600.

- Taştan, C., Çelik, Z. (2017). Türkiye’de Suriyeli Çocukların Eğitimi Güçlükler ve Öneriler. Ankara.
- Taylor, S., Sidhu, R.K. (2012). Supprting refugee student in schools: What constitutes inclusive education? *International Journal of Inclusive Education*, 16(1), 39-56.
- Teitelbaum, M. S., Martin, P. L. (2003). Is Turkey Ready for Europe? *Foreign Affairs*, 97-111.
- Tezcan, M. (2000). Dış Göç ve Eğitim. Ankara: Anı Yayıncılık
- Tiryaki, S. (2022). Türk Basınında Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci Haberleri Üzerine Bir İnceleme. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (15), 124-156.
- Todaro, M. (1980). Internal migration in developing countries: a survey. In *Population and economic change in developing countries* (pp. 361-402). University of Chicago Press.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası emek göçü*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Tunga, Y., Engin, G., Çağıltay, K. (2020). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitiminde karşılaşılan sorunlar üzerine bir alanyazın taraması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 317-333.
- Tümtaş, M. S. (2022). Türkiye’ye Düzensiz Afgan Göçü: Zorunlu Göç Mü “İstila” Mı? *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(1), 338-353.
- Umay, A. (2002). Matematik öğretmen adaylarının başarı güdüsü düzeyleri, değişimi ve değişimi etkileyen faktörler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22:148-155.
- UNHCR (2010). Refugee and Asylum Seekers in Kenya. Statistical Summary. 28 Mart 2023.
- UNHCR (2018). Global trends forced displacement in 2017.
- UNHCR (2022). Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı Türkiye Ülke Bölümü 2021-2022. Erişim Tarihi: 05.04.2023 https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2021/03/3RP-Turkey-Country-Chapter-2021-2022_TR-opt.pdf
- UNHCR (2023). Türkiye Factsheet February 2023. Erişim Tarihi: 05.04.2023 https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2023/03/Bi-annual-fact-sheet-2023-02-TurkiyeF_TR.pdf

- Uyduran, M. (2020). *Türkiye'de geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda sosyalleşme sürecindeki uyum problemleri ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uysal, A. (2019). *Geçici koruma altında olan Suriyeli öğrencilerin lise düzeyinde eğitimlerinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri: Bir çoklu durum çalışması* Yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Uzun, E. M., Bütün, E. (2016). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1):72-83.
- Uzuner, Ş. O. 1923–1945 Yılları Arasında Gerçekleşen Dış Göçler. *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 51-66.
- Ünal, S., Demir, G. (2009). Göç, kimlik ve aidiyet bağlamında Türkiye’de Balkan göçmenleri. *VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar Bildiri Kitabı*, Adnan Menderes Üniversitesi. Aydın, 1-3.
- Üner, S. (1972). Nüfusbilim Sözlüğü, Hacettepe Üniversitesi Yayınları. *Üniversitesi İİBF Dergisi*, 22(1), 23-38.
- Van Liempt, I. C. (2007). *Human smuggling. Types, origins and dynamics*. Shaker Publishing, Maastricht.
- Verkuyten, M., Martinovic, B. (2012). Social identity complexity and immigrants’ attitude toward the host nation: The intersection of ethnic and religious group identification. *Personality and social psychology bulletin*, 38(9), 1165-1177.
- Wallerstein, I. (2000). Kapitalist Dünya Ekonomisinde Hane Yapıları ve Emek Gücü Oluşumu. *İrk Ulus Sınıf*, Metis, İstanbul.
- Wellington, J. (2015). *Educational research: Contemporary issues and practical approaches*. Bloomsbury Publishing.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Anı Yayınları, Ankara.
- Yanar, B. H. (2008). *Yabancı dil hazırlık eğitimi alan ve almayan Anadolu Lisesi öğrencilerinin yabancı dil özyeterlik algılarının ve İngilizce dersine yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Yavcan, B., El-Ghali, H. A. (2017). Higher education and Syrian refugee students: The case of Turkey. *Higher Education in Crisis Situations: Synergizing Policies and Promising Practices to Enhance Access, Equity and Quality in the Arab Region*, 45.
- Yıldız, A. (2019). Suriye uyruklu öğrencilerin Türkiye’de yükseköğretime katılımları. *Yaşar Üniversitesi Yayınları*.
- Yılmaz, M. (2020). *Suriyeli mülteci öğrencilerin okul ortamına uyumu*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Yiğit, T. (2015). *Uygulamalar ve sorunlar bağlamında Türkiye’de sığınmacı çocukların eğitimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kırşehir.
- Yonca, A. V. (2014). Türkiye’deki Suriyeli mülteciler. Ed. Servet Karaca ve Uğur Doğan, Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu. *Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi*, Mersin.
- Yüce, E. (2018). *Geçici koruma altında bulunan Suriyeli öğrencilerin okula uyumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yükleyen, A., Yurdakul, G. (2011). Islamic activism and immigrant integration: Turkish organizations in Germany. *Immigrants & Minorities*, 29(01), 64-85.
- Zayimoğlu Öztürk, F. (2018) Mülteci öğrencilere sunulan eğitim-öğretim izmetinin sosyal bilgiler öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *AJESI- Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(1) 52-79.
- Ziya, O. (2012). Mülteci-göçmen belirsizliğinde iklim mültecileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 99(232-233), 201.
- Zorbay, T. (2017). 1950’ler Türk Dış Politikasında Göç Meselesi Yugoslavya’dan Türkiye’ye Serbest Göç ve Köprülü/Titoveles İlçesi Örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 318-335.

EKLER

Ek 1: MEB Araştırma İzni

	T.C. HATAY VALİLİĞİ İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Sayı : E-32889839-605.01-37239246	19.11.2021
Konu : Ebru SÜMER'in Araştırma İzin Onayı	
VALİLİK MAKAMINA	
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Göç Araştırmaları Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ebru SÜMER, " Hatay'da Ortaöğretime Devam Eden Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları Ve Çözümleri Üzerine Bir İnceleme " konulu tez çalışmasını yapmayı talep etmektedir. Söz konusu çalışmanın "Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 ve 2020/2 nolu Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine" uygun olduğundan, ilgilinin araştırmanın Müdürlüğümüzün izni ile denetimi ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre, elde edilen verilerin kamuoyu ile paylaşılmadan önce Müdürlüğümüzün ilgili birimine iletilmesi ve onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılan veri toplama araçlarının aktarılmış olduğu "https://forms.gle/KozSP2qVFXEtRPWEA" linkinin kullanılması koşuluyla; İlimiz Antakya, Altınözü, Kırıkhan ve Reyhanlı İlçelerinde resmi liselere devam eden Suriyeli öğrencilere yönelik uygulama çalışması yapmasını, olurlarınıza arz ederim.	
Mahmut SABAH İl Millî Eğitim Şube Müdürü	
OLUR Mustafa ÖZTÜRK Vali a. İl Millî Eğitim Müdür V.	

Ek 2: Ölçek Formu Kullanım İzni

KONU: Hakan Akçalı tez - a...

Merhaba Kamile hocam, nasılsınız?
Ben Ebru Sümer. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Göç Araştırmaları bölümünde yüksek lisans tez öğrencisiyim.
Hakan Akçalı ile gerçekleştirmiş olduğunuz "Balıkesir'de ilk ve ortaokula devam eden mülteci ve sığınmacı çocukların eğitim problemleri" tezinde Hakan Akçalı'nın geliştirmiş olduğu ölçeği izniniz olursa kullanmak istiyorum. Teşekkür ederim, iyi çalışmalar dilerim.

YASAL UYARI:
Bu elektronik posta ve onunla iletilen bütün dosyalar kişiye özeldir ve sadece göndericisi tarafından alması amaçlanan yetkili gerçek ya da tüzel kişinin kullanımı içindir. Eğer söz konusu yetkili alıcı siz değilseniz bu elektronik postanın içeriğini açıklamaz, kopyalamaz, yonlendirmez ve kullanmanız kesinlikle yasaktır. Bu mesajın gönderilmek istendiği kişi değilseniz (ya da bu e-posta'yi yanlışlıkla aldıysanız), lütfen yollayan kişiyi haberdar ediniz ve mesajı sisteminizden derhal siliniz. Kurumumuz, bu mesajın içerdiği bilgilerin doğruluğu veya eksiksiz olduğu konusunda herhangi bir garanti vermemektedir. Bu nedenle bu e-postanın ne şekilde olursa olsun içeriğinden, iletilmesinden, alınmasından ve saklanmasından kurumumuz sorumlu değildir. Bu mesajdaki görüşler yalnızca gönderen kişiye ait olup, her zaman kurumumuzun görüşlerini yansıtmayabilir.
Bu e-posta, bilinen bütün bilgisayar viruslerine karşı anti-virus sistemimiz tarafından taranmıştır. Ancak yollayıcı, bu e-posta mesajının virus içermediğini garanti etmez ve meydana gelebilecek zararlardan doğacak hukuki ve mali hiç bir sorumluluğu kabul etmez.

DISCLAIMER:
This e-mail and any files transmitted with it are confidential and intended solely for the use of the individual or entity to whom they are addressed. If you are not the intended recipient you are hereby notified that any dissemination, forwarding, copying or use of any of the information is strictly prohibited. If you are not the intended recipient (or have received this e-mail by mistake), please notify the sender and delete it from your system immediately. Our university makes no warranty as to the accuracy or completeness of any information contained in this message and hereby excludes any liability of any kind for the information contained therein or for the information transmission, reception, storage or use of such in any way whatsoever. The opinions expressed in this message may belong to sender alone and may not necessarily reflect the opinions of our university.
This e-mail has been scanned by our anti-virus system for all known computer viruses. In doing so, however, sender cannot guarantee that virus or other forms of data corruption may not be present and do not take any legal or financial responsibility in any occurrence.

Ek 3: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayı

Üzerinde doküman numarası bulunmayan dokümanlar kontrolsüz dokümandır.

**HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARARLARI**

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR NO	SAYFA NO
06.10.2021	11	12	2/3

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 06.10.2021 tarihinde Başkan Prof. Dr. Seval YAVUZ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

KARAR-12: Dr. Öğr. Üyesi İlbey DÖLEK koordinatörlüğünde Ebru SÜMER tarafından gerçekleştirilecek “Hatay’da Ortaöğretime Devam Eden Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları ve Çözümleri Üzerine Bir İnceleme” başlıklı tez için hazırlanan materyaller Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında değerlendirilmiş olup İl Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alınması suretiyle uygulanmasının uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

İMZA Prof. Dr. Seval YAVUZ Başkan		
İMZA Prof. Dr. Mehmet ÖZBİRECİKLİ Bşk.Yrd.	İMZA Prof. Dr. Bülent ARI ÜYE	İMZA Prof. Dr. Gökhan ÖZDEMİR ÜYE
İMZA Prof. Dr. Melis MİNİSKER ÜYE	İMZA Prof. Dr. Murat TEK ÜYE	İMZA Prof. Dr. Nizam ÖNEN ÜYE

Doküman No:902-01-FR 006

İlk Yayın: 11.12.2015

Rev. Tarihi:

Rev. No: 00

Sayfa 1 / 1

